

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทุนวิจัย

กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช

รายงานวิจัย

ทดลองก้นยาว : ระเบียบวิธีการบรรเลงและการประสมวง

โดย

ขำคม พรประสิทธิ์

ตุลาคม ๒๕๕๕

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดีด้วยการสนับสนุนทุนวิจัยจากภาคเอกชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ร่วมเดินทางเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้ประสานงานศิลปิน ศิลปินแห่งชาติ ศิลปินกลองกันยาว นักวิชาการ ที่ต้องกล่าวนามไว้ดังนี้

กราบนมัสการเป็นอย่างสูงสำหรับพระครูอนุสรณ์ปัญญาคุณ เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง เจ้าคณะตำบลแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำหรับการให้ข้อมูลและให้ความเมตตาระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนามเรื่องปอยส่างลองและการสัมภาษณ์ศิลปิน กราบนมัสการพระครูสัมประยุต เจ้าอาวาสวัดแม่ลาน้อย เจ้าคณะอำเภอแม่ลาน้อยที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เรื่องข้อมูลเอกสารและการประสานงานกับคณะศิลปินกลองกันยาว กราบนมัสการพระครูอนุศิษฐ์ ธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดแม่ลาหลวง เจ้าคณะตำบลแม่ลาหลวงที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบรรณคดีชาวไทยใหญ่และตำนานเรื่องนางนกกิ่งกะหล่ำ กราบนมัสการพระอธิการอินตา อินทวิโร เจ้าอาวาสวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่

กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับครูพัน ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติด้านการตีกลองล้านนา ที่สาธิตวิธีการตีกลองกันยาวและให้ข้อมูลที่เป็นอย่างยิ่ง กราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี ที่ได้ให้ความเห็นเรื่องความสัมพันธ์ทางกายภาพของกลองกันยาวกับลีลาการตีกลอง กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงศ์ที่ได้ให้ความเห็นเรื่องของบริบทตำนาน วิธีการตีกลองและภาพของวัฒนธรรมการบรรเลงกลองกันยาวและกราบขอบพระคุณครูสังคำ จางยอด ศิลปินกลองกันยาวและผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรมไทใหญ่ที่ได้เล่าประสบการณ์เกี่ยวกับกลองกันยาว ณ รัฐฉาน ตลอดจนการสาธิตการตีกลองกันยาว

นอกจากนี้ขอบพระคุณศิลปินทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลอันมีค่าในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้อันได้แก่ ครูปะ ยอดเมืองนาย ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ครูมานพ ประเสริฐกุล ครูดำรง ชัยเพ็ชร ครูแก้ว ท้าวศิริ ครูถนอม ชัยอินทร์ ครูมงคล เสียงซารี ครูสมบุญ เลิศชัชวาลย์ ครูสายทอง จันทร์เต็ม ครูประเสริฐ เกิดมงคล ครูสุทัศน์ สินธพทอง ครูทวี คะนองศรี ครูละหม่อง ผลจำเริญ ครูเลิศชัย คงมณี ครูศรีชื่น แสงสาย ครูศักดิ์ สักเสริญ ครูสมนึก บุญหล่อ ครูสมบูรณ์ อินทจักร ครูสุรศักดิ์ กมลศรี ครูหมื่น เขาวเรศและศิลปินท่านอื่น ๆ ที่มีได้เอื้อนามไว้ ณ ที่นี้

ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับผู้ประสานงานจากสำนักวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่คุณศุภฤกษ์ นิรันฎกิจ คุณศิริพันธ์ วงศ์สันติพงษ์ คุณพอน หลุยจ๋าน และอาจารย์สรชัย เต็งรัตน์-ล้อมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางที่ช่วยประสานงานศิลปินในจังหวัดลำปาง ขอบคุณผู้ร่วมเดินทางในการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยความอดสาหะได้แก่ Associate Professor Dr.Takako Iwasawa อาจารย์ประจำ Hokkaido University of Education และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์ รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอขอบคุณอันเกิดขึ้นจากงานวิจัยฉบับนี้จึงมีผลบังเกิดแต่ศิลปินและผู้เกี่ยวข้องทุกท่านได้
มีกำลังกายและใจในการสร้างสรรค์ สืบทอดวัฒนธรรมการบรรเลงด้านนี้ให้คงอยู่สืบไป

บทคัดย่อภาษาไทย

ชื่อโครงการวิจัย   กลองก้นยาว : ระเบียบวิธีการบรรเลงและการประสมวง
 ชื่อผู้วิจัย   รองศาสตราจารย์ ดร. จำคม พรประสิทธิ์
 เดือนปีที่ทำวิจัยเสร็จ   เดือนตุลาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องกลองก้นยาวระเบียบวิธีการบรรเลงและการประสมวง ผลการวิจัยพบว่ากลองก้นยาวถือเป็นกลองที่มีความสำคัญที่สุดของชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ มีการเรียกชื่อกลอง ๒ ชื่อได้แก่ กลองก้นยาวและกลองปู้เง่ ผลของการสืบค้นพบว่ากลองชนิดนี้ควรเรียกชื่อว่า “กลองก้นยาว” สำหรับชื่อ “ปู้เง่” พบที่จังหวัดเชียงใหม่ไม่มีหลักฐานชี้ชัดว่าเป็นชื่อที่ไม่ถูกต้องและมีที่มาอย่างไร

ลักษณะทางกายภาพของกลองก้นยาวพบว่ามีความสูงตั้งแต่ ๑.๒ เมตรไปจนถึง ๓ เมตร วิธีการประสมวงประกอบด้วยกลองก้นยาว ๑ ใบ “มอง” หรือโหม่งมากกว่า ๓ ใบ โดยเสียงจะต้องห่างกัน ๔ – ๕ เสียง ระเบียบวิธีการบรรเลงวงกลองก้นยาวนิยมใช้โหม่งตีตั้งจังหวะก่อนเป็นส่วนใหญ่ กลองก้นยาวเป็นกลองที่ดีในงานบุญประเพณี ปอยส่างลอง ออกพรรษา ติประกอบการแสดง ฟ้อนนกก ฟ้อนโต ฟ้อนมือ ฟ้อนดาบและตีในขบวนแห่ เสียงของกลองประกอบด้วยเสียง “กะ” “ปี้” “ยุบ” “เป็ง” หรือเสียง “เป้” หรือเสียง “เป็ง” หรือเสียง “เท็ง” หรือเสียง “เป็ง” หรือเสียง “เป็ง” หรือเสียง “เพ็ง” เสียง “ป๊ะ” “ตุ๊บ” หรือเสียง “ปู้บ” เสียง “ถิ่ง” หรือเสียง “ทิ่ง” หรือเสียง “อิ่ง” หรือเสียง “โสง”

กลองก้นยาวกับการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำมีการแบ่งกระสวนทำนองขึ้นต้นให้มีความห่างในระยะเท่าๆกันมีการทอนกระสวนทำนองกลองเป็นชุดเรียกว่า “กลองปู้ยุบ” หรือ “เป้ยุบ” กลองก้นยาวประกอบการฟ้อนโตพบว่าทุกพื้นที่ที่มีการตีกระสวนทำนองแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง มีการใช้เสียง “ตุ๊บ” ช่วงโตสายหัวและใช้เสียง “เป็ง” ช่วงม้วนตัวและขยับร่างกายตามจังหวะเป็นส่วนใหญ่ การตีกลองก้นยาวสำหรับการฟ้อนโตมีการใช้ “ลูกสั้น” หรือการทุบกลองเข้ามาประกอบด้วย

การตีกลองก้นยาวกับการฟ้อนดาบและฟ้อนมือ การขึ้นต้นจะมีกระสวนทำนองกลองแบบตั้งหลัก มีการตีลูกสั้นหรือการทุบกลองในลักษณะ “การลัดจังหวะ” มีการตีลูกสั้นแบบ “ตรงจังหวะ” มีการเล่นหน้ากลองที่เรียกว่า “การยักหน้ากลอง” หรือการตีเสียง “คิ้ว คิ้ว” กระสวนทำนองกลองก้นยาวตีประกอบการแห่ใช้กระสวนทำนองไม่ซับซ้อนในลักษณะลงตัวมีจำนวนห้องโน้ตเท่า ๆ กัน บรรเลงซ้ำกัน มีการทอนกระสวนทำนอง มีลักษณะการตีในรูปแบบ “การลัดจังหวะ” ไปตลอดชุดทำนองและมีการตีสำนวนปิดท้ายชุดทำนอง

อัตราความเร็วประกอบการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะตีแนวช้าแต่ถ้าฟ้อนโตจะตีแนวเร็ว ตรงข้ามกับชาวไทยใหญ่แท้ ๆ ที่ตีประกอบฟ้อนนกกแนวเร็วและตีประกอบฟ้อนโตแนวช้า สำหรับเชียงใหม่ในทุก ๆ การแสดงจะใช้แนวเร็วทั้งหมด

แนวโน้มการคงอยู่ของกลองกันยาวแม้ว่าจะมีแนวโน้มมีผู้ตื่นน้อยลงเนื่องด้วยความเจริญทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทกับวิถีชีวิตชุมชน ปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาและหน่วยงานวัฒนธรรมช่วยกันทำการอนุรักษ์และพยายามสืบทอดต่อเยาวชนอย่างต่อเนื่อง พบได้จากการออกเก็บข้อมูลภาคสนามมีนักเรียนจำนวนมากเข้าร่วมกิจกรรมและมีความสามารถตีกลองกันยาวและแสดงฟ้อนนก ฟ้อนโต ฟ้อนดาบและร่วมขบวนแห่ในงานประเพณีของชุมชนได้

Abstract

Project Title Klong Konyao : Performance Methods and Ensemble Practices
Name of the Investigators Associate Professor Dr.Kumkom Pornprasit
Year October 2012

The research examines a kind of drums called Klong Kon Yao, which is the most essential drum of the Tai people in northern Thailand. Two names are designated to this drum: (1) Klong Kon Yao and (2) Klong Puje. The research findings affirm that this drum should be named Klong Kon Yao whereas the name Puje is used only in Chiangmai area. The reason and the history of the naming Puje is still unable to be determined.

The drum is found to be from 1.2 meters to 3 meters in height. The drums are played together in a drum ensemble, which is comprised of one drum and three flat gongs. The interval of each gong is fourth or fifth apart. The klong kon yao ensemble is found to accompany auspicious festivals such as Poi Sang Long festival, Ending of the Lent festival. It is also used to accompany several kinds of dances such as Fon Nok, Fon To, Fon Mue, and Fon Dab. According to fieldwork among drummers in northern Thailand, the onomatopoeic terms for drum soundings include seventeen items: ga, pii, yoop, peng, pay, peung, teung, paeng, peeng, paueng, pa, toop, poop, teung, tuung, aung, and hong.

When the drum ensemble accompanies Fon Nok (Bird Dance), the rhythmic pattern at the introduction is designed to be equal in parts, which can be identified as klong pi yoop or pay yoop. When the drum ensemble accompanies Fon To, it is found that each area has its own variation and version of drumming patterns. The toop item is used when the dancer shakes his head and the peung item is used when the dancer rolls his body on the floor. The special technique for Klong Kon Yao is called look son when the drummer smashes on the drum head with the bottom side of his right palm.

When the drum ensemble accompanies Fon Dab (Sword Dance) and Fon Meu (Hand Dance), the drummer sets up a rhythmic pattern. The look song is used as syncopation and it is sometimes used on downbeat. The other techniques include yak na klong and dew dew techniques. When the drum ensemble accompanies the procession, the pattern is short and repetitive. The number of beats in each bar is equally distributed. Syncopation is found in the procession ensemble.

The drum ensemble in Mae Hongson province is performed to accompany Fon Nok in slow tempo than the one accompanying Fon To. In contrary, the Tai people in Chiangmai usually perform in fast tempo for all dances.

The continuity of klong kon yao ensembles remains to be fading due to the invasion of new technology which has great impact on the Tai's way of life, although there is an attempt from education institution and government agents to help conserve the drum culture. The fieldwork reveals that the young generation is eager to participate in cultural activities to show off their talents in drumming, accompanying Fon Nok and Fon to, and securing their heritage.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	๗
บทคัดย่อภาษาไทย	๖
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๗
สารบัญ	๗
สารบัญภาพ	๘
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
บทที่ ๒ บริบทที่เกี่ยวข้องกับกลองกันยาว.....	๕
๒.๑ ชนเผ่าไทใหญ่ หรือรัฐฉาน.....	๕
๒.๒ ที่มาของชื่อกลองกันยาว.....	๑๓
๒.๓ ปอยส่างลอง.....	๒๓
๒.๔ โอกาสในการตีกลองกันยาว.....	๕๕
๒.๕ ความนิยมการตีกลองกันยาวในปัจจุบัน.....	๖๑
บทที่ ๓ ลักษณะเครื่องดนตรีและการประสมวง.....	๖๕
๓.๑ ลักษณะและขนาดเครื่องดนตรี.....	๖๕
๓.๒ ลักษณะการประสมวง.....	๗๗
๓.๓ ลีลาการตีกลองกันยาว.....	๕๐
บทที่ ๔ ระเบียบวิธีการบรรเลงกลองกันยาว.....	๕๓
๔.๑ กลองกันยาวกับการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ.....	๕๔
๔.๒ กลองกันยาวกับการฟ้อนโต.....	๑๔๑
๔.๓ กลองกันยาวกับการฟ้อนมือและฟ้อนดาบ (ก้ำลาย ก้ำแลว)	๑๔๕
๔.๔ กลองกันยาวดีสำหรับการแห่ในงานประเพณี.....	๑๕๕
๔.๕ การตีฉาบกับกลองกันยาว.....	๑๕๕
๔.๖ การตีฆ้องหรือโหม่งกับกลองกันยาว.....	๑๖๕
๔.๗ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอด.....	๑๖๕

บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	๑๖๕
รายการอ้างอิง.....	๑๗๓
ภาคผนวก.....	๑๗๖

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ ๑.๑ กลองก้นยาวบ้านครุमानพ ยาระณะ (ครูพัน) ศิลปินแห่งชาติ จังหวัดเชียงใหม่.....	๒
ภาพที่ ๒.๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงศ์.....	๑๐
ภาพที่ ๒.๒ ครูสำอางค์ จางยอด.....	๑๐
ภาพที่ ๒.๓ คุณตาอมร ป็องสุวรรณ.....	๑๑
ภาพที่ ๒.๔ – ๒.๕ การแต่งกายหญิงของชาวไทใหญ่.....	๑๑
ภาพที่ ๒.๖ – ๒.๗ การแต่งกายชายหญิงของชาวไทใหญ่.....	๑๒
ภาพที่ ๒.๘ พระครูญาณสัมประยุต เจ้าอาวาสวัดแม่ลาน้อย.....	๑๒
ภาพที่ ๒.๙ กลองโอซิณ บ้านส่าเนตร พันธุ์ชัยศรี อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.....	๑๕
ภาพที่ ๒.๑๐ ครูแก้ว ท้าวศิริ.....	๑๖
ภาพที่ ๒.๑๑ อาจารย์ประเสริฐ เกิดมงคล.....	๑๖
ภาพที่ ๒.๑๒ – ๒.๑๓ ป้ายกลุ่มศิลปินของอาจารย์ประเสริฐ เกิดมงคลและชื่อคณะ “ช่อดอกไม้”	๑๖
ภาพที่ ๒.๑๔ ครูถนอม ชัยอินทร์.....	๑๗
ภาพที่ ๒.๑๕ อาจารย์สายทอง จันทร์เต็ม.....	๑๗
ภาพที่ ๒.๑๖ – ๒.๑๗ ครูสมบุญ เกศัชชาลัย.....	๑๘
ภาพที่ ๒.๑๘ ครูมานพ ประเสริฐกุล.....	๑๘
ภาพที่ ๒.๑๙ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์.....	๑๙
ภาพที่ ๒.๒๐ ครูดำรง ชัยเพ็ชร.....	๑๙
ภาพที่ ๒.๒๑ – ๒.๒๒ ครูพัน ยาระณะ (ศิลปินแห่งชาติ).....	๒๑
ภาพที่ ๒.๒๓ ครูสุทัศน์ สิ้นรพทอง.....	๒๒
ภาพที่ ๒.๒๔- ๒.๒๕ สถานที่จัดงาน <i>ปอยส่างลอง</i> วัดศรีบุญเรือง อำเภอแม่สะเรียง.....	๒๔
ภาพที่ ๒.๒๖ - ๒.๒๗ พระครูอนุสรณ์ปัญญาคุณเจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง.....	๒๔
ภาพที่ ๒.๒๘ – ๒.๒๙ การแต่งกายด้วยเครื่องทรงและเครื่องประดับสำหรับ <i>ส่างลอง</i>	๒๔
ภาพที่ ๒.๓๐ – ๒.๓๑ การแต่งกายด้วยเครื่องทรงและเครื่องประดับสำหรับ <i>ส่างลอง</i>	๒๕
ภาพที่ ๒.๓๒ – ๒.๓๓ การแต่งกายด้วยเครื่องทรงและเครื่องประดับสำหรับ <i>ส่างลอง</i>	๒๕
ภาพที่ ๒.๓๔ – ๒.๓๕ การตกแต่งหน้าด้วยแป้งกระแจะหรือ “ทานาคา”.....	๒๕
ภาพที่ ๒.๓๖ เด็กชายปกรณ์ พรธิรัช อายุ ๑๒ ปี โรงเรียนบ้านแม่ปาง อำเภอแม่ลาน้อย.....	๒๖
ภาพที่ ๒.๓๗ เด็กชายสิริราชย์ แสงหล้า อายุ ๑๒ ปี โรงเรียนบริพัตรแม่สะเรียง.....	๒๖
ภาพที่ ๒.๓๘ เด็กชายบุษิ หรืออังการ ไม่มีนามสกุล ถือบัตร์ผู้ไม่มีสัญชาติไทย.....	๒๖

ภาพที่ ๒.๓๕ – ๒.๔๐ วัดเลี้ยงอาหารผู้ปกครองและสงฆ์ ก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนการแห่.....	๒๖
ภาพที่ ๒.๔๑ – ๒.๔๒ การตั้งขบวนแห่สงฆ์ สงฆ์จะถูกนำจีวรให้.....	๒๗
ภาพที่ ๒.๔๓ – ๒.๔๔ การตกแต่งรถสำหรับแห่สงฆ์.....	๒๗
ภาพที่ ๒.๔๕ สงฆ์นั่งเก้าอี้บนรถที่ตกแต่งไว้อย่างสวยงาม.....	๒๗
ภาพที่ ๒.๔๖ คุณยายศรีชื่น แสงสาย.....	๒๗
ภาพที่ ๒.๔๗ -๒.๔๘ นายนเรศ พวงทอง หัวหน้าคณะกลองกันยาวบ้านปากกล้วย.....	๒๘
ภาพที่ ๒.๔๙ คณะกลองกันยาวบ้านปากกล้วย.....	๒๙
ภาพที่ ๒.๕๐ – ๒.๕๑ นายอนันต์ ปาลาเล นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ คนตีกลองกันยาวนาง.....	๒๙
ภาพที่ ๒.๕๒ คณะกลองกันยาวโรงเรียนแม่สะเรียง “ปริพัตรศึกษา” ร่วมขบวนแห่สงฆ์.....	๓๐
ภาพที่ ๒.๕๓ – ๒.๕๔ วงกลองพม่า.....	๓๐
ภาพที่ ๒.๕๕ – ๒.๕๖ นักดนตรีพม่าตีกลองยาวและภาพรับไม้ไฟ.....	๓๑
ภาพที่ ๒.๕๗ – ๒.๕๘ การจับรับไม้ไฟ และนักดนตรีพม่ากำลังตีรับบรรเลงก่อนเริ่มขบวนแห่.....	๓๑
ภาพที่ ๒.๕๙ วงกลองพม่า ร่วมขบวนแห่สงฆ์ด้วยการเดินตีกลองไปกับขบวน.....	๓๑
ภาพที่ ๒.๖๐ คนตีกลองยาวไปพร้อมๆ กับให้สงฆ์จีวร.....	๓๑
ภาพที่ ๒.๖๑ – ๒.๖๒ วงกลองมอญเชิง โรงเรียนอนุบาลแม่สะเรียงบ้านโป่ง.....	๓๒
ภาพที่ ๒.๖๓ – ๒.๖๔ คณะกลองมอญเชิงบรรเลงก่อนเริ่มขบวนแห่สงฆ์.....	๓๒
ภาพที่ ๒.๖๕ วงโรงเรียนอนุบาลแม่สะเรียงบ้านโป่งตีกลองมอญเชิงทำยรถในขบวนแห่สงฆ์.....	๓๓
ภาพที่ ๒.๖๖ คณะกลองมอญเชิง โรงเรียนแม่สะเรียง “ปริพัตรศึกษา” ร่วมขบวนแห่สงฆ์.....	๓๓
ภาพที่ ๒.๖๗ วงกลองมอญเชิงของโรงเรียนแม่สะเรียง “ปริพัตรศึกษา” ตีกลองทำยรถร่วมขบวนแห่.....	๓๓
ภาพที่ ๒.๖๘ มอญร่าว หรือ มอญร่าว บรรเลงในวงกลองมอญเชิง โรงเรียนแม่สะเรียง “ปริพัตรศึกษา”.....	๓๓
ภาพที่ ๒.๖๙ – ๒.๗๐ ขบวนแห่สงฆ์.....	๓๔
ภาพที่ ๒.๗๑ – ๒.๗๒ วิธีการมัดสงฆ์ไว้กับผู้แบก.....	๓๔
ภาพที่ ๒.๗๓ – ๒.๗๔ ขบวนแห่สงฆ์ อำเภอแม่สะเรียง.....	๓๔
ภาพที่ ๒.๗๕ ขบวนแห่สงฆ์ อำเภอแม่สะเรียง.....	๓๕
ภาพที่ ๒.๗๖ – ๒.๗๗ ขบวนแห่สงฆ์ อำเภอแม่สะเรียง.....	๓๕
ภาพที่ ๒.๗๘ – ๒.๗๙ ขบวนแห่สงฆ์ อำเภอแม่สะเรียง.....	๓๕
ภาพที่ ๒.๘๐ – ๒.๘๑ ขบวนแห่สงฆ์ อำเภอแม่สะเรียงและการโปรยข้าวตอก.....	๓๖
ภาพที่ ๒.๘๒ – ๒.๘๓ ชั้นข้าวตอกในขบวนแห่สงฆ์.....	๓๖
ภาพที่ ๒.๘๔ – ๒.๘๕ ชาวบ้านเลี้ยงน้ำผู้เดินในขบวนแห่สงฆ์.....	๓๗
ภาพที่ ๒.๘๖ – ๒.๘๗ ชาวบ้านเลี้ยงน้ำผู้เดินในขบวนแห่สงฆ์.....	๓๗

ภาพที่ ๒.๘๘ การเลี้ยงน้ำตลอดเส้นทางเดิน.....	๓๗
ภาพที่ ๒.๘๙ – ๒.๙๐ การทำขวัญสว่างส่องโดยครุฑนอม ชัยอินทร์.....	๓๘
ภาพที่ ๒.๙๑ – ๒.๙๒ เครื่องสังเวคาวหวานในพิธีทำขวัญสว่างส่อง.....	๓๘
ภาพที่ ๒.๙๓ – ๒.๙๔ สว่างส่องนั่งฟังหมอลำทำขวัญ.....	๓๘
ภาพที่ ๒.๙๕ การรวมสายสัญญาณมาวางข้าง ๆ บายศรีเมื่อหมอลำทำขวัญทำพิธีเสร็จเรียบร้อยแล้ว.....	๓๙
ภาพที่ ๒.๙๖ ผู้ปกครอง บิดา มารดา ผูกข้อมือสว่างส่องเป็นการเรียกขวัญ.....	๓๙
ภาพที่ ๒.๙๗ นายติเย บิดาเด็กชายบุฉิ ชาวกะเหรี่ยงบนภูเขา ผูกข้อมือให้กับบุตรชาย.....	๓๙
ภาพที่ ๒.๙๘ – ๒.๙๙ ต้น “ตะเปษา”.....	๓๙
ภาพที่ ๒.๑๐๐- ๒.๑๐๑ ต้น “ตะเปษา” จะตั้งอยู่ด้านขวามือของพระประธาน.....	๔๐
ภาพที่ ๒.๑๐๒ – ๒.๑๐๓ ผ้าไตรและบาตร.....	๔๐
ภาพที่ ๒.๑๐๔ ผ้าไตรและบาตรและดอกไม้สำหรับถวายพระในช่วงบวช.....	๔๐
ภาพที่ ๒.๑๐๕ ที่นอนและหมอนสำหรับสามเณร.....	๔๐
ภาพที่ ๒.๑๐๖ ต้นดอกและรูปเทียน.....	๔๑
ภาพที่ ๒.๑๐๗ ต้น “ตะเปษา” สำหรับถวายพระประธาน.....	๔๑
ภาพที่ ๒.๑๐๘ – ๒.๑๐๙ พิพิธภัณฑ์อำเภอแม่สะเรียง สถาบันที่จัดเตรียมขบวนแห่ใหญ่.....	๔๑
ภาพที่ ๒.๑๑๐ – ๒.๑๑๑ การเริ่มเคลื่อนขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๑
ภาพที่ ๒.๑๑๒ – ๒.๑๑๓ ขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๒
ภาพที่ ๒.๑๑๔ – ๒.๑๑๕ ขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๒
ภาพที่ ๒.๑๑๖ ขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๒
ภาพที่ ๒.๑๑๗ – ๒.๑๑๘ ขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๒
ภาพที่ ๒.๑๑๙ – ๒.๑๒๐ ขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๓
ภาพที่ ๒.๑๒๑ – ๒.๑๒๒ ขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๓
ภาพที่ ๒.๑๒๓ – ๒.๑๒๔ ขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๓
ภาพที่ ๒.๑๒๕ – ๒.๑๒๖ ขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๔
ภาพที่ ๒.๑๒๗ – ๒.๑๒๘ ขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๔
ภาพที่ ๒.๑๒๙ – ๒.๑๓๐ ขบวนแห่สว่างส่อง.....	๔๔
ภาพที่ ๒.๑๓๑ – ๒.๑๓๒ ขบวนแห่และการโปรยข้าวตอกของชาวบ้าน.....	๔๕
ภาพที่ ๒.๑๓๓ – ๒.๑๓๔ การโปรยข้าวตอกของชาวบ้านไปที่สว่างส่องตลอดเส้นทาง.....	๔๕
ภาพที่ ๒.๑๓๕ – ๒.๑๓๖ ชาวบ้านที่มีกำลังศรัทธาเลี้ยงน้ำผู้ร่วมเดินในขบวนแห่.....	๔๕
ภาพที่ ๒.๑๓๗ – ๒.๑๓๘ ชาวบ้านนำน้ำเย็นมาเลี้ยงสว่างส่องและผู้ร่วมขบวน.....	๔๖

ภาพที่ ๒.๑๓๙ ชาวบ้านเลี้ยงน้ำผู้ร่วมขบวนแห่ไปตามถนน.....	๔๖
ภาพที่ ๒.๑๔๐ – ๒.๑๔๑ ขบวนแห่กลับมาถึงวัดศรีบุญเรือง.....	๔๖
ภาพที่ ๒.๑๔๒ – ๒.๑๔๓ บรรยากาศเมื่อแห่สว่างลงกลับถึงวัด.....	๔๗
ภาพที่ ๒.๑๔๔ สว่างลงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายก่อนที่จะแยกย้ายไปพักผ่อน.....	๔๗
ภาพที่ ๒.๑๔๕ – ๒.๑๔๖ ชาวบ้านร่วมรับประทานอาหารเย็นหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมวันที่สอง.....	๔๗
ภาพที่ ๒.๑๔๗ – ๒.๑๔๘ สว่างลงเตรียมพร้อมก่อนเดินแห่และวงกลองพม่าเตรียมบรรเลง.....	๔๘
ภาพที่ ๒.๑๔๙ – ๒.๑๕๐ เครื่องดนตรีวงกลองมอญและวงกลองมอญบรรเลงก่อนเริ่มขบวน.....	๔๘
ภาพที่ ๒.๑๕๑ – ๒.๑๕๒ ชาวบ้านนั่งอยู่โดยรอบศาลาและภาพวงดนตรีประโคมด้านในบนศาลา.....	๔๙
ภาพที่ ๒.๑๕๓ พระบรมฉายาลักษณ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชา-ทินัดดามาตุ...	๕๑
ภาพที่ ๒.๑๕๔ สว่างลงเดินเข้าแถวเพื่อรับผ้าไตรจากเจ้าภาพและผู้ร่วมงาน.....	๕๑
ภาพที่ ๒.๑๕๕ พุ่มเทียนที่สว่างลงประเคนแด่พระประธานในพิธี.....	๕๑
ภาพที่ ๒.๑๕๖ สว่างลงอุ้มไตรไว้ในแขนแล้วกล่าวคำขอพรพชา.....	๕๒
ภาพที่ ๒.๑๕๗ ตัวแทนสว่างลงอุ้มไตรไปถวายให้กับพระประธาน.....	๕๒
ภาพที่ ๒.๑๕๘ พระประธานกล่าวให้โอวาท.....	๕๒
ภาพที่ ๒.๑๕๙ ตัวแทนสว่างลงไปรับผ้าไตรคืนจากพระประธาน.....	๕๓
ภาพที่ ๒.๑๖๐ สว่างลงเปลี่ยนผ้าไตร.....	๕๓
ภาพที่ ๒.๑๖๑ – ๒.๑๖๒ การ โคนคิ้วก่อนขึ้นศาลา.....	๕๓
ภาพที่ ๒.๑๖๓ – ๒.๑๖๔ สว่างลงเปลี่ยนชุดเรียบร้อยแล้ว.....	๕๔
ภาพที่ ๒.๑๖๕ – ๒.๑๖๖ สว่างลงรับศีล ๑๐.....	๕๔
ภาพที่ ๒.๑๖๗ – ๒.๑๖๘ สว่างลงกล่าวคำขอขมาขณเฑาะ.....	๕๔
ภาพที่ ๒.๑๖๙ – ๒.๑๗๐ สามเณรทุกองค้ถือบาตรไว้ในมือพร้อมกัน.....	๕๕
ภาพที่ ๒.๑๗๑ – ๒.๑๗๒ สามเณรรับบาตรจากญาติโยมภายในงาน.....	๕๕
ภาพที่ ๒.๑๗๓ – ๒.๑๗๔ ชาวบ้านฟังสวดเจริญพระพุทธรมณต์.....	๕๖
ภาพที่ ๒.๑๗๕ – ๒.๑๗๖ ชาวบ้านฟังสวดเจริญพระพุทธรมณต์.....	๕๖
ภาพที่ ๒.๑๗๗ – ๒.๑๗๘ ชาวบ้านฟังสวดเจริญพระพุทธรมณต์.....	๕๖
ภาพที่ ๒.๑๗๙ – ๒.๑๘๐ ชันกรวดน้ำของชาวบ้านที่มาร่วมงาน.....	๕๗
ภาพที่ ๒.๑๘๑ – ๒.๑๘๒ ชาวบ้านกรวดน้ำอนุโมทนากุศล.....	๕๗
ภาพที่ ๒.๑๘๓ – ๒.๑๘๔ พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเพล.....	๕๘
ภาพที่ ๒.๑๘๕ – ๒.๑๘๖ เจ้าอาวาสกล่าวขอบคุณเจ้าภาพและโมทนาบุญ.....	๕๘
ภาพที่ ๓.๑ – ๓.๒ ความสูงของกลองกันยวบ้านครุแก้ว ท้าวศิริ.....	๖๕

ภาพที่ ๓.๓ – ๓.๔ ความสูงของกลองก้นยาว คณะบ้านปากกล้วยและทำยี่นตีกลองก้นยาว.....	๖๖
ภาพที่ ๓.๕ – ๓.๖ นายอนัส ปาลาเล คนตีกลองก้นยาวนำวงและทำยี่นตีกลองก้นยาว.....	๖๖
ภาพที่ ๓.๗ กลองก้นยาววัดแม่ตาน้อย และพระครูญาณสัมประยุต (เจ้าอาวาส)	๖๗
ภาพที่ ๓.๘ – ๓.๙ ผนังหน้ากลองและลำโพงท้ายกลอง.....	๖๗
ภาพที่ ๓.๑๐ ทำยี่นตีกลองก้นยาวสาธิต โดยนายประสิทธิ์ คำแสง.....	๖๘
ภาพที่ ๓.๑๑ กลองก้นยาว อำเภอปางมะผ้า.....	๖๘
ภาพที่ ๓.๑๒ นายแสง (ไม่มีนามสกุล) ชาวไทใหญ่สาธิตทำยี่นตีกลองก้นยาว.....	๖๘
ภาพที่ ๓.๑๓ – ๓.๑๔ กลองก้นยาวขนาดกลาง อำเภอปาย.....	๖๙
ภาพที่ ๓.๑๕ – ๓.๑๖ ความสูงของกลอง ลูกสูงสุด (ใบกลาง) มีความสูง ๑๕๐ เซนติเมตร.....	๖๙
ภาพที่ ๓.๑๗ เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง ๓๐ เซนติเมตร.....	๗๐
ภาพที่ ๓.๑๘ เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง ๒๕ เซนติเมตร.....	๗๐
ภาพที่ ๓.๑๙ ครูปิยะ ยอดเมืองนาย.....	๗๐
ภาพที่ ๓.๒๐ กลองก้นยาวบ้านครูปิยะ ยอดเมืองนาย.....	๗๐
ภาพที่ ๓.๒๑ - ๓.๒๒ กลองก้นยาว บ้านครูดำรง ชัยเพ็ชร.....	๗๑
ภาพที่ ๓.๒๓- ๓.๒๔ เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลองและความสูงของกลองบ้านครูดำรงชัยเพ็ชร.....	๗๑
ภาพที่ ๓.๒๕ ครูดำรง ชัยเพ็ชร สาธิตทำยี่นตีกลองก้นยาว.....	๗๒
ภาพที่ ๓.๒๖ – ๓.๒๗ กลองก้นยาว จากการสัมภาษณ์ครูพัน ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติ.....	๗๒
ภาพที่ ๓.๒๘ – ๓.๒๙ กลองก้นยาวของครูสว่างคำ จางยอดและทำยี่นตีกลอง.....	๗๓
ภาพที่ ๓.๓๐ กลองใบที่ ๑.....	๗๓
ภาพที่ ๓.๓๑ กลองใบที่ ๒.....	๗๓
ภาพที่ ๓.๓๒ ท้ายลำโพงกลองใบที่ ๑.....	๗๔
ภาพที่ ๓.๓๓ พระอธิการอินตาอินทวิโร เจ้าอาวาสวัดป่าเป้า.....	๗๔
ภาพที่ ๓.๓๔ กลองก้นยาวบ้านสลาเนตร พันธุ์ชัยศรี.....	๗๔
ภาพที่ ๓.๓๕ กลองก้นยาวความสูง ๒๔๒.๕ เซนติเมตร (ประมาณ ๒ เมตรครึ่ง) หน้ากลองเส้นผ่าน ศูนย์กลาง ๑๕ เซนติเมตร.....	๗๕
ภาพที่ ๓.๓๖ สลาเนตร พันธุ์ชัยศรี ช่างทำกลองจังหวัดเชียงใหม่.....	๗๕
ภาพที่ ๓.๓๗ การตีค้ำวหน้ากลองขั้นตอนที่ ๑.....	๗๖
ภาพที่ ๓.๓๘ การตีค้ำวหน้ากลองขั้นตอนที่ ๒.....	๗๖
ภาพที่ ๓.๓๙ การตีค้ำวหน้ากลองขั้นตอนที่ ๓.....	๗๖
ภาพที่ ๓.๔๐ การตีค้ำวหน้ากลองขั้นตอนที่ ๔.....	๗๖

ภาพที่ ๑.๔๑ การติดข้าวหน้ากลองชั้นตอนที่ ๕.....	๓๖
ภาพที่ ๑.๔๒ ฆ้องหรือโหม่งและฉาบประกอบการตีกลองกันยาวบ้านครูแก้ว ท้าวศิริ.....	๓๗
ภาพที่ ๑.๔๓ การประสมวงกลองกันยาวบ้านปากกล้วย อำเภอแม่สะเรียง.....	๓๘
ภาพที่ ๑.๔๔ คณะกลองกันยาวโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” ร่วมขบวนแห่สว่างดอง.....	๓๘
ภาพที่ ๑.๔๕ คณะกลองกันยาว หมู่ ๑ อำเภอแม่ลาน้อย.....	๓๙
ภาพที่ ๑.๔๖ นายอินทร จินดี.....	๓๙
ภาพที่ ๑.๔๗ นายหมาย สุริยะ.....	๓๙
ภาพที่ ๑.๔๘ นายสีทน คลองสวาสดี	๔๐
ภาพที่ ๑.๔๙ นายป๊อก เจริญเชิดสุข.....	๔๐
ภาพที่ ๑.๕๐ กลองกันยาว อำเภอปางมะผ้า.....	๔๑
ภาพที่ ๑.๕๑ ครูสมบุญ เลิศชัชวาลสาริตการตีกลองกันยาว.....	๔๑
ภาพที่ ๑.๕๒ ฆ้องหรือโหม่งแขวนเป็นราว (ปกติต้องมี ๗ ใบ).....	๔๑
ภาพที่ ๑.๕๓ ฉาบอำเภอปางมะผ้า.....	๔๑
ภาพที่ ๑.๕๔ การประสมวงกลองกันยาวคณะ “ทุ่งโป่ง”	๔๒
ภาพที่ ๑.๕๕ ครูบุญพบ วัฒนวงศ์.....	๔๒
ภาพที่ ๑.๕๖ การประสมวงกลองกันยาวอำเภอเมือง.....	๔๓
ภาพที่ ๑.๕๗ – ๑.๕๘ ฆ้องหรือโหม่งพร้อมไม้ตีและการจับฉาบใหญ่.....	๔๔
ภาพที่ ๑.๕๙ การประสมวงกลองกันยาว ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม.....	๔๔
ภาพที่ ๑.๖๐ ฉาบใหญ่และฆ้องหรือโหม่ง.....	๔๕
ภาพที่ ๑.๖๑ โหม่งที่แขวนบนราวบ้านครูป๊ะ ยอดเมืองนาย.....	๔๕
ภาพที่ ๑.๖๒ การประสมวงกลองกันยาวคณะครูสุทัศน์ สิ้นรพทอง.....	๔๖
ภาพที่ ๑.๖๓ มอหรือฆ้องแขวนอยู่บนไม้ตอในลักษณะ “หีบ”	๔๗
ภาพที่ ๑.๖๔ การรวมวงของครูต่างคำ งามยอด บันทึกภาพ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒.....	๔๗
ภาพที่ ๑.๖๕ “มอ” แขวนอยู่บนหีบ ณ บ้านสล่าเนตร พันธุ์ชัยศรี.....	๔๘
ภาพที่ ๑.๖๖ – ๑.๖๗ ฉาบเล็ก ภายในหีบของ “มอ” ณ บ้านสล่าเนตร พันธุ์ชัยศรี.....	๔๘
ภาพที่ ๑.๖๘ – ๑.๖๙ ครูพัน ยาระณะ สาริตลีลาการตีกลองกันยาว ทำขึ้นและการวางเท้า.....	๕๐
ภาพที่ ๑.๗๐ – ๑.๗๑ ครูพัน ยาระณะ สาริตลีลาการตีกลองกันยาว ลีลาแยกเท้าและการไขว้เท้า.....	๕๐
ภาพที่ ๑.๗๒ – ๑.๗๓ ครูพัน ยาระณะ สาริตลีลาการตีกลองกันยาว การหมุนกลองและวิธีการหมุนตัว... ..	๕๑
ภาพที่ ๑.๗๔ ลีลาการตีกลองกันยาวของครูต่างคำ งามยอด.....	๕๑
ภาพที่ ๑.๗๕ – ๑.๗๖ ครูสุทัศน์ สิ้นรพทอง สาริตลีลาการตีกลองกันยาว.....	๕๒

ภาพที่ ๔.๑ พระครูอนุศิษฐ์ธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดแม่ลาหลวง.....	๕๕
ภาพที่ ๔.๒ ภาพปึก “นกเขม” หรือ นกเขงแซว รูปแบบบ้านขุนปอน อำเภอยุทธยา.....	๕๖
ภาพที่ ๔.๓ ภาพปึก “นกเขม” หรือนกเขงแซว ครุแก้ว ท้าวศิริประดิษฐ์.....	๕๖
ภาพที่ ๔.๔ – ๔.๕ การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำสาธิต โดยนายละหม่อง ผลจำเริญ.....	๕๗
ภาพที่ ๔.๖ การตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนนางนก (กินรี).....	๕๗
ภาพที่ ๔.๗ การฟ้อนนางนก (กินรี)	๕๘
ภาพที่ ๔.๘ การฟ้อนนางนก (ร้านกเขมหรือนกเขว)	๕๘
ภาพที่ ๔.๙ ทำรำที่ ๑.....	๑๐๐
ภาพที่ ๔.๑๐ ทำรำที่ ๒.....	๑๐๑
ภาพที่ ๔.๑๑ ทำรำที่ ๓.....	๑๐๑
ภาพที่ ๔.๑๒ ทำรำที่ ๔.....	๑๐๒
ภาพที่ ๔.๑๓ ทำรำที่ ๕.....	๑๐๒
ภาพที่ ๔.๑๔ ทำรำที่ ๖.....	๑๐๓
ภาพที่ ๔.๑๕ ทำรำที่ ๗.....	๑๐๓
ภาพที่ ๔.๑๖ ทำรำที่ ๘.....	๑๐๔
ภาพที่ ๔.๑๗ ทำรำที่ ๙.....	๑๐๔
ภาพที่ ๔.๑๘ ทำรำที่ ๑๐.....	๑๐๕
ภาพที่ ๔.๑๙ ทำรำที่ ๑๑.....	๑๐๕
ภาพที่ ๔.๒๐ ทำรำที่ ๑๒.....	๑๐๖
ภาพที่ ๔.๒๑ ทำรำที่ ๑๓.....	๑๐๖
ภาพที่ ๔.๒๒ ทำรำที่ ๑๔.....	๑๐๗
ภาพที่ ๔.๒๓ ทำรำที่ ๑๕.....	๑๐๗
ภาพที่ ๔.๒๔ ทำรำที่ ๑๖.....	๑๐๘
ภาพที่ ๔.๒๕ ทำรำที่ ๑๗.....	๑๐๘
ภาพที่ ๔.๒๖ ทำรำที่ ๑๘	๑๐๙
ภาพที่ ๔.๒๗ ทำรำที่ ๑๙.....	๑๐๙
ภาพที่ ๔.๒๘ ทำรำที่ ๒๐.....	๑๑๐
ภาพที่ ๔.๒๙ ทำรำที่ ๒๑.....	๑๑๐
ภาพที่ ๔.๓๐ ทำรำที่ ๒๒.....	๑๑๑
ภาพที่ ๔.๓๑ ทำรำที่ ๒๓.....	๑๑๑

ภาพที่ ๔.๓๒ ทำร่ำที่ ๒๔.....	๑๑๒
ภาพที่ ๔.๓๓ ทำร่ำที่ ๒๕.....	๑๑๒
ภาพที่ ๔.๓๔ ทำร่ำที่ ๒๖.....	๑๑๓
ภาพที่ ๔.๓๕ ทำร่ำที่ ๒๗.....	๑๑๓
ภาพที่ ๔.๓๖ ทำร่ำที่ ๒๘.....	๑๑๔
ภาพที่ ๔.๓๗ ทำร่ำที่ ๒๙.....	๑๑๔
ภาพที่ ๔.๓๘ ทำร่ำที่ ๓๐.....	๑๑๕
ภาพที่ ๔.๓๙ ทำร่ำที่ ๓๑.....	๑๑๕
ภาพที่ ๔.๔๐ ทำร่ำที่ ๓๒.....	๑๑๖
ภาพที่ ๔.๔๑ ทำร่ำที่ ๓๓.....	๑๑๖
ภาพที่ ๔.๔๒ ทำร่ำที่ ๓๔.....	๑๑๗
ภาพที่ ๔.๔๓ ทำร่ำที่ ๓๕.....	๑๑๗
ภาพที่ ๔.๔๔ ทำร่ำที่ ๓๖.....	๑๑๘
ภาพที่ ๔.๔๕ ทำร่ำที่ ๓๗.....	๑๑๘
ภาพที่ ๔.๔๖ ทำร่ำที่ ๓๘.....	๑๑๙
ภาพที่ ๔.๔๗ การตีเสียงปี่ สาธิตโดยครูพั่น ยาระณะ (ศิลปินแห่งชาติ)	๑๒๘
ภาพที่ ๔.๔๘ การตีเสียงปี่ะ สาธิตโดยครูพั่น ยาระณะ (ศิลปินแห่งชาติ)	๑๒๘
ภาพที่ ๔.๔๙ การตีเสียงหึ่ง สาธิตโดยครูพั่น ยาระณะ (ศิลปินแห่งชาติ)	๑๒๙
ภาพที่ ๔.๕๐ การตีเสียงโสม สาธิตโดยครูพั่น ยาระณะ (ศิลปินแห่งชาติ)	๑๒๙
ภาพที่ ๔.๕๑ การตีเสียงฆาต สาธิตโดยครูต่างคำ จางยอด.....	๑๓๐
ภาพที่ ๔.๕๒ การตีเสียงกลาง สาธิตโดยครูต่างคำ จางยอด.....	๑๓๑
ภาพที่ ๔.๕๓ การตีเสียงคังสาธิตโดยครูต่างคำ จางยอด.....	๑๓๑
ภาพที่ ๔.๕๔ การตีเสียงเม็ด สาธิตโดยครูต่างคำ จางยอด.....	๑๓๒
ภาพที่ ๔.๕๕ การตีเสียงหึ่ง สาธิตโดยครูต่างคำ จางยอด.....	๑๓๒
ภาพที่ ๔.๕๖ – ๔.๕๗ การฟ้อนโต.....	๑๔๑
ภาพที่ ๔.๕๘ – ๔.๕๙ การฟ้อนโต.....	๑๔๑
ภาพที่ ๔.๖๐ ศิลปินฟ้อนดาบ.....	๑๔๕
ภาพที่ ๔.๖๑ นายทองสุข รัตน สาธิตการฟ้อนมือ.....	๑๔๖
ภาพที่ ๔.๖๒ นายทองสุข รัตน สาธิตการฟ้อนดาบ.....	๑๔๖
ภาพที่ ๔.๖๓ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ สาธิตก้าลายท่า “หมอกมือ”	๑๕๑

ภาพที่ ๔.๖๔ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ สาทิตก้าแลวท่า “แม้ว้างหลง”	๑๕๑
ภาพที่ ๔.๖๕ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ สาทิตก้าแลวท่า “ปิ่นม้วน”	๑๕๑
ภาพที่ ๔.๖๖ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ สาทิตก้าแลวท่า “ปลาเล่นหาด”	๑๕๒
ภาพที่ ๔.๖๗ – ๔.๖๘ การตีฉาบแนวตั้งและการตีฉาบเอียงประมาณ ๔๕ องศา.....	๑๖๐
ภาพที่ ๔.๖๙ วิธีการตีฉาบให้เสียงยาวที่เรียกตามเสียงที่ได้ยินว่า “เสียงนี้”	๑๖๐
ภาพที่ ๔.๗๐ วิธีการตีฉาบเสียง “เขียด”	๑๖๑
ภาพที่ ๔.๗๑ – ๔.๗๒ การจับฉาบด้วยมือขวาและการเอียงฝ่าฉาบขณะบรรเลง.....	๑๖๒
ภาพที่ ๔.๗๓ การตีฉาบที่ส่วนปลายของฝ่าฉาบ.....	๑๖๓
ภาพที่ ๔.๗๔ – ๔.๗๕ โต๊ะหมู่บูชานางสุรสถิติ ณ โรงเรียนศูนย์ปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	๑๖๖
ภาพที่ ๔.๗๖ – ๔.๗๗ ชั้นบูชาครูสำหรับนักเรียนที่มาเรียนตีกลองกันยาวและการฟ้อนนกก.....	๑๖๖
ภาพที่ ๔.๗๘ – ๔.๗๙ พิธีตั้งขัน.....	๑๖๗
ภาพที่ ๔.๘๐ นางสุรสถิติ.....	๑๖๘
ภาพที่ ๔.๘๑ การประกอบพิธีบูชานางสุรสถิติ.....	๑๖๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สืบเนื่องจากการดำเนินการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทย ภาคเหนือ โดยการสนับสนุนทุนวิจัยกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการบรรเลง ระเบียบวิธีการบรรเลง ระดับเสียงที่ใช้ในการบรรเลง ลักษณะการประพันธ์บทเพลงและทำการรวบรวมบทเพลงหรือวัฒนธรรมดนตรีที่ปรากฏในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ผลการวิจัยโครงการดังกล่าวพบวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีในพื้นที่ภาคเหนือมีความหลากหลาย ผลการวิจัยได้แบ่งวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทยภาคเหนือออกเป็น ๕ ประเภทใหญ่ ได้แก่ วัฒนธรรมการขับซอ ประกอบด้วยซอเชียงใหม่และซอล่องน่าน วัฒนธรรมการบรรเลงวงเครื่องสายล้านนาและการคิดพิณเงี้ยว วัฒนธรรมการบรรเลงกลองล้านนา วัฒนธรรมการบรรเลงวงปี่พาทย์พื้นเมืองหรือวงปี่ดและวัฒนธรรมการบรรเลงวงดนตรีที่ประจำอยู่ ณ จังหวัดต่างๆ นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมดนตรีที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีประเภทใหญ่ที่จัดแบ่งไว้ข้างต้น เพียงแต่มีปรากฏเป็นวัฒนธรรมหลักอยู่เฉพาะพื้นที่ในจังหวัดบางจังหวัดเท่านั้น ได้แก่แก่งตอยฮอฮอร์น จังหวัดแม่ฮ่องสอน วงมิ่งคละจังหวัดพิจิตร โลก จังหวัดอุดรธานี วงปี่พาทย์จังหวัดตาก จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ แตรวง จังหวัดพิจิตร เพลงขอทาน จังหวัดสุโขทัย วงตีบแก่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ และแมงต๊อบเต่า จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการออกเก็บข้อมูลทางเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการออกพื้นที่จังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือของประเทศไทยทำการสัมภาษณ์ศิลปินทางดนตรีประเภทต่างๆ ทั้ง ๑๖ จังหวัด จำนวน ๑๔ ท่าน พบว่าพื้นที่กลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มล้านนา ซึ่งประกอบไปด้วยจังหวัดต่างๆ จำนวน ๘ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน แพร่ พะเยาและจังหวัดน่าน เป็นกลุ่มพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมดนตรีปรากฏค่อนข้างสมบูรณ์แต่มีศิลปะการบรรเลงดนตรีบางประเภทกำลังจะสูญหายไปจากสังคมและมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทยของชาติให้ดำรงอยู่สืบต่อไป วัฒนธรรมดนตรีดังกล่าวที่มีความจำเป็นเร่งด่วนเป็นลำดับแรกได้แก่การบรรเลงกลองของชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ที่เรียกว่ากลองก้นยาว

กลองก้นยาว เป็นกลองที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดทางภาคเหนือโดยเฉพาะพื้นที่ที่เรียกกันว่า ล้านนา กลองก้นยาวถูกจัดอยู่ประเภทกลองพื้นบ้าน กลองล้านนาสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ประเภทแรก กลองหลวงประกอบด้วย กลองหลวง กลองชัยยะมงคลและกลองสะบัดชัยโบราณ ประเภทที่สอง กลองพื้นบ้านประกอบด้วยกลองปูจา กลองแอม กลองก้นยาว กลองสิ่งหม้อง กลองมองเซิงและกลองปั้ง

นอกจากนี้ยังมีการตีกลองของชาวไทยใหญ่ที่เข้ามาผสมผสานเชื้อชาติกับชาวเมืองซึ่งเรียกกันว่า “ไทยคง” ได้แก่กลองแขงและกลองดิน สำหรับกลองประเภทต่าง ๆ นั้นจากการดำเนินการวิจัยพบว่าการค้นคว้า เรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษรไว้พอสมควร แต่สำหรับกลองกันยาวซึ่งเป็นกลองพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญมาแต่อดีตกับสังคมไทยในพื้นที่ภาคเหนือแล้ว ยังขาดการวิเคราะห์วิจัยและทำการบันทึกให้เป็นลายลักษณ์อักษรในลักษณะการดำเนินการวิจัยทั้งพื้นที่ที่เรียกว่า กลุ่มล้านนา ซึ่งมีแนวโน้มที่กำลังจะสูญหายไปจากสังคมไทย

กลองกันยาวหรือที่เรียกกันหลายชื่อ ได้แก่กลองปู่เจ้ กลองปู้เจ้ กลองอุเจ้ หรือกลองอูเจ้ เป็นกลองที่มีลักษณะคล้ายกลองยาวและขนาดเล็กกว่ากลองแหว เดิมเป็นกลองที่ใช้เล่นกันในหมู่ชาวไทยใหญ่ ชาวไทใหญ่เรียกกลองชนิดนี้ว่า กลองกันยาว เนื่องจากหุ่นของกลองจะยาวมากกว่ากลองของภาคกลาง ครูมานพ ยาระณะหรือครูพัน ศิลปินแห่งชาติ อธิบายว่า กลองกันยาวมีอยู่ด้วยกัน ๒ ชนิด ชนิดแรกจะยาวประมาณ ๔ - ๖ เมตร หน้ากว้าง ๑๔ - ๑๘ นิ้ว ชนิดที่สองเป็นกลองเอาไว้แหล่เมือง คำว่าแหล่ หมายถึง ไป ซึ่งมีความหมายเดียวกับคำว่า แอ่ว นั่นเอง

ภาพที่ ๑.๑ กลองกันยาวบ้านครูมานพ ยาระณะ (ครูพัน) ศิลปินแห่งชาติ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการบรรเลงกลองกันยาวผู้บรรเลงจะต้องสะพายกลองเวลาตี มีเครื่องดนตรีกำกับจังหวะอื่น ๆ มาประกอบการบรรเลงกลองได้แก่ฆ้องกลางและฆ้อง (หรือโหม่ง) ประมาณ ๓ - ๕ ใบ วิธีการตีกลองสามารถใช้กำปั้น ฝ่ามือ หรือปลายนิ้วเคาะไปที่หน้ากลอง หนังสือวัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดลำปาง พ.ศ. ๒๕๔๒ หน้า ๑๒๐ อธิบายว่า

นอกจากเสียงกลองที่น่าฟังแล้วท่าทางในการตีกลองปู่เจ้ของบรรดามือกลองทั้งหลาย ยังมีการพ้อนเต้นออกกลดลลายหรือเล่นเชิงไปด้วย วงใดที่มีมือกลองและคนตีฆ้องเล่นเข้าหากัน จะสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี

ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงศ์ นักวิชาการศิลปป็นคนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ อธิบายว่า
 กลองอยู่แง่เป็นหลักของวง มีฆ้องแขวนชุดหนึ่งจำนวน ๕ - ๗ ลูก ขนาดคลคลัน
 กัน ตีขึ้นจังหวะกับมีฉาบขนาดกลางอีกคู่หนึ่งตีสอดสลับกับกลอง ในสังคฆว
 ไทใหญ่ ฆ้องจะผูกแขวนเรียงกันในกรอบไม้ มีไม้ตีกลองติดกับแท่งไม้ ซึ่งหมุน
 ได้ด้วยกระเดื่องที่ปลายด้านหนึ่ง กรอบนี้ทำให้คนเดียวสามารถตีฆ้องได้ทุกลูก
 พร้อมกัน ถ้าเดินตีจะเพิ่มคนหามคานข้างหน้าอีกคนเดียว ทำให้คนสองคนตีฆ้อง
 ได้คราวละ ๕ - ๗ ลูก ไม่ต้องใช้คนตีคนละลูกเหมือนกับชาวไทยวน

กลองกันยวนนิยมบรรเลงงานประเพณีต่างๆ ใช้ประกอบการฟ้อนได้แก่การฟ้อนดาบซึ่ง
 ชาวไทใหญ่จะเรียกกันว่า “ก้าแลว” และ “ก้าลาย” คือการฟ้อนมือไม้ถืออาวุธ นอกจากนี้ยังนำมาตี
 กับการฟ้อนนกกิ้งกะหล่า ผู้ฟ้อนจะแต่งตัวเลียนแบบนกในนิยายของชาวไทใหญ่และร่ายรำตาม
 จังหวะของคนตรีเลียนแบบท่านกหรือสัตว์ในนิยายอย่างอื่นพบแถบจังหวัดแม่ฮ่องสอนของ
 ประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่

นอกจากใช้กลองกันยวนตีประกอบการฟ้อนดาบ การฟ้อนมือ การฟ้อนนกกิ้งกะหล่าแล้ว
 กลองกันยวนยังนำมาตีประกอบการฟ้อนโต ซึ่งเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งในป่าหิมพานต์ที่มีบทบาทในการ
 ต้อนรับพระพุทธเจ้าวันออกพรรษาด้วยเหมือนกัน และกลองกันยวนยังนิยมนำไปใช้บรรเลง
 ประกอบขบวนแห่ในวิถีชีวิตของคนพื้นถิ่น เช่น แห่งานปอย แห่ครัวทาน เป็นต้น

สำหรับกลองกันยวน ปัจจุบันหาผู้บรรเลงได้ยากมาก แต่ยังมีเครื่องดนตรีปรากฏอยู่ตาม
 พื้นที่ต่าง ๆ พอสมควร นับได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีอีกชิ้นหนึ่งที่ต้องมีการอนุรักษ์และเผยแพร่ให้มี
 ความแพร่หลายมากยิ่งขึ้นก่อนที่จะสูญหายไป นอกจากนี้ศิลปินแห่งชาติด้านกลองล้านนาได้แก่ครู
 มาณพ ยาระณะ จะเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลแก่การดำเนินการวิจัยได้เป็นอย่างดี วิธีดำเนินการวิจัย
 จะทำการสัมภาษณ์ศิลปินที่มีความเกี่ยวข้องและมีความรู้ความชำนาญด้านการตีกลองกันยวน อาทิ
 ครูสว่างคำ จางยอด ครูสุทัศน์ สนิทพทอง ครูมานพ ประเสริฐกุล ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ เป็นต้น
 นอกจากนี้ยังทำการสัมภาษณ์นักวิชาการได้แก่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงศ์ เป็นต้น ซึ่ง
 ท่านต่างๆ เหล่านี้มีงานเขียนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีของชาวไทใหญ่ไว้เป็นอันมาก

จากความสำคัญข้างต้น ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เพื่อทำการ
 รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการบรรเลงกลองกันยวนทั้งด้านระเบียบวิธีการบรรเลงและ
 ลักษณะการประสมวง โดยจะเน้นข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงจากการบรรเลงที่เป็นวิถีอิสระของ
 ชาวบ้านและปรากฏอยู่ ณ ปัจจุบันในพื้นที่จริง เพื่อแสดงให้เห็นเอกลักษณ์และลักษณะการบรรเลง
 ที่มีความแตกต่างกันออกไปในจังหวัดต่างๆ ที่เป็นเขตวัฒนธรรมของกลองกันยวนโดยละเอียดเพื่อ
 ประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของนิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ของคณะ
 ศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยเฉพาะรายวิชาอาศรมศึกษาในวิชาเฉพาะ ๑ -๒ ซึ่ง
 ต้องทำการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีไทยไม่ว่าจะเป็นดนตรีราชสำนักหรือดนตรีพื้นถิ่น รายวิชา

Ethnomusicology ศึกษาดนตรีชาติพันธุ์และรายวิชาวิธีวิทยาการวิจัยทางศิลปะ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ การนำไปเป็นฐานข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับมหาบัณฑิตที่มีความสนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับงานทางด้านดนตรีของภาคเหนือ นอกจากนี้ งานวิจัยฉบับนี้ยังจะเอื้อประโยชน์ต่อนักวิชาการในพื้นที่ นักวิชาการดนตรีทั่วไป ชาวชนที่มีความสนใจและคนในชุมชนของพื้นที่ถิ่นต่างๆ ในสังคมไทย

๑.๒ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องกลองหลวงล้านนา : ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ โดยธนิชิต แม้นมลัย วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและสถานภาพของกลองหลวงในปัจจุบันรวมถึงพัฒนาการของกลองหลวงทั้งด้านรูปแบบ โครงสร้างและระบบเสียง ผลการวิจัยพบว่ากลองหลวงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวยองในจังหวัดลำพูน พัฒนาการของกลองหลวงแบ่งออกได้เป็น ๓ สมัย คุณภาพเสียงของกลองขึ้นอยู่กับส่วนประกอบต่างๆ ของตัวกลอง

เรื่องวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทยภาคเหนือ โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์จำคม พรประสิทธิ์ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการบรรเลงด้านต่างๆ ที่ปรากฏ ณ พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ผลการวิจัยได้แบ่งวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทยภาคเหนือออกเป็น ๕ ประเภทใหญ่ ได้แก่ วัฒนธรรมการขับซอ ประกอบด้วยซอเชียงใหม่และซอล่องน่าน วัฒนธรรมการบรรเลงวงเครื่องสายล้านนาและการคิดพิณเป็ยะ วัฒนธรรมการบรรเลงกลองล้านนา วัฒนธรรมการบรรเลงวงปี่พาทย์พื้นเมืองหรือวงปี่าดและวัฒนธรรมการบรรเลงวงดนตรีที่ประจำอยู่ ณ จังหวัดต่างๆ ได้แก่ วงมโหรีสองสอน วงมโหรีจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดอุดรธานี วงปี่พาทย์จังหวัดตาก จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ แตรวง จังหวัดพิจิตร เพลงขอทาน จังหวัดสุโขทัย วงคู่เบ็ง จังหวัดเพชรบูรณ์ และแมงตบเต่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เรื่องก้องปู่า โดยปรภากร ใจดี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบระบบเสียง ภูมิปัญญาการสร้างและระเบียบวิธีการปฏิบัติกลองปู่า ขอบเขตเฉพาะพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่ากลองปู่าเป็นกลองที่ใช้ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและเป็นอาณัติสัญญาณในชุมชนท้องถิ่นมาช้านาน ประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ ๆ ๓ ส่วน ได้แก่ ก้องตั้ง ก้องลูกคู่เบ็ง และก้างก้อง เป็นกลองทำจากไม้เนื้อแข็ง ทิศทางการเคลื่อนที่ของเสียงมี ๒ ลักษณะคือเคลื่อนที่ตามโครงสร้างแบบท่อนเดียวและการเคลื่อนที่ตามโครงสร้างแบบสองท่อน ขั้นตอนการสร้างแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอน ระเบียบวิธีการปฏิบัติแบ่งออกเป็น ๔ ลักษณะ

เรื่องการจัดการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญาไทย กรณีศึกษาด้านศิลปกรรม (ก้องปู่า) โดยบุญส่ง สิริฤทธิจันทร์ เนื้อหาว่าด้วยองค์ความรู้ของการตีกลองปู่า การฝึกหัด บทเพลงและการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านกลองปู่า

เรื่องช่างและการทำกลองบ้านน้ำเพอะพะ อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน โดยคณะนักศึกษา
โปรแกรมวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
เป็นการศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรในการประดิษฐ์กลอง หลักการทำกลอง ลักษณะเด่น
การจำหน่ายและการสืบทอด กรณีศึกษาบ้านครูปู่ สิทธิมา ช่างกลองและครูภูมิปัญญาที่มีชื่อเสียง
ของจังหวัดลำพูน

เรื่องคนทำกลอง โดยวลัยศิริ ทรงลักษณ์ เนื้อหาว่าด้วยหมู่บ้านทำกลอง อำเภอป่าโมก
จังหวัดอ่างทอง และประวัติพร้อมลักษณะของกลองประเภทต่างๆ ที่ปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ ของ
ประเทศไทย

เรื่องการพ็อนนกกิ่งกะหล่ำ โดยสง่า คำจายอด เนื้อหาว่าด้วยการพ็อนนก คนตรี
ประกอบการแสดง (กลองก้นยาว) ความเชื่อ พิธีกรรม กระบวนท่าพ็อน แผนผังท่าพ็อน ภาพนก
การพ็อนนกสองตัว การพ็อนโต พิธีรับศิษย์

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ ศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับกลองก้นยาวโดยเฉพาะการเรียกชื่อที่ปรากฏแตกต่างกัน

๑.๓.๒ ศึกษาระเบียบวิธีการบรรเลงและการประสมวงกลองก้นยาวที่ปรากฏในจังหวัดที่เป็น
เขตวัฒนธรรม

๑.๓.๓ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการตีกลองก้นยาวประกอบการพ็อนนกกิ่งกะหล่ำ การพ็อน-
ดาบ การพ็อนมือ การพ็อนโตและการตีในขบวนแห่

๑.๓.๔ ศึกษาแนวโน้มการบรรเลงกลองก้นยาวด้านการบรรเลงที่จะดำรงอยู่กับสังคมวัฒนธรรมใน
อนาคต

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเรื่อง กลองก้นยาวในกลุ่มพื้นที่ล้านนา ๕ จังหวัด จังหวัดหลักได้แก่จังหวัด
เชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดรองได้แก่จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปางและจังหวัดน่าน

๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑.๕.๑ ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล

๑.๕.๑.๑ ค้นคว้าเอกสาร ตำรา จากห้องสมุดต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัด
แม่ฮ่องสอน ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดของสำนักวัฒนธรรมจังหวัด
แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง น่าน หอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น

๑.๕.๑.๒ ทำการศึกษาโดยตรงจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการติกลงกันยาวของกลุ่มพื้นที่เขตวัฒนธรรม โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งจะต้องมีความรู้เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ ดำรงตำแหน่งศิลปินแห่งชาติ หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านการบรรเลงกลองกันยาว ศิลปินที่มีชื่อเสียง ผู้นำชุมชน ดังรายนามผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

- พระครูอนุสรณ์ปัญญาคุณ เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - พระครูญาณสัมประยุต เจ้าอาวาสวัดแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - พระครูอนุศิษฐ์ธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดแม่ลาหลวง อำเภอแม่ลาหลวง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - พระอธิการอินตา อินทวิโร เจ้าอาวาสวัดป่าเป้า ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
  - ครูพัน ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติ ปัจจุบันอายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕ ซอย ๒ ตำบลวัดเกต อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
  - ครูแก้ว ท้าวศิริ ปัจจุบันอายุ ๘๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ ๑ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - ครูทวี คะนองศรี ปัจจุบันอายุ ๗๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๘ ถนนเวียงใหม่ หมู่ ๑ ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - อาจารย์ประเสริฐ เกิดมงคล ปัจจุบันอายุ ๕๙ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๖๐/๑ หมู่ ๑ ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - คุณยายศรีชื่น แสงสาย ปัจจุบันอายุ ๖๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖๗/๗ หมู่ ๑ ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - กำนันสุรศักดิ์ กมลศรี ปัจจุบันอายุ ๔๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๓/๒ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - ครูละหม่อง ผลจำเริญ ปัจจุบันอายุ ๕๗ ปี ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - ครูถนอม ชัยอินทร์ ปัจจุบันอายุ ๕๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๓ หมู่ ๑๐ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - อาจารย์สายทอง จันทร์เต็ม ปัจจุบันอายุ ๕๙ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๒ หมู่ ๓ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - อาจารย์สมบุญ เลิศชัชวาลย์ ปัจจุบันอายุ ๕๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๒๔ หมู่ ๑ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- ครูสมนึก บุญหล่อ ปัจจุบันอายุ ๓๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๖ หมู่ ๓ ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ครูสมบุญ อินทจักร ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๖/๑ หมู่ ๑ ตำบลบ้านทุ่งโป่ง อำเภอป่าฝาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ครูมานพ ประเสริฐกุล ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๘/๓ ถนนศิริมงคล อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - ครูปิยะ ยอดเมืองนาย ปัจจุบันอายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๒๔ หมู่ ๑ ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ครูเลิศชัย คงมณี ปัจจุบันอายุ ๔๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔๗ หมู่ ๑ ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ครูหมื่น เขาวเรศ ปัจจุบันอายุ ๗๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖๓ หมู่ ๑ ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ ปัจจุบันอายุ ๖๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๘ ตำบลปางหมู อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ปัจจุบันอายุ ๕๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐/๑๐ ถนนขุนลุมประพาส อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ครูดำรง ชัยเพ็ชร ปัจจุบันอายุ ๗๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๗๖ ถนนป่าตัน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงศ์ ปัจจุบันอายุ ๖๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖๔ หมู่ ๕ ถนนขุนลุมประพาส อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - ครูต่างคำ งามยอด ปัจจุบันอายุ ๓๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒/๘ หมู่ ๑๓ ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
  - ครูมงคล เสียงขารี อยู่บ้านเลขที่ ๘๖/๑ หมู่ ๔ ตำบลเชิงคอย อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
  - ครูสุทัศน์ สินธพทอง ปัจจุบันอายุ ๓๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖ ซอย ๔ ตำบลท่าแพ อำเภอช้างกลาง จังหวัดเชียงใหม่
  - ครูศักดิ์ สักเสริญ ปัจจุบันอายุ ๘๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๖๓ ถนนทิพย์ช้าง ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

๑.๕.๒ การบันทึกข้อมูล

ทำนองเพลงและกระสวนทำนองของกลองก้นยาวทำการบันทึกด้วยระบบไทยแต่จะคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของกลุ่มทำนองกลองรูปแบบต่างๆ

๑.๕.๓ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบวิธีการบรรเลงและการประสมวงกลองกันยาวและบริบทด้านต่างๆ มาดำเนินการวิเคราะห์ โดยแบ่งออกเป็นการวิเคราะห์โครงสร้าง วิเคราะห์กระสวนของจังหวะของการตีกลอง จังหวะ แนวการบรรเลง ลักษณะเฉพาะที่แสดงอัตลักษณ์ของการตีกลองกันยาวสำหรับบทบาทต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน

๑.๕.๔ สรุปและเสนอแนะผลการวิจัย

๑.๕.๕ จัดพิมพ์ต้นฉบับงานวิจัย

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ การตีพิมพ์บทความวิจัย

๑.๖.๒ ผลการวิจัยนำมาใช้ในการเรียนการสอนของคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระดับปริญญาบัณฑิตได้แก่ รายวิชาดนตรีพื้นเมืองไทยและรายวิชาประวัติศาสตร์ตะวันออก ระดับปริญญาโทบัณฑิตได้แก่รายวิชาอาศรมศึกษาในวิชาเฉพาะ ๑ – ๒ รายวิชาวิธีวิทยาการวิจัยทางศิลปะ รายวิชา Ethnomusicology และการเขียนวิทยานิพนธ์ภายใต้เนื้อหาว่าด้วยการบรรเลงดนตรีพื้นถิ่นภาคเหนือ

๑.๖.๓ ผลการวิจัยเป็นการรวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทยให้ปรากฏอย่างกว้างขวางเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับเยาวชน นิสิต นักศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้า นอกจากนี้ยังเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญสำหรับนักวิชาการและนักวิจัย เอื้อประโยชน์ต่อสังคมในการนำข้อมูลดังกล่าวไปประยุกต์เพื่อใช้ในการปรับฐานและพิจารณา โอบายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีพื้นถิ่นแขนงอื่นให้คงอยู่สืบไปสำหรับสังคมในท้องถิ่นภาคเหนือ โดยเฉพาะกลุ่มพื้นที่ที่เรียกว่า ล้านนา

บทที่ ๒

บริบทที่เกี่ยวข้องกับคลองกันยาว

๒.๑ คนเผ่าไทใหญ่ในรัฐฉาน

ไทใหญ่เป็นชนเผ่าหนึ่งในรัฐฉานอยู่ภายในประเทศสหภาพพม่า จัดเป็นหนึ่งในเจ็ดรัฐของประเทศสหภาพพม่า ภูมิภาคทางทิศเหนือติดกับรัฐคะฉิ่นและมณฑลยูนนานของประเทศจีน ทิศใต้ติดกับดินแดนของประเทศไทยได้แก่จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทิศตะวันออกติดกับเขาหลวงน้ำทาและแขวงบ่อแก้วประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันตกติดกับเขตสะกายและเขตมณฑลเย่ของประเทศพม่าเอง รัฐฉานประกอบด้วยกัน ๑๑ แขวงได้แก่แขวงตองยี แขวงลอยแหลม แขวงจ้อกแมม แขวงหมู่แจ้ แขวงเล่าวักาย แขวงกุนโห่ง แขวงล่าเสี้ยว แขวงเชียงตุง แขวงเมืองสาด แขวงเมืองพยากและแขวงท่าขี้เหล็ก

รัฐฉาน ในอดีตมีชื่อเรียกว่า “ไต” มีประชากรหลายเชื้อชาติ อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบ โดยมีเชื้อสายไทใหญ่มากที่สุด ปกครองตัวเองมาเป็นเวลาช้านาน ต่อมาตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศสหภาพพม่าสมัยพระเจ้าบุเรงนองจนถึงสมัยพระเจ้าอลองพญาด้วย เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๘ ประเทศพม่าและไตตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ พม่าได้พยายามร่วมมือกับชาวไตขอเอกราชคืนจากประเทศอังกฤษ แต่เมื่อได้เอกราชแล้วชาวไทใหญ่หรือชาวไตยังคงอยู่ภายใต้ประเทศพม่า ทำให้ชาวไทใหญ่ตั้งกองกำลังกู้ชาติขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ เพื่อขอคืนความเป็นอิสระให้กับเชื้อชาติของตน

ประชากรส่วนใหญ่ของชาวไทใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาเป็นศาสนาคริสต์ซึ่งมีอิทธิพลมากในหมู่ชาวเขา ชาวไทใหญ่มีความเลื่อมใสอย่างแรงกล้าในพุทธศาสนาซึ่งสะท้อนจากวิธีการทำบุญ มักจะทำบุญด้วยความยิ่งใหญ่ ไม่ว่าจะเสียเงินทองมากเพียงใด หากเป็นการทำบุญกับพุทธศาสนาแล้ว ชาวไทใหญ่มีความเลื่อมใสและจัดอย่างยิ่งใหญ่สมกับกำลังศรัทธาในพุทธศาสนาสะท้อนได้จากประเพณีที่จัดเป็นประจำทุกเดือนได้แก่

เดือนหนึ่ง	ปอยหมู่ข้าวใหม่ หรือทำบุญถวายข้าวใหม่
เดือนสอง	พิธีตักบาตร “ลองกำ” เป็นการถวายอาหารพระนอกสถานที่
เดือนสาม	เทศกาลถวายข้าวยาสูบ การทำบุญถวายกองโหลพารา
เดือนสี่	ปอยสว่างลอง งานบูชาเจดีย์ บูชาศาลาการเปรียญ บูชาพระธาตุ
เดือนห้า	ปอยชางก่านหรือขึ้นจອງปีใหม่
เดือนหก	ปอยจำดี การขนทรายเข้าวัด มีการตีประ โคมและตีแห่บ้องไฟรอบวัด
เดือนเจ็ด	ประเพณีเลี้ยงเมือง
เดือนแปด – เดือนสิบ	เป็นช่วงเข้าพรรษา
เดือนสิบเอ็ด	ปอยออกหว่า หรือออกพรรษา มีงานแห่ใหญ่

เดือนสิบสอง ปอยสังการ เป็นงานสังการกฐิน มีการตีกลองเพื่อการแห่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลียวศิริพงศ์อธิบายว่า “ชาวไทใหญ่อยู่บริเวณตะเข็บชายแดน มีเรื่องการเมืองทำให้มีการเคลื่อนไหวอพยพมาเป็นประชากรของไทยอย่างถาวร เขาใช้ภาษาไทใหญ่ การสื่อสารกับคนไทยรู้เรื่อง แแถบแม่ฮ่องสอนใกล้ชายแดนมากกว่า ไทใหญ่แถบแม่ฮ่องสอนมีอิทธิพลพม่าเจือปน มากกว่าแถบอำเภอปาย เชียงดาว” (ประสิทธิ์ เลียวศิริพงศ์, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒)

ภาพที่ ๒.๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลียวศิริพงศ์ ปัจจุบันอายุ ๖๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖๔ หมู่ ๕ ตำบลสันผีเสื้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ บันทึกภาพวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒

ครูสำอาง จางยอด ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทใหญ่อธิบายว่า สมัยก่อนไม่มีการแบ่งขอบเขต ที่มาอยู่เชียงใหม่ก็นานแล้ว นอกจากนี้อาจจะมารบกับพม่าแล้วไม่กลับบ้าน ก็เลยตั้งรกรากในประเทศไทย คนไทใหญ่อยู่ตรงไหน กลองก้นยาวก็จะอยู่ตรงนั้น กลองก้นยาวเป็นเครื่องดนตรีชิ้นเอกของชาวไทใหญ่ พื้นที่ที่เข้ามามากที่สุดก็คือจังหวัดแม่ฮ่องสอน รองลงมาคือจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับเชียงรายไม่ค่อยเห็นมีการตีกลองก้นยาวกัน สำหรับจังหวัดลำพูนคนไทใหญ่มีน้อยมาก จังหวัดพะเยาเห็นเล่นกันที่วัดนันทาราม อำเภอเชียงคำ ส่วนจังหวัดลำปาง จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่มีน้อยมาก (สำอาง จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒)

ภาพที่ ๒.๒ ครูสำอาง จางยอด ปัจจุบันอายุ ๓๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒/๘ หมู่ ๑๓ ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ บันทึกภาพวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒

คุณตาอมร ป็องสุวรรณ ชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่แท้ ปัจจุบันอายุ ๘๒ ปีกล่าวถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ว่า “คนไทใหญ่จะเก็บหอมรอมริบเอาไว้เพื่อเอาไว้ทำบุญ เพราะไม่คิดว่าจะเก็บเงินไว้เพื่ออะไร ทุกคนมีความเชื่อที่จะเก็บเงินไว้ทำบุญกัน” (อมร ป็องสุวรรณ, สัมภาษณ์ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒.๓ คุณตาอมร ป็องสุวรรณ อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๖ หมู่ ๑๒ ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน บันทึกภาพวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๑

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์อธิบายว่า “คนไทใหญ่ไม่กลัวหมีคิ้ว จะห่มให้กับการทำบุญทำทาน ปอยออกหว่า (ออกพรรษา) ปอยล่างลอง จัดยิ่งใหญ่มาก เขามีความเชื่อเรื่องการบริจาคทานอย่างมาก เขาจึงทำทุกอย่างถวายพระพุทธศาสนา กิจกรรมจึงคับคั่ง กลองก้นยาวมีบทบาทมาก” (ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒)

ชาวไทใหญ่มีเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์และมีความสวยงามดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๔ – ๒.๕ การแต่งกายหญิงของชาวไทใหญ่

ภาพที่ ๒.๖ – ๒.๗ การแต่งกายชายหญิงของชาวไทใหญ่ (จากปฏิทินรัฐฉานปี พ.ศ.๒๕๔๗)
ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจากพระครูญาณสัมประยุต เจ้าอาวาสวัดแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชาวไทใหญ่มีเครื่องแต่งกายโดยผู้ชายจะนุ่งกางเกงที่เรียกว่า “กินไต” คำว่า “กิน” แปลว่า กางเกง เพราะฉะนั้น คำว่า “กินไต” จึงแปลว่า กางเกงไตนั่นเอง กางเกงมีอยู่ด้วยกัน ๒ รูปแบบคือ กางเกงขabanและขากระชับเข้ามาด้านใน ผู้หญิงนุ่งผ้าถุง สำหรับเสื้อทั้งผู้หญิงและผู้ชายจะใส่เสื้อแบบที่มีทั้งหน้าต่อและหน้าไขว้

พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนนับว่าเป็นจังหวัดที่มีชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก พระครูญาณสัมประยุต เจ้าอาวาสวัดแม่ลาน้อย อธิบายว่าสำหรับอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่มีประมาณครึ่งหนึ่งของพลเมืองทั้งหมด โดยท่านอธิบายว่า “อำเภอแม่ลาน้อยมีไทใหญ่อยู่ ๔ ชุมชนจาก ๗ ชุมชน ที่มีชาวไทใหญ่ล้วนๆ ก็มีชุมชนกองมู ชุมชนทางข้านและคอยแก้ว ส่วนห้วยโป่งนั้นก็เป็นพวกผสมพื้นเมืองแล้ว” (พระครูญาณสัมประยุต, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒.๘ พระครูญาณสัมประยุต เจ้าอาวาสวัดแม่ลาน้อย อายุ ๖๖ ปี ชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่
ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอแม่ลาน้อย บันทึกภาพวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑

พระครูอนุศิษฐ์ธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดแม่ลาหลวง อธิบายว่าอำเภอแม่ลาหลวงมีชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่อยู่ประมาณร้อยละ ๘๐ ดังนี้ “อำเภอแม่ลาหลวงมีคนทั่วไปและคนเมืองประมาณ ๕ เปอร์เซ็นต์ คนเมือง ๑๕ เปอร์เซ็นต์ เชื้อสายไทใหญ่ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ สำหรับตำบลแม่ลาหลวงมี ๕ หมู่บ้าน เป็นไทใหญ่ ๒ หมู่บ้าน” (พระครูอนุศิษฐ์ธีรคุณ, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

๒.๒ ที่มาของชื่อกลองก้นยาว

กลองก้นยาว เป็นกลองที่สร้างความสนุกสนานและอยู่ควบคู่กับสิ่งที่เป็นมงคลมาโดยตลอด มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาโดยมีปรากฏในวรรณกรรมชั้นสูงของชาวไทใหญ่เรียกกันว่า “แหล่งกะหลวง” เป็นวรรณกรรมคติสอนใจ แหล่งกะหลวงบางบทมีการเขียนเกี่ยวกับกลองก้นยาวไว้ด้วย ยกตัวอย่างบทกลอนได้แก่ “หมอก้องตาย ก็กอบเปื้อ กนหลาย ยอ आम อ้ายมือจีจ้างให้” บทวรรณกรรมข้างต้น ครูต่างคำ จางยออธิบายความหมายดังนี้

หมอก้อง	หมายถึง คนตีกลอง
หมอก้องตาย	หมายถึง คนตีกลองตาย
กอบเปื้อ	หมายถึง เพราะ
กนหลาย	หมายถึง คนมากมาย คนหลากหลาย
ยอ आम	หมายถึง ชื่นชม
อ้าย	หมายถึง ผู้ชาย
มือจี	หมายถึง มือตีกลอง
จ้างให้	หมายถึง ตีเก่ง

แปลโดยรวมคือ คนตีกลองเก่ง ทำให้ผู้คนหรือคนทั้งหลายชื่นชมในความสามารถ ทำให้หลงตัวเอง หลังจากนั้นก็จะตายเพราะความเก่งของตัวเอง เป็นคติสอนใจเกี่ยวกับเรื่องของการหลงตัวเองนั่นเอง

กลองก้นยาวมีการเรียกชื่อแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ สำหรับชาวไทใหญ่จังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชาวไทใหญ่อพยพมาตั้งถิ่นฐานและอาศัยอยู่ในดินแดนของประเทศไทยเป็นจำนวนมากที่สุดจนกลายเป็นประชากรไทยไปแล้วนั้นจะเรียกกลองชนิดนี้เป็นภาษาไตหรือภาษาไทยว่า “กลองก้นยาว” ตามรูปร่างลักษณะของกลองที่มีส่วนที่ต่อจาก “ไหกลอง” เรียกว่า “ก้นกลอง” มีความยาวมาก จึงเรียกชื่อตามลักษณะของกลองว่า “กลองก้นยาว” หากแต่เมื่อมีการอพยพโยกย้ายพลเมืองมาจนถึงจังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่อื่น ๆ และมีตำนานเกี่ยวกับบุคคลที่นำกลองไปเผยแพร่เข้ามาเกี่ยวข้องทำให้กลองชนิดนี้มีชื่อแตกต่างออกไปจนเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า “กลองปู้เจ้” อีกชื่อหนึ่งและเรียกกันเป็นส่วนใหญ่แถบจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับกลองชนิดนี้เป็นกลองของชาว

ไทใหญ่โดยแท้ สารานุกรมชื่อ The Garland Encyclopedia of world Music Volume IV: Southeast Asia กล่าวถึงกลองโอชิ ซึ่งมีนักวิชาการได้สันนิษฐานด้วยเช่นกันว่ามีความเกี่ยวข้องกับกลองก้นยาว แม้ว่าจะมีขนาดย่อมกว่าและก้นกลองมีความสั้นกว่ากลองก้นยาว เพราะชื่อของกลองที่เรียกว่า “โอชิ” นั้น น่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชื่อกลองเรียกเพี้ยนไป จาก “โอชิ” เป็น “อูจี” เป็น “อูจี” เป็น “ปูเจ้” ด้วยเช่นกัน หนังสือดังกล่าวอธิบายกลองชนิดนี้ว่า

Ozi are goblet – shaped drums, about 25 centimeters across the head. An Ozi is made hollowing out a single block of light wood about a meter long. It is played vertically, vesting on the drummer’s chest and suspended by a cord from the drummer’s neck. It is tuned to the fundamental pitch (*than hman*) by the application of paste (*pasa*) to the centre of the drum head. The Ozi is played with cymbals, bamboo clappers, and often a bamboo flute or an Oboe. The drummer and others sing and dance, playing a repertory of tunes specific to the Ozi ensemble. Ozi are used on occasions that call for a procession of some kind, including pagoda festival.

(คำแปล : กลองโอชิจัดเป็นกลองประเภทรูปถ้วย หน้ากลองมีเส้นผ่านศูนย์กลางยาว ๒๕ เซนติเมตร ตัวกลองมีความยาวประมาณ ๑ เมตรทำจากไม้เนื้ออ่อนด้วยการขุดเนื้อไม้ด้านในออกทำให้ภายในกลวง กลองชนิดนี้บรรเลงด้วยการตั้งหน้ากลองขึ้นและตีตามแนวตั้ง ผู้บรรเลงผูกสายคล้องจากเอว กลองและสะพายกลองคล้องคอผู้บรรเลง กลองชนิดนี้จะต้องเทียบเสียงโดยการตีส่วนผสมของข้าวสุกตรงบริเวณส่วนกลางของหน้ากลอง และใช้เครื่องดนตรีอื่น ๆ ประกอบวงกลองชนิดนี้ได้แก่ ฉิ่ง กรับ ไม้ไผ่ และขลุ่ยไม้ไผ่ บางครั้งใช้ปี่ด้วย กลองโอชิมีหน้าทับเฉพาะสำหรับวงกลองประเภทนี้และใช้ในโอกาสต่าง ๆ ดังนี้ ใช้ประกอบร้องและการฟ้อนรำในงานเทศกาลเฉลิมฉลองพระเจดีย์ และขบวนแห่งานบุญต่าง ๆ) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์ ผู้แปล)

ภาพที่ ๒.๕ กลองโอซิ ณ บ้านสลาเนตร พันธุ์ชัยศรี อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
บันทึกภาพวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๒

(จากภาพ) กลองโอซิใบด้านซ้ายมือของภาพความสูง ๘๐ เซนติเมตร หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓๐ เซนติเมตร ด้านปลายลำโพงเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓๒.๕ เซนติเมตร สำหรับกลองด้านขวามือความสูง ๘๑ เซนติเมตร หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๒๖.๕ เซนติเมตร ด้านปลายลำโพงเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓๑ เซนติเมตร จากขนาดข้างต้นจะเห็นได้ว่ากลองทั้ง ๒ ใบที่ปรากฏ ณ จังหวัดเชียงใหม่มีขนาดใกล้เคียงกับกลองที่ถูกบันทึกลักษณะเอาไว้ใน The Garland Encyclopedia of world Music นั่นเอง

เรื่องการเรียกชื่อของกลองกันยาว มีนักวิชาการ ศิลปินได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับตำนานชื่อ และที่มาของชื่อกลองชนิดนี้แตกต่างกันออกไปดังนี้

ความเห็นที่หนึ่ง คุณตาอมร ป็องสุวรรณ อธิบายความหมายคำว่า “อูเจ้” คำว่า “อู แปลว่า หัวหน้า แปลว่าใหม่ คำว่า เจ้ แปลว่า ในวงงาน ก็แปลรวม ๆ ว่า เครื่องที่ทำให้รื่นเริงในงาน หรือ หัวหน้าวงในงาน ก็คือชื่อกลอง ที่เรียกว่า “ปุเจ้” นั่นไม่ถูกต้อง มันเพี้ยนไป คำว่า กลองกันยาว เป็นภาษาไทยใหญ่” (อมร ป็องสุวรรณ, สัมภาษณ์ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๑)

ความเห็นที่สอง ครูแก้ว ท้าวศิริ ศิลปินกลองกันยาวอาวุโส อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนอธิบายว่า “เรียกชื่อกลองกันยาว แล้วก็มีเรียก กลองอูเจ้ ด้วย เรียก กลองปุเจ้ ด้วย แถวเชียงใหม่เรียก กลองปุเจ้ บ้านเราเรียกกลองกันยาว” (ครูแก้ว ท้าวศิริ, สัมภาษณ์ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒.๑๐ ครูแก้ว ท้าวศิริ ปัจจุบันอายุ ๘๔ ปี
อยู่บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ ๑ ตำบลแม่ตอง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ความเห็นที่สาม อาจารย์ประเสริฐ เกิดมงคล ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอนอธิบายคำเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า “อุเอ้ เป็นภาษาพม่า ไทใหญ่กับพม่าจะเข้ากันไม่ค่อยได้ ไทใหญ่จะไม่ใช้ภาษาพม่า ไทใหญ่ก็จะเรียก กลองก้นยาว กลองนี้เกิดขึ้นมาพร้อมกับพื้นที่ ที่ไหนก็มีกลองตีกัน” (ประเสริฐ เกิดมงคล, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒.๑๑ อาจารย์ประเสริฐ เกิดมงคล ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี
อยู่บ้านเลขที่ ๒๖๐/๓ หมู่ ๑ ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑

ภาพที่ ๒.๑๒ – ๒.๑๓ ป้ายกลุ่มศิลปินของอาจารย์ประเสริฐ เกิดมงคลและชื่อคณะ “ช่อดอกไม้”
ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕

ความเห็นที่สี่ ครูถนอม ชัยอินทร์ กรรมการสภาวัฒนธรรม ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิของเทศบาลอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนอธิบายคำเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า “กลองก้นยาว กลองอุเจ้ เป็นกลองเดียวกันเป็นภาษาไทยใหญ่ คำว่า อุเจ้ แปลว่า บูชา เหมือนกลองบูชา ก็แปลว่าบูชา แต่ไทใหญ่ไม่ค่อยเรียก จะเรียกกลองก้นยาว” (ถนอม ชัยอินทร์, สัมภาษณ์ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒.๑๔ ครูถนอม ชัยอินทร์ ปัจจุบันอายุ ๕๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๓ หมู่ ๑๐ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง บันทึกภาพวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๑

ความเห็นที่ห้า อาจารย์สายทอง จันท์เต็ม รองผู้อำนวยการโรงเรียนศูนย์ปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนและเป็นครูสอนกลองไทใหญ่อธิบายคำเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า “กลองนี้ จังหวัดเชียงใหม่ จะเรียกกลองปูเอ้ หรือ อุเจ้ แต่ที่นี่เรียก กลองก้นยาว” (สายทอง จันท์เต็ม, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒.๑๕ อาจารย์สายทอง จันท์เต็ม ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๒ หมู่ ๓ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า บันทึกภาพวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑

ความเห็นที่หก ครูสมบุญ เลิศชัชวาลย์ ชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่แท้ อธิบายคำเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า “คำว่า ปู่เจ้ เป็นภาษาไทลื้อ ไทใหญ่เรียกกลองกันยาว ไทใหญ่มี ๓๒ พวก ภาษาที่ต่างกัน ปู่เจ้เป็นพวกไทลื้อเรียก ปู่เจ้ หรือ อุเจ้ แปลว่าบูชา” (สมบุญ เลิศชัชวาลย์, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒.๑๖ – ๒.๑๗ ครูสมบุญ เลิศชัชวาลย์ ปัจจุบันอายุ ๕๖ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๒๔ หมู่ ๑ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า บันทึกภาพวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑

ความเห็นที่เจ็ด ครูมานพ ประเสริฐกุล ชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่แท้ อธิบายคำเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า “มีคนสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ชื่อลุงเจ้ เป็นคนไทใหญ่ เขากลองจากแม่ฮ่องสอนไปตีที่ เชียงใหม่ สมัยก่อนที่เชียงใหม่ไม่มีหอรก ที่เชียงใหม่เลยเรียกกลอง ปู่เจ้ ตามชื่อคน” (มานพ ประเสริฐกุล, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒.๑๘ ครูมานพ ประเสริฐกุล ปัจจุบันอายุ ๕๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๘/๑ ถนนสิริมงคล อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน บันทึกภาพวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑

ความเห็นที่แปด ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ครูภูมิปัญญาเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต ๑ อธิบายคำเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า “เรียกกลองก้นยาว สำหรับคนเมืองคือล้านนาที่เชียงใหม่ สมัยที่มี เจ้าครองนคร มีไทใหญ่กลุ่มที่อาศัยอยู่ที่ประตูท่าแพ ชื่อ ลุงเจ้ เรียก ปู่เจ้ เพราะอายุมาก คนไทจะเรียก คนแก่ว่า ปู่ คนเมืองเขาเห็นก็เลยเรียกชื่อ กลองปู่เจ้ คือกลองที่ลุงเจ้ตี พวกเมืองเขาจะตีธรรมดาอย่างเดียว เป็นเสียง โป่ง โป่ง” (ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๒.๑๕ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ปัจจุบันอายุ ๕๔ ปีอยู่บ้านเลขที่ ๑๐๐/๑๐ ถนนขุนลุมประพาส อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน บันทึกภาพวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑

ความเห็นที่เก้า ครูดำรง ชัยเพ็ชร์ ช่างทำกลองพื้นบ้านภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ อธิบาย คำเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า “เราเรียกกันว่ากลองปู่เจ้ เอามาจากไทใหญ่ เขาจะเรียกกลองก้นยาว แต่พอ มาเชียงใหม่เรียกกลองปู่เจ้ สันนิษฐานว่าคนที่เอาเล่นตอนแรกจะชื่อ เจ้ คนที่ตีกลองก็เลยเรียก ปู่เจ้ไป- คัวย ไทใหญ่จะเรียกกลองก้นยาว” (ดำรง ชัยเพ็ชร์, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒)

ภาพที่ ๒.๒๐ ครูดำรง ชัยเพ็ชร์ ปัจจุบันอายุ ๗๖ ปีอยู่บ้านเลขที่ ๒๗๖ ถนนป่าตัน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ บันทึกภาพวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒

ความเห็นที่สิบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงศ์ อธิบายคำเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า

ชื่อกลองไม่มีหลักฐาน เป็นเรื่องเล่า คำว่า เจ้ ไม่ได้ยินบ่อยนัก คำว่า เจ้ คือ จี้โงง เป็นคำกริยา ก็ไม่น่าจะมาตั้งเป็นชื่อคน เพราะฉะนั้นก็ถือว่าไม่มีหลักฐาน ถ้าพม่าจะเรียกโอชิ ตัวอักษร “อูว” ของพม่าจะออกเสียง ส. เสือ เป็น จ. งาน คนล้านนาเรียก อูจี อูจี ปูเจ้แล้วนำไปเรียกรวมกับกลองปูจา

คนไทใหญ่เรียก กลองก้นยาว เป็นคำไทยของเขา เป็นการเรียกตามรูปร่าง เชียงใหม่ถูกปกครองมา ๒๐๐ กว่าปี เพราะฉะนั้นคำหลายคำนำมาใช้โดยไม่รู้ว่าเป็นภาษาของพม่า คำอื่นๆ ก็มีเช่น ข้าวซอย แกงฮังเล เป็นต้น ชาวไทใหญ่จะเอากลองก้นยาวเข้าพิธีสำคัญๆ เช่น การไหว้ครู เป็นเครื่องดนตรีชิ้นเดียวที่เข้าร่วม (ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงศ์, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒)

ความเห็นที่สิบเอ็ด ครูต่างคำ จางยอด อธิบายคำเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า

ไม่จริง เรื่องตำนานปูที่ชื่อ เจ้ ถ้าจะเรียกปูเจ้ ตามความคิดของผม น่าจะเรียก ปูแก่ แปลว่าผู้ใหญ่บ้าน เพราะฉะนั้นน่าจะเรียก กลองปูแก่ ด้วยซ้ำไป เพราะกลองนี้จะไว้แต่บ้านปูแก่เท่านั้น คำว่า กลองก้นยาว ถูกต้องที่สุด สำหรับที่เชียงใหม่เรียกกันนั้น อาจจะเป็นคำเรียกโดยเฉพาะในพื้นที่นี้

(ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒)

ความเห็นที่สิบสอง ครูพัน ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้ให้ความเห็นการเรียกกลองชนิดนี้ว่า

ชื่อกลองมาจากบุคคลชื่อ พ่อปักเจ้ ครูบาอาจารย์เล่าต่อกันมาว่า เมืองหนึ่งมีลูกสาว ๑๐ คน มีทหารเอก ๑ คนมาสอนการต่อสู้ให้แล้วเกิดมารักกับลูกสาวคนหนึ่ง แล้วหนีออกจากเมืองไปด้วยกัน เจ้าเมืองมีคุณธรรม เลยไม่คิดอยากนำลูกสาวและทหารเอกกลับเข้าเมือง พ่อปักเจ้เป็นที่ปรึกษาเจ้าเมือง พ่อปักเจ้ดีใจเพราะมีความคิดเห็นเหมือนกันเลย พ่อปักเจ้ก็คิดวิธีให้ทหารเอกโกนหัวแล้วมาบวช นุ่งขาวห่มขาวเป็นนาค แล้วแห่เข้ามาบวช จึงนำกลองแอมมาปรับเปลี่ยนให้สะพายได้ พ่อปักเจ้เลยเอาชื่อนางเอกชื่อ “นางเชิง” มาเป็นเสียงฉาบว่า “แต้เชิง” แล้วเสียงกลองเอาเสียงนกยูงคำมาว่า /- - ปะ โต้้ง/- - ปะ โต้้ง/- - กะ โต้้ง/กระ โต้้ง-ฮง/- - โต้้ง/ก๊ะ - กะ โต้้ง/ แล้วตั้งชื่อกลองว่า กลองพ่อปักเจ้ โดยเจ้าเมืองมาตั้งแต่บัดนั้น แล้วก็มีเสียงกลองเป็นเสียง “นกปูตี๊ด” (คล้ายๆ กับ ไก่ต๊อก) เป็นเสียง /- - ปูตี๊ด/-กิน-ปู/ เป็นภาษาธรรมด้วยว่า /-พุท-ธะ/- โส-โท/

กลองก้นยาว กลองปู้เจ้ เป็นกลองชนิดเดียวกัน แต่กลองก้นยาวจริงๆ มี ๒ ชนิด ชนิดแรกเป็นของไทใหญ่ คนไทใหญ่เรียก “กลองอยู่เฮิน” ก็อยู่ประจำบ้าน ในหมู่บ้านไทใหญ่ ชนิดสองเป็นกลองก้นยาวชนิดสั้น จะเรียกว่า “กลองแหล่เมือง” เอาไว้ไปแห่ ออกแห่ตามหมู่บ้าน สะพายเดินได้ แต่กลองอยู่เฮินจะยาวประมาณ ๓ เมตร หรือมากกว่านั้น มีอยู่ที่วัดหนองจองคำ จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัดหนองหมู อำเภอปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัดกอมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลองปู้เจ้ยาวประมาณเมตรครึ่งหรือเมตรกว่า ๆ อยู่ที่วัดสันป่าข่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จริงๆ มีทุกวัดแต่ที่วัดสันป่าข่อยจะเก่ากว่า (พัน ธารณะ, สัมภาษณ์ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๒)

ภาพที่ ๒.๒๑ – ๒.๒๒ ครูพัน ธารณะ (ศิลปินแห่งชาติ) ปัจจุบันอายุ ๗๗ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๕ ซอย ๒ ถนนเจริญเมือง อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ บันทึกภาพวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๒

ความเห็นที่สิบสาม ครูสุทัศน์ สิ้นรพทอง ศิลปินกลองก้นยาวจังหวัดเชียงใหม่ ได้ให้ความเห็นการเรียกกลองชนิดนี้ว่า “คำว่าปู้เจ้ เรียกเฉพาะในเขตอำเภอเมืองเขตเทศบาลของเชียงใหม่ ไปที่อื่นจะเรียกกลองก้นยาวเท่านั้น มีแถบเขตเทศบาลวัดสันป่าข่อย วัดดอกเอื้อง จะเรียกกลองปู้เจ้” (สุทัศน์ สิ้นรพทอง, สัมภาษณ์ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๒)

ภาพที่ ๒.๒๑ ครูสุทัศน์ สิ้นชีพทอง ปัจจุบันอายุ ๓๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๖ ซอย ๔ ถนนท่าแพ ตำบลท่าแพ อำเภอช้างกลาง จังหวัดเชียงใหม่ บันทึกภาพวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๒

จากความเห็นของศิลปิน นักวิชาการและชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ทั้ง ๑๓ ความคิดเห็นจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงประเด็นการเรียกชื่อกลองชนิดนี้อยู่ ๒ ชื่อด้วยกัน และชื่อใดคือชื่อที่ถูกต้องเหมาะสมและควรนำไปใช้เรียกสำหรับกลองชนิดนี้ จากความคิดเห็นข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีความคิดแตกต่างกันออกไปเป็น ๒ กลุ่มในเรื่องของตำนานและที่มาของการเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า “กลองปู-เจ” หรือ “กลองปูเจ” สำหรับบางความคิดเห็นที่อธิบายเรื่องของตำนานที่ว่ามีบุคคลชื่อ “เจ” นำกลองนี้ไปเผยแพร่จนทำให้เป็นที่มาของชื่อกลองว่าเป็นตำนานที่ถูกต้องและบางท่านให้ความเห็นว่าตำนานดังกล่าวไม่ถูกต้อง โดยความเห็นที่บอกว่าไม่ถูกต้องนั้นคือครูสงคำ จางยอด ซึ่งเป็นชาวไทยใหญ่ที่ย้ายถิ่นฐานมาจากรัฐฉานและเป็นบุคคลที่สามารถอ้างอิงเชื่อถือได้ที่สุดด้วย

เพราะฉะนั้นที่มาของชื่อ “กลองปูเจ” หรือ “กลองปูเจ” ที่เรียกกันในพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ นั้นไม่สามารถสรุปได้ว่ามีสาเหตุมาจากตำนานของบุคคลที่นำกลองไปเผยแพร่ หรือเป็นคำที่เพี้ยนมาจากชื่อกลอง “โอซิ” เพราะไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน

สำหรับประเด็นเรื่องการเรียกชื่อกลองสามารถสรุปได้จากบุคคลในพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่มากที่สุดและจากความคิดเห็นของศิลปินแห่งชาติ ศิลปิน นักวิชาการ ชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ ในหลายๆ พื้นที่ ให้ความเห็นตรงกันเรื่องของการเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า “กลองกันยาว” ทำให้สรุปเป็นผลของการสืบค้นได้ว่ากลองชนิดนี้เรียกชื่อว่ากลองกันยาวจึงจะมีความถูกต้องและเหมาะสมที่สุด แต่หากจะเรียกว่า “กลองปูเจ” ตามความเข้าใจที่หลากหลายก็ยังไม่เป็นประเด็นที่จะถือว่าไม่ถูกต้องเพราะไม่มีหลักฐานชี้ชัดว่ามีความเป็นมาอย่างไรนั่นเอง

๒.๓ ปอยสว่างส่อง

ปอยสว่างส่อง เป็นประเพณีการบวชลูกแก้วของชาวไทยใหญ่ คำว่า *ปอย* มีความหมายถึง งานหรืองานบุญ คำว่า *สว่างส่อง* นั้น มีความหมายถึงการบวชเณร หากแยกคำออกจากกัน คำว่า *สว่าง* มีความหมายถึงสามเณร หรือจะหมายถึงพระพรหม ส่วนคำว่า *ส่อง* หรือ *อลอง* หมายถึงความถึงพระโพธิสัตว์ คำว่า *ปอยสว่างส่อง* จึงมีความหมายถึงประเพณีหรืองานบวชสามเณรหรือบวชลูกแก้วนั่นเอง นอกจากนี้คำว่า *สว่างส่อง* ใช้เป็นคำเรียกสามเณรหรือเด็กที่จะมาบวชด้วย

ประเพณี *ปอยสว่างส่อง* นิยมจัดระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายนของทุกปี เดิมนิยมจัดกันนานถึง ๗ – ๑๕ วัน ปัจจุบันจะจัดเพียง ๓ วันเท่านั้น *ปอยสว่างส่อง* เป็นงานบุญในการบวชสามเณรที่มีรายละเอียดและต้องมีการเตรียมการบวชหลายขั้นตอน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมมากมายของ *ปอยสว่างส่อง* แสดงให้เห็นสัจธรรมอย่างหนึ่งว่า “สิ่งง่าย แต่บวชยาก” ประเพณี *ปอยสว่างส่อง* หรือการบวชสามเณรมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็ก ๆ เชื้อสายไทใหญ่ในชุมชนได้รับการฝึกหัด ศึกษาเล่าเรียน คุณธรรม จริยธรรม ศาสนา ประเพณี เพื่อขัดเกลาให้เป็นคนดีของสังคมในอนาคต นอกจากนี้แล้วยังทำให้เยาวชนมีความเข้าใจประเพณีท้องถิ่น และสามารถสืบต่อประเพณีที่คิงามของบรรพบุรุษที่เป็นต้นรากของตน ได้อย่างเข้าใจและถูกต้อง

งาน *ปอยสว่างส่อง* ยังเป็นงานบุญที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของคนในหมู่บ้าน เพราะถ้าใครนำลูกหลานมาบวชก็ต้องช่วยหาสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของงานมาช่วย แม้ว่าจะไม่มีลูกหลานบวช แต่ด้วยความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของชาวไทยใหญ่ ทุกคนก็จะมาช่วยกิจกรรมการบวชกัน อย่างเนืองแน่น ยกตัวอย่างเช่น งานวัดศรีบุญเรืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนจัดเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑ มีช่างไม้ชื่อ นายคุณ สุกันทา ซึ่งเป็นช่างไม้อยู่ในพื้นที่นำหลานมาบวช เมื่อมาถึงวัดแล้วนายคุณจะช่วยตีกลอง ช่วยทำงานต่างๆ เท่าที่จะทำได้โดยไม่ไ้มีการนัดหมายล่วงหน้า นอกจากนี้ นายเจริญ เลิศศรี แม้จะมาจากอำเภอแม่ลาน้อย ก็จะมาช่วยตีกลองในขบวนแห่ โดยไม่รู้จักกับนักดนตรีคนอื่น ๆ มาก่อนเช่นกัน

การเก็บข้อมูลภาคสนามงาน *ปอยสว่างส่อง* วัดศรีบุญเรือง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างวันที่ ๑๘ – ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑ มีรายละเอียดของกิจกรรมและดนตรีที่นำมาประกอบกิจกรรมต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กิจกรรมวันแรก

สำหรับกิจกรรมวันแรกเป็นพิธีรับ *สว่างส่อง* หรือรับเด็กที่จะมาบวชเณร ณ ศาลาการเปรียญวัดศรีบุญเรืองตั้งแต่เวลา ๐๕.๐๐ น. หลังจากนั้นจะนำ *สว่างส่อง* ไปสักการะศาลเจ้าเมืองและพระเถระผู้ใหญ่ ก่อนที่จะกลับมาถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ที่วัด สำหรับช่วงเย็นตั้งแต่เวลา ๑๖.๐๐ น. จะเป็นการแห่ขบวน *สว่างส่อง* ไปตามถนนในเขตเทศบาล หลังจากนั้นจะแยกย้ายไปทำการขอขมาผู้ใหญ่ ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้องที่บ้านของแต่ละ *สว่างส่อง* ภาพแสดงกิจกรรมต่าง ๆ ของงานวันแรกมีดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๒๔ - ๒.๒๕ สถานที่จัดงาน *ปอยส่างตอง* กุฎิพระมหารัชฆังคลาจารย์
ณ วัดศรีบุญเรือง อำเภอแม่สะเรียง

ภาพที่ ๒.๒๖ - ๒.๒๗ พระครูอนุสรณ์ปัญญาคุณเจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรืองจัดเครื่องประดับและนุ่งผ้าให้กับ
เด็กชายณัฐวุฒิ ฝานิล อายุ ๕ ปี โรงเรียนทองสวัสดิ์วิทยาคาร บันทึกภาพวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑

ภาพที่ ๒.๒๘ - ๒.๒๙ การแต่งกายด้วยเครื่องทรงและเครื่องประดับสำหรับ *ส่างตอง*

ภาพที่ ๒.๓๐ – ๒.๓๑ การแต่งกายด้วยเครื่องทรงและเครื่องประดับสำหรับจำลอง
เริ่มกิจกรรมเวลา ๐๕.๐๐ น. - ๐๗.๐๐ น. ของวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑

ภาพที่ ๒.๓๒ – ๒.๓๓ การแต่งกายด้วยเครื่องทรงและเครื่องประดับสำหรับจำลอง
เด็กชายศุภวิทย์ เลขะวณิช นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลแม่สะเรียง (บ้านโป่ง) อายุ ๑๒ ปี

การแต่งกายด้วยชุดไทใหญ่แบบโบราณมีการทาแป้งกระแจะที่เรียกเป็นภาษาไทยใหญ่ว่า “ทานาคา” ไว้ที่ศีรษะ มีวัตถุประสงค์ ๒ อย่างคือ เพื่อให้ศีรษะเย็นเพราะเป็นการโกนผมใหม่ ๆ ผมจะแข็งและอีกวัตถุประสงค์หนึ่งคือทาเพื่อกันไม่ให้ศีรษะโดนแดด เวลาอยู่ในขบวนแห่

ภาพที่ ๒.๓๔ – ๒.๓๕ การตกแต่งหน้าด้วยแป้งกระแจะหรือ “ทานาคา”

ภาพที่ ๒.๓๖ เด็กชายปกรณ์ พรธิรัชย์ อายุ ๑๒ ปี โรงเรียนบ้านแม่ปาง อำเภอแม่ลาน้อย

ภาพที่ ๒.๓๗ เด็กชายสิริราชย์ แสงหล้า อายุ ๑๒ ปี โรงเรียนบริพัตรแม่สะเรียง

ภาพที่ ๒.๓๘ เด็กชายบุญชิ หรืออังการ ไม่มีนามสกุล ถือบัตรผู้ไม่มีสัญชาติไทย

อายุ ๑๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๔/๕ หมู่ ๑ ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง

เจ้าอาวาสอนุญาตให้บวชเพื่อศึกษาเล่าเรียน บิดาประกอบอาชีพทำไร่บนภูเขา

ภาพที่ ๒.๓๙ - ๒.๔๐ วัดเลี้ยงอาหารผู้ปกครองและสงฆ์ ก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนการแห่ เพื่อไปขอมมาพระเถระผู้ใหญ่ของอำเภอและขอมมาต่อญาติผู้ใหญ่ที่บ้านของสงฆ์เวลา ๐๗.๐๐ น.

ภาพที่ ๒.๔๑ – ๒.๔๒ การตั้งขบวนแห่ *ส่างลอง* *ส่างลอง* จะถูกนำขึ้นคอกแห่ไปตามถนนเทศบาลอำเภอ ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ น. วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑ เพื่อไปสักการะศาลเจ้าเมืองและพระเถระผู้ใหญ่

ภาพที่ ๒.๔๓ – ๒.๔๔ การตกแต่งรถสำหรับแห่ *ส่างลอง*

ภาพที่ ๒.๔๕ *ส่างลอง* นั่งเก้าอี้บนรถที่ตกแต่งไว้อย่างสวยงาม

ภาพที่ ๒.๔๖ คุณชายศรีชื่น แสงสาย อายุ ๖๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๖๗/๗ หมู่ ๑ ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม ไพรยข้าวตอกไปที่ขบวนแห่ *ส่างลอง*

คุณชายศรีชื่น แสงสายอธิบายว่า “การโปรยตอกไปที่สว่างลงนั้นก็เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล” (ศรีชื่น แสงสาย, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

หลังจากนั้นช่วงเวลา ๑๖.๐๐ น. จะเป็นการแห่ขบวนสว่างลงไปตามถนนในเขตเทศบาลของอำเภอแม่สะเรียง และช่วงค่ำสว่างลงจะแยกย้ายไปนอนที่บ้านของตนเอง

สำหรับวงกลองกันยาว วงกลองมองเซิง วงกลองพม่าที่มาด้วยกันแห่สว่างลง มักจะไม่มี การว่าจ้างมาเล่น เพราะเครื่องดนตรีจะมีอยู่เป็นเครื่องดนตรีประจำวัดอยู่แล้ว ใครที่ทำงานก็จะยกออกมาช่วยกันตีโดยไม่ต้องมีการซ้อมหรือเป็นนักดนตรีวงเดียวกัน ถือเป็นกลองที่อยู่ในวิถีชีวิตของ ชาวไทใหญ่อย่างแน่นแฟ้น โดยปกติวงดนตรีที่ประกอบขบวนแห่สว่างลงจะเป็นวงกลองกันยาว เพราะเป็นกลองที่ทำให้เกิดเสียงที่ครึกครื้น วงกลองมองเซิงเป็นวงกลองที่ทำให้เกิดเสียงนุ่มนวลกว่า วงกลองกันยาว แต่ปัจจุบันเนื่องจากมีชาวพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการนำกลองพม่าเข้ามาตีประกอบกิจกรรมของชาวไทใหญ่ด้วยกลองพม่ามีเสียงดังและเร้าใจ กว่าวงกลองกันยาวและวงกลองมองเซิง วงกลองพม่าจึงนิยมนำมาตีในขบวนแห่โดยจะตี “จังหวะ ม้า” ทำให้การแห่สว่างลงซึ่งมีทั้งขี่คอและนั่งรถเป็นไปด้วยความสนุกสนานครึกครื้น นี่เป็นสาเหตุ หนึ่งที่ทำให้กลองกันยาวและกลองมองเซิงที่มีเสียงนุ่มนวลถูกลดความนิยมลงตามลำดับ

กิจกรรมวันแรก มีคณะกลองกันยาวที่มาตีในกิจกรรมของวัดศรีบุญเรืองจำนวน ๒ คณะด้วยกันดังนี้

คณะที่ ๑ คณะกลองกันยาวบ้านปากกล้วย

ภาพที่ ๒.๔๗ -๒.๔๘ นายนเรศ พวงทอง หัวหน้าคณะกลองกันยาวบ้านปากกล้วย
อายุ ๒๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑ หมู่ ๑ ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง

ภาพที่ ๒.๔๕ คณะกลองกันยาวบ้านปากกล้วย

(จากซ้าย) ภาพเด็กชายคัมภีร์ ปันใจ อายุ ๑๔ ปี ชั้น ม. ๑ โรงเรียนไทยรัฐ ๓๓ ตีฉาบ
 เด็กชายวรพงษ์ บูชาภมลกานต์ อายุ ๑๒ ปี ชั้น ม. ๑ โรงเรียนไทยรัฐ ๓๓ ตีกลองกันยาว
 เด็กชายธนากร หยุคยั้ง อายุ ๘ ปี ชั้น ป. ๒ โรงเรียนบ้านจอมแจ้ง ตีฆ้อง (โหม่ง)
 เด็กชายศรัณยู รัชญญบริสุทธี อายุ ๑๑ ปี ชั้น ป. ๔ โรงเรียนบ้านจอมแจ้ง ตีฆ้อง (โหม่ง)
 เด็กชายพนม จงศรี อายุ ๑๐ ปี ชั้น ป. ๓ โรงเรียนบ้านจอมแจ้ง ตีฆ้อง (โหม่ง)
 เด็กชายประพันธ์ ปัญญาเรืองรัตน์ อายุ ๑๒ ปี ชั้น ม. ๑ โรงเรียนไทยรัฐ ๓๓ ตีฆ้อง (โหม่ง)

คณะที่ ๒ คณะกลองกันยาวโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา”

ภาพที่ ๒.๕๐ – ๒.๕๑ นายอนันต์ ปาลาเล นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ คนตีกลองกันยาวนาง

ภาพที่ ๒.๕๒ คณะกลองก้นยาวโรงเรียนแม่สะเรียง “ปริพัตรศึกษา” ร่วมขบวนแห่สงกรานต์

กิจกรรมวันที่ ๒

ช่วงเวลา ๐๘.๐๐ น. เป็นการแห่ขบวนสงกรานต์ไปตามถนนในเขตเทศบาลของอำเภอแม่สะเรียงอีกครั้งหนึ่ง การเตรียมขบวนแห่จะมีวงกลองที่สร้างความครึกครื้นให้กับขบวน วงกลองที่มาบรรเลงประกอบกิจกรรมวันที่ ๒ ได้แก่ วงกลองก้นยาว วงกลองมองเซิง วงกลองพม่า สำหรับการแห่วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๑ ซึ่งเป็นวันที่สองของงานปอยสงกรานต์วัดศรีบุญเรือง มีวงกลองยาวพม่า และวงกลองมองเซิงร่วมขบวนดังนี้

วงกลองพม่า

ภาพที่ ๒.๕๓ – ๒.๕๔ วงกลองพม่า (กลองพม่า ๒ ใบ ฉาบใหญ่ ๑ คู่ และกรับไม้ไผ่ ๔ คู่)

ภาพที่ ๒.๕๕ - ๒.๕๖ นักดนตรีพม่าตีกลองยาวและภาพกรับไม้ไผ่

ภาพที่ ๒.๕๗ - ๒.๕๘ การจับกรับไม้ไผ่ และนักดนตรีพม่ากำลังตีกรับบรรเลงก่อนเริ่มขบวนแห่

ภาพที่ ๒.๕๙ วงกลองยาวพม่า ร่วมขบวนแห่สว่างลงด้วยการเดินตีกลองไปกับขบวน

ภาพที่ ๒.๖๐ คนตีกลองยาวไปพร้อมๆ กับให้สว่างลงจี๋คือ

วงกลองมอญเชิง โรงเรียนอนุบาลแม่สะเรียงบ้านโป่ง

วงกลองมอญเชิงประกอบด้วยกลองมอญเชิง ๑ ใบ โหม่ง (แบบหาม ๒ คน) ๒ ชุด ฉาบใหญ่ ๑ คู่ โหม่งเล็กทีเดีย ๒ ใบ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๖๑ – ๒.๖๒ วงกลองมอญเชิง โรงเรียนอนุบาลแม่สะเรียงบ้านโป่ง
(ซ้าย) นายอภิชาติ วงศ์ศิริ อายุ ๔๓ ปี ผู้สอนการตีกลองมอญเชิง
(ขวา) (จากซ้าย) เด็กชายณัฐกร ผ่องแผ้ว ชั้น ป. ๕ โรงเรียนบ้านศรีมูลเมือง
เด็กชายวงศกร จิตรา ชั้น ป. ๕ โรงเรียนอนุบาลแม่สะเรียงบ้านโป่ง
เด็กชายภัทรพงศ์ คงแก้ว ชั้น ป. ๖ โรงเรียนคองสวาสดีวิทยาคาร

ภาพที่ ๒.๔๖๓ – ๒.๖๔ คณะกลองมอญเชิงบรรเลงก่อนเริ่มขบวนแห่ศาลง

ภาพที่ ๒.๖๕ วงโรงเรียนอนุบาลแม่สะเรียงบ้านโป่งตีกลองมองเซิงทำยรถในขบวนแห่สว่างลง

ภาพวงกลองมองเซิง โรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา”

ภาพที่ ๒.๖๖ คณะกลองมองเซิง โรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” ร่วมขบวนแห่สว่างลง

ภาพที่ ๒.๖๗ วงกลองมองเซิงของโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” ตีกลองทำยรถร่วมขบวนแห่
ภาพที่ ๒.๖๘ น่องราว หรือ มงราว บรรเลงในวงกลองมองเซิง โรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา”

สำหรับขบวนแห่สว่างลงเวลาเช้าของวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๑ มีเสียงดนตรีเร้าใจสร้างความครึกครื้นผู้ร่วมขบวนเกิดความสนุกสนานมากดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๖๕ - ๒.๖๐ ขบวนแห่สว่างลง

ภาพที่ ๒.๖๑ - ๒.๖๒ วิธีการมัดสว่างลงไว้กับผู้แบก

ภาพที่ ๒.๖๓ - ๒.๖๔ ขบวนแห่สว่างลง อำเภอมะเขี

ภาพที่ ๒.๓๕ ขบวนแห่สว่างลอง อำเภอมะเริ่ง

ภาพที่ ๒.๓๖ – ๒.๓๗ ขบวนแห่สว่างลอง อำเภอมะเริ่ง

ภาพที่ ๒.๓๘ – ๒.๓๙ ขบวนแห่สว่างลอง อำเภอมะเริ่ง

สำหรับกิจกรรมแห่งสว่างลองไประหว่างทางนั้น จะมีชาวบ้านที่มีศรัทธาทางพุทธศาสนา และผู้ปกครองโปรยข้าวตอกไปที่สว่างลองเป็นระยะเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล โดยจะนำข้าวตอกใส่ขันสัจจาดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๘๐ – ๒.๘๑ ขบวนแห่สว่างลอง อำเภอแม่สะเรียงและการโปรยข้าวตอก

ภาพที่ ๒.๘๒ – ๒.๘๓ ขันข้าวตอกในขบวนแห่สว่างลอง

นอกจากนี้แล้ว เมื่อขบวนผ่านไปทีใด ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาจะตั้งน้ำเพื่อบริการให้กับผู้ที่เดินอยู่ในขบวนแห่ซึ่งเดินมาเป็นระยะเวลานาน ได้ดื่มน้ำดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๘๔ - ๒.๘๕ ชาวบ้านเลี้ยงน้ำผู้เดินในขบวนแห่สว่างลง

ภาพที่ ๒.๘๖ - ๒.๘๗ ชาวบ้านเลี้ยงน้ำผู้เดินในขบวนแห่สว่างลง

ภาพที่ ๒.๘๘ การเลี้ยงน้ำตลอดเส้นทางเดิน

เด็กชายจักรพันธ์ สุขสววรรณ นักเรียนชั้น ม. ๒ โรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา”

หลังจากขบวนแห่สว่างลงไปที่วัดถนนเทศบาลในอำเภอแม่สะเรียงเรียบร้อยแล้ว เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. จะมีพิธีเรียกขวัญสว่างลง หมอขวัญในครั้งนี้คือครูถนอม ชัยอินทร์ อายุ ๕๖ ปี เป็นชาวอำเภอแม่สะเรียง จะร้องทำขวัญและให้สว่างลงแต่ละคนมารับเครื่องสังเวย หลังจากนั้นเป็นการถวายภัตตาหารเพลพระสงฆ์และเลี้ยงอาหารแขกที่มาร่วมงานดังภาพกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

ภาพที่ ๒.๘๕ - ๒.๘๐ การทำขวัญสว่างลงโดยครูถนอม ชัยอินทร์ อายุ ๕๖ ปี บ้านเลขที่ ๓๓ หมู่ ๑๐ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง

ภาพที่ ๒.๘๑ - ๒.๘๒ เครื่องสังเวยคาวหวานในพิธีทำขวัญสว่างลง

ภาพที่ ๒.๘๓ - ๒.๘๔ สว่างลงนั่งฟังหมอทำขวัญ

ภาพที่ ๒.๕๕ การรวมสายสิญจน์มาวางข้าง ๆ บายศรีเมื่อหมอบทำขวัญทำพิธีเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ ๒.๕๖ ผู้ปกครอง บิดา มารดา ผูกข้อมือสว่างลงเป็นการเรียกขวัญ

ภาพที่ ๒.๕๗ นายดิเย บิดาเด็กชายบุษิ ชาวกะเหรี่ยงบนภูเขา ผูกข้อมือให้กับบุตรชาย

สำหรับการแห่ตอนเย็นในวันที่สองจะเป็นการแห่ใหญ่ซึ่งหมายถึงขบวนแห่ดังกล่าวจะทำการแห่เครื่องอัฐบริวารที่สว่างลงจะใช้บวช เครื่องไทยทานและต้น “ตะเปซา” ซึ่งเป็นเครื่องไทยทานที่จัดเพื่อถวายพระประธาน สถานที่เตรียมตั้งขบวนและจุดเริ่มต้นของการแห่ขบวนสว่างลงไปจนถึงวัดศรีบุญเรืองคือพิพิธภัณฑ์อำเภอแม่สะเรียงเริ่มขบวนเวลา ๑๖.๔๕ น. ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๕๘ - ๒.๕๙ ต้น “ตะเปซา”

ภาพที่ ๒.๑๐๐- ๒.๑๐๑ ต้น “ตะเพชา” จะตั้งอยู่ด้านขวามือของพระประธาน

ภาพที่ ๒.๑๐๒ – ๒.๑๐๓ ผ้าไตรและบาตร

ภาพที่ ๒.๑๐๔ ผ้าไตรและบาตรและดอกไม้สำหรับถวายพระในช่วงบวช

ภาพที่ ๒.๑๐๕ ที่นอนและหมอนสำหรับสามเณร

ภาพที่ ๒.๑๐๖ ตื่นตอกและรูปเทียนสำหรับแกะออกแล้วนำข้าวตอกใส่มือพร้อมถือรูปเทียนไหว้พระในพิธี

ภาพที่ ๒.๑๐๗ ตื่น “ตะเปษา” สำหรับถวายพระประธาน

ภาพที่ ๒.๑๐๘ – ๒.๑๐๙ พิพิธภัณฑ์อำเภอแม่สะเรียง สถาบันที่จัดเตรียมขบวนแห่ใหญ่

ประมวลภาพการแห่ขบวนสว่างลงจากพิพิธภัณฑ์อำเภอแม่สะเรียง ไปถึงวัดศรีบุญเรือง
ดังนี้

ภาพที่ ๒.๑๑๐ – ๒.๑๑๑ การเริ่มเคลื่อนขบวนแห่สว่างลง

ภาพที่ ๒.๑๑๒ – ๒.๑๑๓ ขบวนแห่จำลอง

ภาพที่ ๒.๑๑๔ – ๒.๑๑๕ ขบวนแห่จำลอง

ภาพที่ ๒.๑๑๖ ขบวนแห่จำลอง

ภาพที่ ๒.๑๑๗ – ๒.๑๑๘ ขบวนแห่จำลอง

ภาพที่ ๒.๑๑๘ - ๒.๑๒๐ ขบวนแห่สว่างทอง

ภาพที่ ๒.๑๒๑ - ๒.๑๒๒ ขบวนแห่สว่างทอง

ภาพที่ ๒.๑๒๓ - ๒.๑๒๔ ขบวนแห่สว่างทอง

ภาพที่ ๒.๑๒๕ – ๒.๑๒๖ ขบวนแห่สว่างลอง

ภาพที่ ๒.๑๒๗ – ๒.๑๒๘ ขบวนแห่สว่างลอง

ภาพที่ ๒.๑๒๙ – ๒.๑๓๐ ขบวนแห่สว่างลอง

ภาพที่ ๒.๑๓๑ – ๒.๑๓๒ ขบวนแห่และการโปรยข้าวตอกของชาวบ้านไปที่สว่างลอดตลอดเส้นทาง

ภาพที่ ๒.๑๓๓ – ๒.๑๓๔ การโปรยข้าวตอกของชาวบ้านไปที่สว่างลอดตลอดเส้นทาง

ภาพที่ ๒.๑๓๕ – ๒.๑๓๖ ชาวบ้านที่มีกำลังศรัทธาเลี้ยงน้ำผู้ร่วมเดินในขบวนแห่

ภาพที่ ๒.๑๓๗ - ๒.๑๓๘ ชาวบ้านนำน้ำเย็นมาเลี้ยงสัตว์สงและผู้ร่วมขบวน

ภาพที่ ๒.๑๓๙ ชาวบ้านเลี้ยงน้ำผู้ร่วมขบวนแห่ไปตามถนน

ภาพที่ ๒.๑๔๐ - ๒.๑๔๑ ขบวนแห่กลับมาถึงวัดศรีบุญเรือง

ภาพที่ ๒.๑๔๒ – ๒.๑๔๓ บรรยากาศเมื่อแห่สว่างลงกลับถึงวัด

ภาพที่ ๒.๑๔๔ สว่างลงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายก่อนที่จะแยกย้ายไปพักผ่อน

ชาวบ้านที่ร่วมขบวนแห่จะรับประทานอาหารเย็นก่อนแยกย้ายกันกลับบ้านหรือทำกิจกรรม
อื่นต่อไป

ภาพที่ ๒.๑๔๕ – ๒.๑๔๖ ชาวบ้านร่วมรับประทานอาหารเย็นหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมวันที่สอง

กิจกรรมวันที่สาม

สำหรับวันที่สามถือเป็นวันที่มีความสำคัญเพราะเป็นวันบวชสว่างลองให้เป็นสามเณร ในช่วงเช้าจะมีการแห่สว่างลองก่อน ก่อนที่จะเริ่มขบวนแห่สว่างลอง วงดนตรีต่างๆ จะมาเริ่มบรรเลงเพื่อสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานครึกครื้นก่อนหน้านั้นประมาณ ๑ - ๒ ชั่วโมงในช่วงเช้าวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๑ ณ บริเวณลานวัดศรีบุญเรือง โดยจะเป็นวงกลองมอชิงและวงกลองพม่า บรรเลงพร้อมๆ กัน แต่จะขึ้นบรรเลงคนละตำแหน่งกัน หลังจากนั้นจึงจะเริ่มการขบวนแห่ก่อนที่จะกลับมาบวชเณร หลังจากนั้นจึงเป็นพิธีการบวชสามเณรและการฉลองเณรด้วยการเลี้ยงภัตตาหาร พระสงฆ์และสามเณรค้างภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๑๔๓ - ๒.๑๔๘ สว่างลองเตรียมพร้อมก่อนเดินแห่และวงกลองพม่าเตรียมบรรเลงก่อนเริ่มขบวน

ภาพที่ ๒.๑๔๙ - ๒.๑๕๐ เครื่องดนตรีวงกลองมอชิงและวงกลองมอชิงบรรเลงก่อนเริ่มขบวน

สำหรับการบวชสว่างลองแล้ว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีเจ้าภาพหลักในการบวชสามเณรเนื่องจากต้องไ้งบประมาณเป็นจำนวนมากสำหรับพิธีการทั้ง ๓ วัน สำหรับการบวชเณรวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๑ ณ วัดศรีบุญเรืองนี้มีเจ้าภาพหลัก ๓ ท่านได้แก่

๑. นายฉลอง - นางพันทอง ล้อมเรืองโรจน์ จากบริษัทล้อมเรืองโรจน์ ๑๕๗๕
๒. นายบัณฑิต - นางมาลี สุวรรณรัชตะมร พร้อมครอบครัว
๓. นายอภิสิทธิ์ - นางสุวรรณี โลหะนาคะกุล พร้อมครอบครัว

ขั้นตอนการบวชจะเริ่มต้นในเวลา ๐๘.๐๐ น. บนศาลาซึ่งได้เตรียมสถานที่ไว้เรียบร้อยแล้ว สำหรับตำแหน่งการนั่งบนศาลา *สว่าง*จะนั่งเป็นกลุ่มใหญ่ตรงกลางศาลาหน้าพระประธาน ส่วนวงดนตรี ๒ วงที่ร่วมขบวนแห่จะขึ้นไปนั่งบนศาลาทางด้านซ้ายมือของพระประธาน ญาติของ *สว่าง*จะนั่งอยู่ด้านขวามือของพระประธานและด้านหลังของ*สว่าง*ไปโดยรอบ

ขณะที่รอการบรรพชาขึ้น วงกลองมอชิง วงกลองพม่าจะตีประกอบด้วยความสนุกสนาน เพื่อเป็นการรอเวลาขั้นตอนการบวชดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๑๕๑ – ๒.๑๕๒ ชาวบ้านนั่งอยู่โดยรอบศาลาและภาพวงดนตรีประกอบด้านในบนศาลา

ขั้นตอนการบวชสามเณรมีดังนี้

๑. ขั้นตอนแรก*สว่าง*จะกล่าวคำขอขมาบิดา มารดา ดังข้อความต่อไปนี้

กราบเท้าบูชาคุณ	ผู้การุณย์แต่เยาว์วัย
ชีวิตและจิตใจ	ให้เลือดเนื้อเอื้ออาทร
ให้กราบเท้าขอขมา	ต่อบิดาและมารดร
กล่าวกรรมแต่เก่าก่อน	พลาดพลั้งก็ขอภัย
วจีกรรมทั้งสี่	แม้ลูกนี้ประมาทไป
นะโมกรรมใดใด	พลาดผิดไปขอขมา
กรรมที่ไม่ตั้งใจ	หรือกรรมใดที่เจตนา
ขอบิดรและมารดา	อโหสิกรรมนำทางบุญ
เพื่อเทิดพรหมจรรย์	ที่สุขสันต์อันเกื้อหนุน
ประพุดิตอบแทนคุณ	บรรพชามหากุศล
หอมเอยหอมความดี	กลางใจที่บันดาลคล
งามเอยสิครองตน	เรื่องลับหล้าแห่งธานี

สะอาดสว่างฟ้า	เทพเทวา สดุดี
สถานพบชีวี	ตามรอยบาทพระศาสดา
รูปเทียนดั่งทองนี้	พุทธพิธีขอมมา
มะลิร้อยมาลา	กราบบิคา มารดาเอย

๒. ขึ้นตอนนี้ *สว่าง* ลอกล่าวคำเพื่อบุชาคุณบิดา มารดา ด้วยบทสรวงัญญะดังนี้

ข้าขอกราบไหว้คุณ	พระบิดาและมารดา
เลี้ยงลูกเฝ้ารักษา	แต่ก่อนมาจึงเป็นคน (ข้า)
แสนยากลำบากกาย	ไม่คิดยากลำบากตน
ในใจให้กังวล	อยู่ด้วยลูกทุกเวลา (ข้า)
ยามกินถ้ำลูกร้อง	ก็ต้องวางวิ้งมาหา
ยามนอนไม่เต็มตา	พอลูกร้องก็ต้องดู (ข้า)
ตัวเลื้อยงไรมด	จะกวนกัตรีบอุ้มชู
อดกินอดนอนสู้	ทนลำบากหนักไม่เบา (ข้า)
คุณพ่อแม่มากนัก	เปรียบน้ำหนักยิ่งภูเขา
แผ่นดินทั้งหมดเอา	เปรียบคุณท่านไม่เท่าทัน (ข้า)
เหลือที่จะแทนคุณ	ขอท่านนั้นใหญ่อนันต์
เว้นไว้แต่เรียนธรรม	เอามาสอนพออ่อนบุญ (ข้า)
สอนธรรมที่จริงใจ	รูปไม่เที่ยงไว้เป็นทุน
แล้วจึงแสดงคุณ	ให้เห็นจริงตามทำนอง (ข้า)
นั่นแหละจึงนับได้	ว่าสนองซึ่งคุณนา
แทนข้าวที่ป้อนมา	และน้ำนมที่ดื่มกิน (ข้า)
แทนคุณประการอื่น	ร้อนพันหมื่นเป็นอาจิน
อย่างไรก็ไม่สิ้น	พระคุณนั้นอนันต์เอย (ข้า)

๓. ขึ้นตอนนี้ *สว่าง* ลองและผู้ร่วมงานทำความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ของสถาบัน
พระมหากษัตริย์

ภาพที่ ๒.๑๕๓ พระบรมฉายาลักษณ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี
พระวรราชทานิन्दคามตุ

๔. ขั้นตอนส่องลงรับผ้าไตรจากเจ้าภาพ

ภาพที่ ๒.๑๕๔ ส่องลงเดินเข้าแถวเพื่อรับผ้าไตรจากเจ้าภาพและผู้ร่วมงาน

๕. ขั้นตอนตัวแทนส่องลงประเคนพุ่มเทียนแด่พระประธาน

ภาพที่ ๒.๑๕๕ พุ่มเทียนที่ส่องลงประเคนแด่พระประธานในพิธี

๖. ขั้นตอนส่องลอมอุ้มผ้าไตร กล่าวคำขอพรพชา

ภาพที่ ๒.๑๕๖ ส่องลอมอุ้มผ้าไตรไว้ในแขนแล้วกล่าวคำขอพรพชา

๗. ขั้นตอนการส่งตัวแทนส่องลอมถวายผ้าไตรที่หน้าพระประธาน

ภาพที่ ๒.๑๕๗ ตัวแทนส่องลอมอุ้มผ้าไตรไปถวายให้กับพระประธาน

๘. พระที่เป็นประธานให้โอวาทเรื่องการอนุญาติให้บวช ขอขอบคุณเจ้าภาพ อนุโมทนากุศล

ภาพที่ ๒.๑๕๘ พระประธานกล่าวให้โอวาท

๕. ตัวแทนสว่างลงเข้าไปรับผ้าไตรคั้นจากพระที่เป็นประธาน

ภาพที่ ๒.๑๕๕ ตัวแทนสว่างลงไปรับผ้าไตรคั้นจากพระประธาน

๑๐. สว่างลงลุกขึ้นไปเปลี่ยนผ้าไตร ณ อาคารอีกด้านหนึ่งเนื่องจากการบวชแต่ละครั้งมีสว่างลงจำนวนมาก

ภาพที่ ๒.๑๖๐ สว่างลงเปลี่ยนผ้าไตร

ณ อาคารโรงเรียนปริยัติธรรมศีรราชมหามุนีราชกาวานานิกรม: วปรอ ๓๕๕

๑๑. สว่างลงเมื่อเปลี่ยนชุดเรียบร้อยแล้วจะเช็ดหน้าและโกนคิ้วก่อนขึ้นไปบนศาลา

ภาพที่ ๒.๑๖๑ – ๒.๑๖๒ การโกนคิ้วก่อนขึ้นศาลา

ภาพที่ ๒.๑๖๓ – ๒.๑๖๔ ส่างลองเปลี่ยนชุดเรียบร้อยแล้ว

๑๒. ส่างลองรับศีล ๑๐ จากพระที่เป็นประธาน หลังจากเปลี่ยนชุดเรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ ๒.๑๖๕ – ๒.๑๖๖ ส่างลองรับศีล ๑๐

๑๓. หลังจากที่ส่างลองเปลี่ยนชุดเรียบร้อยแล้วจะมีการกล่าวคำขอวาทเป็นสามเณร

ภาพที่ ๒.๑๖๗ – ๒.๑๖๘ ส่างลองกล่าวคำขอวาท

๑๔. พระพี่เลี้ยงนำบาตรของสามเณรมาวางเพื่อรับบาตรจากญาติโยม ผู้ปกครอง

ภาพที่ ๒.๑๖๕ – ๒.๑๗๐ สามเณรทุกองค์ถือบาตรไว้หน้ามือพร้อมกัน

๑๕. สามเณรรับบาตร ทั้งภายในศาลาที่เป็นปริมพิธีและเดินออกไปด้านนอกสถานที่ภายในบริเวณวัด

ภาพที่ ๒.๑๗๑ – ๒.๑๗๒ สามเณรรับบาตรจากญาติโยมภายในงาน

๑๖. สามเณรกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ชาวบ้านที่มาทำบุญนำข้าวตอก ดอกไม้ใส่มือกล่าวบูชาพร้อมกัน หลังจากนั้นมีการรับศีลห้าและกล่าวคำถวายสังฆทาน

ภาพที่ ๒.๑๗๓ – ๒.๑๗๔ ชาวบ้านฝั่งสวดเจริญพระพุทธมนต์

ภาพที่ ๒.๑๗๕ – ๒.๑๗๖ ชาวบ้านฝั่งสวดเจริญพระพุทธมนต์
ชาวบ้านที่มาร่วมงานถือข้าวตอก ดอกไม้ในมือกล่าวคาถา

๑๗. เข้าภาพหลักทั้ง ๓ ชุดถวายเครื่องจตุปัจจัยแด่พระสงฆ์

ภาพที่ ๒.๑๗๗ – ๒.๑๗๘ ชาวบ้านฝั่งสวดเจริญพระพุทธมนต์
เข้าภาพหลักทั้ง ๓ ท่านถวายของพระสงฆ์

๑๘. ขั้นตอนต่อไปพระสงฆ์กล่าวคาถากรวดน้ำ แผ่เมตตาและพรมน้ำมนต์ หลังจากนั้นชาวบ้านนำน้ำดังกล่าวไปเทได้โคนต้นไม้ใหญ่

สำหรับช่วงนี้ชาวบ้านจะมีการเตรียม “ขันแก้ว” ในขันแก้วจะมีดอกไม้ที่เรียกว่าดอกโกศลหรือใบโกศล (เพราะชื่อมีความหมายถึง “กุศล”) นอกจากนี้ในขันยังประกอบด้วยรูปเทียน ข้าวตอก น้ำ การเตรียมขันแก้วมาด้วยเพื่อมาทำการกรวดน้ำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดาฟ้าดินได้รับรู้ถึงการมาทำบุญในครั้งนี้ การกรวดน้ำจะทำ ๒ ครั้งโดยครั้งแรกจะกรวดน้ำเมื่อพระสวดคาถา “ยถาสัพพี” ครั้งที่สองจะกรวดน้ำเมื่อพระสวดแผ่เมตตาคาถา “อะหังสุจิตโตโหมิ” (ทวี คະນອງສີຣີ, ຄັ້ມກາຍຸຸນ ໒໐ ເມສາ ໂພນ ໒໕໕໑)

ภาพที่ ๒.๑๗๕ – ๒.๑๘๐ ขันกรวดน้ำของชาวบ้านที่มาร่วมงาน

ภาพที่ ๒.๑๘๑ – ๒.๑๘๒ ชาวบ้านกรวดน้ำอนุโมทนากุศล

๑๙. พระฉันภัตตาหารเพล

ภาพที่ ๒.๑๘๓ – ๒.๑๘๔ พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเพล

๒๐. เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรืองกล่าวขอบคุณเจ้าภาพและโมทนาบุญให้กับชาวไทยใหญ่ และชาวบ้านที่มาร่วมกิจกรรมการบวชสามเณร หลังจากนั้นชาวบ้านร่วมรับประทานอาหาร

ภาพที่ ๒.๑๘๕ – ๒.๑๘๖ เจ้าอาวาสกล่าวขอบคุณเจ้าภาพและโมทนาบุญ
ชาวบ้านร่วมรับประทานอาหาร

ปอยสว่าง ถือเป็นงานบุญประเพณีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ เป็นพิธีกรรมที่สะท้อนความศรัทธาในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้กระบวนการจัดพิธียังแสดงระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและระบบชนชั้นของคนในชุมชนด้วย ตามความเชื่อของชาวไทยใหญ่ ผู้ที่เป็น *สว่าง* จะได้อานิสงส์ที่ยิ่งใหญ่ โดยหากเป็นการบวชลูกของตนเองแล้วจะได้ อานิสงส์ ๘ กัลป์ ส่วนผู้ที่ เป็นเจ้าภาพบวชลูกคนอื่นเป็นสามเณรจะได้ อานิสงส์ ๔ กัลป์ หลังจากเสร็จพิธี *สว่าง* แล้ว จะได้รับการยกย่องจากคนในชุมชนโดยใช้คำนำหน้าชื่อว่า “พ่อสว่าง” หรือ “แม่สว่าง” การจัดงาน *ปอยสว่าง* จะมีการนัดหมายกันไว้ล่วงหน้าว่าหมู่บ้านใดจะจัดงานวันใด เพื่อจะได้ไม่เกิดความซ้ำซ้อนกัน และเพื่อเปิดโอกาสให้คนในหมู่บ้านต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในการจัดพิธีของหมู่บ้านอื่นๆ

๒.๔ โอกาสในการติกลงกันยาว

ครูแก้ว ท้าวศิริ อธิบายว่า “งานที่มีการติกลงกันยาว ก็มีงานออกพรรษา แห่งเทียนแหง หรือเทียน ๑,๐๐๐ เล่ม ปอยล่างลง งานลอยกระทง” (แก้ว ท้าวศิริ, สัมภาษณ์ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๑)

ครูประเสริฐ เกิดมงคล อธิบายว่า “หน้าที่ที่กลองกันยาวก็มีเล่นกับเพื่อนนง ก้าแลว แลว แปลว่ามีค ก้าลายก็คือลวดลายของแต่ละคน ประกอบเพื่อน โด แล้วก็งานปอยต่างๆ ไม่มีคนะรับงาน เป็นอาชีพ ไปแต่ละงานก็แล้วแต่เจ้าภาพจะให้ไม่มีการเรียกร้อยใด ๆ” (ประเสริฐ เกิดมงคล, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

นายนเรศ พวงทอง อธิบายว่า “เล่นประกอบร้านกกิง-กะหล่า รำโตะ จะใส่หัวสิงโต เพื่อน เิงก็ใช้มือ เพื่อนคาบ ตีแห่ในงานปอยต่างๆ ถ้าเป็นงานธรรมดาไม่ตี ตีแต่ที่เป็นงานประเพณี” (นเรศ พวงทอง, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

กำนันสุรศักดิ์ กมลศรี อธิบายว่า

กลองกันยาวจะเล่นกันหลายช่วง ช่วงเดือน ๔ – ๕ จะมีงานปอยล่างลงก็จะตี กลองกันยาว ช่วงออกพรรษาเดือน ๑๑ – ๑๒ จะมีการเพื่อนนง เพื่อน โตะ ก้าแลว ก้าลาย พอเดือนมกราคม ตานข้าวใหม่ ก็คือข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้วเอามาใส่ยุ้ง แล้วเอามาตาน คือ แลกเปลี่ยนกัน จะเล่นกลองกันยาว พอเข้าพรรษาเดือนกรกฎาคม งานตานดอก ก็เอา ดอกไม้ถวายพระ การเพื่อนรำก็จะไม่เพื่อนรำตลอดเวลาที่เดินแห่ จะรำเป็นจุด ๆ เช่น สามแยกหรือสี่แยก นางรำจะหยุดรำ ชาวบ้านก็จะหยุดดูประมาณ ๑๕ นาที จะเดินอย่าง นี้รอบหมู่บ้าน จะเดินรำ ๓ เวลา เวลาเช้า เวลาเย็นและเวลากลางคืน เวลากลางวันจะไม่ เดิน ส่วนการเพื่อนคาบ รำโตะ ก็จะมีที่สามแยกหรือสี่แยกเหมือนกัน แต่ว่าร้านกกกับรำ โตะจะรำพร้อมกันได้ สำหรับราคาจะต้องรำแยก เพราะว่าอันตราย (สุรศักดิ์ กมลศรี, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

พระครูอนุศิษฐ์ธีรคุณ อธิบายว่า “ร้านนง จะเล่นช่วงเทศกาลกฐิน หน้าหนาวประมาณ ๑ เดือน คือเดือน ๑๑ – ๑๒ ส่วนเดือน ๔ จะเป็นงานปอยล่างลงมีทั้งกลองกันยาวและกลองมองเซิง” (พระครูอนุศิษฐ์ ธีรคุณ, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

ครูถนอม ชัยอินทร์ อธิบายว่า

วันออกพรรษาจะเริ่มวันขึ้น ๑๓ – ๑๕ ค่ำ จะจัดงาน ๓ วันด้วยกัน มีการเพื่อนคาบ เพื่อนนงกั้งกะหล่า พวกกั้งกะหล่า โตะ นก จะออกมาร่ำรำ ไทใหญ่ถือว่าช่วงเข้าพรรษา สัตว์พวกนี้จะไม่ออกมา จนกว่าพระพุทธเจ้าจะเสด็จมา สัตว์เหล่านี้จะออกมาร่ำ ถวาย แล้วเขาก็จะทำ “ตั้นเกียะ” โดยเอาไม้สนมาตัดแล้วเอามาประกอบ มาพันกัน สูง ประมาณ ๒.๕ – ๓ เมตร แล้วจุดที่ตั้นเกียะแทนเทียน ปัจจุบันจะมีเฉพาะช่วงออกพรรษา เท่านั้น ที่อำเภอขุนยวมจะมีการแห่ของพาราที่หน้าบ้าน จะมีการทำยอดฉัตร การอัญเชิญ พระพุทธรูปมาประดิษฐ์ในซุ้ม รอบ ๆ ซุ้มจะมีของไทยทานถวาย ของไทยทานจะเป็น

ของที่นั่งได้เช่น มะพร้าว กล้วย ความหมายก็คือเป็นการต้อนรับพระพุทธเจ้าที่เดินทางมาจากดาวดึงส์ วันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ จะมีการแห่เทียนแหง หรือเทียน ๑,๐๐๐ เล่ม (ถนอม ชัยอินทร์, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

ครูสมนึก บุญหล่อ อธิบายว่า “งานที่เล่นม้งงานดับไฟเทียนเดือน ๑๑ แห่ปอยส่องลงแห่พระแห่คร้วทานต้อนรับเจ้านาย บางครั้งม้งงานไปแห่เจ้าบ่าว แต่ว่างานอวมงคลจะไม่ไป” (สมนึก บุญหล่อ, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูมานพ ประเสริฐกุล อธิบายว่า “ปกติกลองกันยาวตีกับเพื่อนนง เพื่อนโต เพื่อนคาบปอยส่องลงแห่ประสาท ออกพรรษา แห่ได้ทุกอง แต่งานอวมงคลไม่ไป งานมงคลเช่นงานบวชจะมีไปตีแห่ งานบั้งไฟ งานแต่งงานไม่ไปตี งานแต่งงานจะนิยมตีกลองยาว เป็นชุดของเชียงใหม่” (มานพ ประเสริฐกุล, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูเลิศชัย คงมณี อธิบายว่า “กลองกันยาวตีเกี่ยวกับการเพื่อนรูปสัตว์ต่างๆ นก โต กิ่งกะหล่ำ เพาะ การแสดงเพื่อนต่าง ๆ ของชาวไทใหญ่ เพื่อนคาบหรือก้าแลว ก้าลายหรือเพื่อนมือ แห่คร้วทาน แห่ปอยส่องลงแห่บั้งไฟ” (เลิศชัย คงมณี, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูหมิ่น เยาวเรศ อธิบายว่า “กลองกันยาวตีประกอบการแสดงนง โต ก้าแลว ก้าลาย แห่บั้งไฟจะตีแบบเร็วๆ เพื่อนคาบจะตีช้า” (หมิ่น เยาวเรศ, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูปิยะ ยอดเมืองนาย อธิบายว่า “งานไปทุกงานไม่ว่าจะเป็นงานแห่ เพื่อนนง เพื่อนโต เพื่อนคาบ ออกพรรษา บวชลูกแก้ว ขึ้นบ้านใหม่” (ปิยะ ยอดเมืองนาย, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ อธิบายว่า “งานที่ตีกลองกันยาว ก็มีปอยส่องลง ทอดผ้าป่า งานกฐิน บั้งไฟ เจดีย์ทราย แห่เครื่องไทยทานเข้าวัดหรือแห่คร้วหลู่ ถ้าเป็นการแสดงก็จะประกอบนง โต เพื่อน การเพื่อนธรรมคาตามงานจะสนุกสนาน เฮฮา เต็มร่าร้องเพลงแบบไทใหญ่” (บุญพบ วัฒนวงศ์, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เฉียวสิริพงษ์ อธิบายว่า “กลองกันยาวเล่นวันออกพรรษา พระพุทธเจ้าเสด็จมาจากสวรรค์ จึงมีการเพื่อนถวายเป็นเพื่อนนง เพื่อนโต กลองกันยาวจึงมีบทบาทมาก เพราะจะสนุกสนานกว่ากลองมองเซิง” (ประสิทธิ์ เฉียวสิริพงษ์, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒)

ครูดำรง ชัยเพชร อธิบายว่า

กลองนี้ใช้แห่ในงานบุญของชาวไทใหญ่เป็นคนพุทธ คนไทใหญ่มีมากในจังหวัดเชียงใหม่ มีการตีกลองอยู่ที่วัดป่าเป้า อำเภอเมือง เดิมนี่ก็ยังมีการตีอยู่ ตีงานปอยส่องลงประมาณเดือนมีนาคม ตีช่วงออกพรรษา แล้วยกตีกันทั่วไป แห่เพื่อนนง เพื่อนโต ก้าลาย ก้าแลว งานบุญต่างๆจะตีแห่ แห่กฐิน ผ้าป่า แห่คร้วทาน งานมงคล สำหรับงานศพจะไม่ไปเล่นยกเว้นเป็นคนที่ชอบกลองหรือเป็นคนตีกลองจึงจะตีกัน (ดำรง ชัยเพชร, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒)

ครูต่างคำ จางยอด อธิบายว่า “กลองก้นยาวที่ดีทุกเทศกาล ทุกสถานการณ์ ในรัฐฉานถ้าเป็นงานศพในหมู่บ้านจะไม่ยอมตีกลองเลย ไม่ตีทั้งบ้านเราและในหมู่บ้าน ถือกันมาก เพราะถ้าคนตายแล้วเราตีกลองสนุกสนานถือว่าเป็นการเยาะเย้ยกัน ในสังคมไทยจะไม่ทำในประเทศไทยก็ไม่ตีเหมือนกัน” (ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นสรุปได้เป็นแนวทางเดียวกันว่า กลองก้นยาวเป็นกลองที่ดีในงานมงคลเท่านั้นได้แก่งานบุญประเพณี ปอยส่างลอง ปอยออกหว่าหรือออกพรรษา ตีประกอบการแสดง ฟ้อนนง ฟ้อนโต ฟ้อนมือ ฟ้อนดาบ นอกจากนี้ก็ยังเป็นกลองที่ใช้ตีในขบวนแห่เพื่อให้เกิดความสนุกสนานครึกครื้นด้วย

๒.๕ ความนิยมการตีกลองก้นยาวในปัจจุบัน

พระครูญาณสัมประยุต อธิบายว่า “ความนิยมน้อยลง ถ้าไม่มีงานก็ไม่ตีกัน สมัยก่อนเล่นตอนออกพรรษาด้วย ๔ – ๖ คืน เพราะไม่มีทีวีดู พอเดือนเมษายนก็มีงานปอยส่างลอง ตีเวลาฟ้อนนง ฟ้อนโต เดี่ยวนี้ถ้าตายก็ไม่ค่อยมีแล้ว ไม่ค่อยสืบทอดกัน” (พระครูญาณสัม-ประยุต, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

พระครูอนุศิษย์ฐิรคุณ อธิบายว่า

ความนิยมลดลงมาก ไม่มีการเล่น สาเหตุเพราะอิทธิพลตะวันตกเข้ามามาก ปัจจุบันปอยส่างลองมีการนำคาราโอเกะเข้ามาร้องประกอบด้วย สมัยก่อนการร้องที่เรียกว่า “เฮ็ดความ” เป็นการร้องโต้ตอบกันคล้ายเพลงอีแซว ประกอบกลองก้นยาว และกลองมอชิง โดยจะร้องงานปอยส่างลอง งานทำบุญออกพรรษา เวลาออกพรรษา ตอนกลางคืนจะมีการเล่นร้านกและรำโต เดี่ยวนี้เสื่อมไปเพราะมีคาราโอเกะเข้ามามาก (พระครูอนุศิษย์ฐิรคุณ, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

ครูประเสริฐ เกิดมงคล อธิบายว่า “เดี๋ยวนี้เล่นน้อยลงมาก อาจจะสูญหายไป เหตุผลมีหลายอย่าง เพราะผู้ใหญ่สอนไม่เป็น เด็กไม่มีโอกาสจับเครื่องดนตรีเพราะผู้ใหญ่ไม่เข้าใจกลัวเสียหาย และเด็กก็หันไปนิยมกีตาร์เป็นส่วนใหญ่” (ประเสริฐ เกิด-มงคล, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

ครูถนอม ชัยอินทร์ อธิบายว่า

ความนิยมน้อยลงเพราะความเป็นอยู่ของชาวบ้านแย่ง สมัยก่อนมีการตีกลองกันเยาะ ตีทุกหมู่บ้าน บางคนซื้อไว้ประจำบ้านของตัวเอง เพราะมีความชอบ เวลาว่างมีการก็มาเยี่ยมกันไปเล่น ไปช่วยงานกันเป็นวัฒนธรรมของคนพื้นที่ที่นี้ แนวโน้มจะเสื่อมลง ตอนนี้ผมกำลังพยายามฟื้นฟู เมื่อก่อนออกรายการวิทยุคุยกับชาวบ้าน สวท.แม่สะเรียง ปัจจุบันก็ดีขึ้นเล็กน้อย (ถนอม ชัยอินทร์, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

ครูสมบุญ เลิศชัชวาลย์ อธิบายว่า

สมัยก่อนนิยมกันมาก เพราะมีกลองกันยาว กลองมอชิง มีงานใหญ่บ่อยๆ เขาจะเล่นนกด เล่นโต ฟ้อนดาบ ฟ้อนมือ แข่งขันกัน มีการแสดงต่างๆ กลองกันยาวจะใช้แสดงมากอันดับหนึ่ง กลองมอชิงเป็นอันดับสอง ปัจจุบันความชอบของวัยรุ่นเปลี่ยนไป ภาษาไทใหญ่ก็ไม่พูด เดินแบบไทใหญ่ก็น้อยลง สมัยก่อนทุกคนเล่นเป็นหมด ไม่ต้องถามว่าใครตีกลองเป็นมั๊ย ทุกคนเป็นหมด สมัยก่อนพวกไทใหญ่ เวลาทำงานจะไปร้อง ตีกลองตามงานประเพณีของตัวเอง ตอนนี้อย่าไปหมดแล้ว

(สมบุญ เลิศชัชวาลย์, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูสมบุรณ์ อินทจักร อธิบายว่า “เมื่อประมาณ ๖ ปีที่แล้วก็เกือบจะหายไปเพราะไม่มีอาจารย์สอน ปัจจุบันเด็ก ๆ ก็พัฒนากันไปเรื่อย ๆ” (สมบุรณ์ อินทจักร, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูมานพ ประเสริฐกุล อธิบายว่า “กลองกันยาวก็นิยมกัน เรียกว่าตีกันได้ทุกบ้าน ทุกคนเป็นหมด” (มานพ ประเสริฐกุล, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูเลิศชัย คงมณี อธิบายว่า “เด็กสมัยนี้ไม่ค่อยสนใจ ไปสนใจเครื่องดนตรีอย่างอื่น วัฒนธรรมท้องถิ่นไม่สนใจ ตอนนี้อยู่รวม ๆ กันอยู่โดยสภาวัฒนธรรมตำบล” (เลิศชัย คงมณี, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูหมิ่น เยาวเรศ อธิบายว่า “ตอนนี้ขาดการสืบทอด สมัยก่อนส่วนมากตีเป็นกันหมด ผู้หญิงก็ตีเป็น เด็ก ๆ ปัจจุบันหันมาเรียน พยายามทำการรวบรวมกันมาประมาณ ๒ – ๕ ปี” (หมิ่น เยาวเรศ, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูปิยะ ยอดเมืองนาย อธิบายว่า “เมื่อก่อนนิยม ผู้ใหญ่ตี เราเป็นเด็กเราก็ดูเขาตีเอาเดี๋ยวนี้เด็ก ๆ ไม่ค่อยตี เพราะการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ทำให้หายไป ประมาณ ๕ ปีนี้ โรงเรียนทำการสนับสนุนให้เด็กเริ่มเรียนรู้ เวลาว่างงานบุญคนไทใหญ่ จะเอาเรื่องนี้เป็นหลัก” (ปิยะ ยอดเมืองนาย, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ อธิบายว่า

กลองกันยาวหายไป มาฟื้นฟูกัน ๓ – ๔ ปีนี้เอง สมัยก่อนมันสนุกสนาน เสียงกลองยั่วชวน เวลาฟ้อนแบบไทใหญ่ เสียงกลองเร้าใจ กังวาน ฟังแล้วชวนลูก เวลาคนตีกลองเป็น รำแก่ง เสียงมันยั่วเย้า ทั้งหน้า ทั้งตา การฟ้อนมือไปมา การยกกอด ความสำคัญอยู่ที่ลีลา เดี่ยวนี้ไม่แน่นอนอาจจะสูญ เพราะถ้าข่าวสารแพง ตอนนี้อยู่ละ ๕๐๐ – ๖๐๐ บาท ถ้าถึงละ ๑,๐๐๐ บาท สังคมเปลี่ยนไป เรื่องวัฒนธรรมก็ต้องให้เยาวชนคิด ต้องชักนำหนักกันระหว่างบรรพบุรุษกับเยาวชนสมัยใหม่ ให้พบกับตรงกลางเพื่อให้วัฒนธรรมอยู่ได้ (บุญพบ วัฒนวงศ์, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ อธิบายว่า

คนสมัยใหม่ เด็กรุ่นหลังค่านิยมเปลี่ยนไป วิธีชีวิตก็เปลี่ยนไป เด็กมุ่งไปสู่ความเจริญทางเทคโนโลยี สำหรับวิถีชีวิตของตนเองก็มีสิ่งอื่นมาทดแทนเช่นอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ ทีวี วีดีโอ วิกิพีเดีย การคบเพื่อนฝูง การเที่ยวเตร่ ห่างเรื่องวัฒนธรรมไปประมาณ ๒๐ ปี ประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๕ – ๒๕๔๗ เริ่มมีหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมีการปูพื้นฐานบรรจุไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา มีการกำหนดสาระการเรียนรู้เอง และเรียนเรื่องของท้องถิ่น เด็ก ๆ อายุที่จะติกลงกันยาว ไม่กล้าและต้อง ไม่สนใจ ไม่สนใจ เหมือนเป็นสิ่งล้าสมัย ไม่ทันสมัย อายุเพื่อน ทำให้อาจจะสูญหายไปได้ (ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลียวศิริพงศ์ อธิบายว่า “ตั้งแต่มีการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปในโรงเรียน ทำให้มีการเผยแพร่กันมากขึ้น อยู่ที่การศึกษาด้วย หลักสูตรสมัยนี้พยายามให้แสวงหามรดกท้องถิ่นเอาเข้าไปในการศึกษา” (ประสิทธิ์ เลียวศิริพงศ์, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒)

ครูดำรง ชัยเพชร อธิบายว่า

จังหวัดเชียงใหม่ ความนิยมกลองกันยาวนี้ไม่ค่อยนิยมดี มีแต่คนไทใหญ่ดี เราชาวล้านนาเอามาเลียนแบบ แล้วตีแบบล้านนา มีการใช้ลูกสั้น ตอนนี้มีตีกันเยอะ หลายแห่ง ส่วนใหญ่คนมาซื้อกลองไปให้นักเรียนตี อบรม มาซื้อบ้าง วัดก็มาซื้อเอาไปให้ศรัทธาดีแท้กันที่วัด ต่อไปอนาคตอาจจะสูญ บรรดาฆ้องก็ซื้อแพง แล้วก็ต้องเล่นหลาย ๆ ไป กลองปู่เจ้า ฝึยกาย คนสอนก็สอนยาก คนเรียนก็เรียนยาก บางครั้งมีการตีกลอง เกิดอารมณ์สนุกก็หยุดตีกลองแล้วมารำ คนตีกลองก็รำด้วยทั้งที่ยังสะพายกลองอยู่ แต่คนฆ้องและฉาบจะไม่หยุดตี (ดำรง ชัยเพชร, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒)

ครูสำอาง จางยอด อธิบายว่า

ในกลุ่มไทใหญ่ จังหวัดเชียงใหม่ เด็กๆอยากมาเรียน อยากมาตี แต่ถ้าเป็นกลุ่มไทใหญ่ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี เป็นกลุ่มที่เด็กไม่อยากตี แต่ที่รัฐฉานมีกลุ่มที่อนุรักษ์อยู่ ถ้าจังหวัดแม่ฮ่องสอนเด็ก ๆ ไทใหญ่มีเรียนน้อยลง ความนิยมในการตีทางจังหวัดเชียงใหม่มีมากกว่า (สำอาง จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒)

จากคำกล่าวที่หลากหลายของศิลปิน นักวิชาการและชาวไทใหญ่พบว่ากลองกันยาวแม้ว่าจะมีแนวโน้มมีผู้ตีน้อยลงเนื่องด้วยความเจริญทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทกับวิถีชีวิตในชุมชน แต่ปัจจุบันมีคณะกลองกันยาวหลายคณะ มีสถาบันการศึกษาและมีหน่วยงานวัฒนธรรม หน่วยงาน ช่วยกันทำการอนุรักษ์และพยายามสืบต่อต่อเยาวชนอย่างต่อเนื่อง พบได้จากการออกเก็บ

ข้อมูลภาคสนามหลายพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นอำเภอแม่สะเรียงจากงานปอยส่างลองวัดศรีบุญเรือง การสืบ-
ทอดการตีกลองกันยาวกับการฟ้อนโต การฟ้อนดาบของคณะทุ่งโป่ง อำเภอปาย การสืบทอดการฟ้อน
นกกึ่งกะหล่ำและการตีกลองกันยาวของอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีนักเรียนจำนวนมากที่
เข้าร่วมกิจกรรมและมีความสามารถตีกลองกันยาว ฟ้อนนก ฟ้อนโต ฟ้อนดาบได้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่
จะทำให้กลองกันยาวซึ่งกำลังจะสูญหายไปจากวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่กลับมามีบทบาทและอยู่ควบคู่
กับวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ต่อไป

บทที่ ๓

ลักษณะเครื่องดนตรีและการประสมวง

กลองกันยาว เป็นเครื่องดนตรีที่มีขนาดแตกต่างกันออกไป หุ่นกลองกันยาวทำจากไม้ซ้อ ซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อน น้ำหนักเบา ไม่แตกง่ายและไม่มีสั้วเล็ก ๆ เช่น มอคมารบกวานเมื่อทำเป็นเครื่องดนตรีสำเร็จแล้ว นอกจากนี้ยังความเชื่อเกี่ยวกับไม้ที่นำมาทำกลอง ครูปิยะ ยอดเมืองนายอธิบายว่า “ไม้ซ้อ เป็นไม้เนื้ออ่อน มีความเชื่อว่าใคร ได้ยินจะดังตูดใจ บ้านไหนมีกลองก็จะถือว่ามิบุญ มีจิตใจสูงเหมือนกับคนทำบุญถือศีล” (ปิยะ ยอดเมืองนาย, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑) ปัจจุบันมีการประดิษฐ์หุ่นกลองชนิดนี้จากไม้ขนุน ไม้มะม่วง ไม้มะขามเทศด้วยเหมือนกัน ลักษณะและขนาดของเครื่องดนตรี วิธีการประสมวงมีลักษณะคล้ายคลึงกันในทุกพื้นที่ นอกจากนี้การตีกลองยังมีลีลาประกอบด้วยคังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑ ลักษณะและขนาดของเครื่องดนตรี

ลักษณะและขนาดกลองกันยาวมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ตีกลองและขนาดของไม้ที่นำมาทำหุ่นกลอง สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนาม จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูนพบกลองกันยาวที่มีลักษณะและขนาดที่ต่างกัันดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลองกันยาวบ้านครูแก้ว ท้าวศิริ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๓.๑ – ๓.๒ ความสูงของกลองกันยาวบ้านครูแก้ว ท้าวศิริและทำยี่นตีกลองกันยาว

บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ ๑ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง

กลองก้นยาวบ้านปากกล้วย อำเภอแม่สะเรียง

ภาพที่ ๓.๓ – ๓.๔ ความสูงของกลองก้นยาว คณะบ้านปากกล้วยและทำยี่นตีกลองก้นยาว
 สาริตโดยนายเรนทร์ พวงทอง อายุ ๒๔ ปี
 อยู่บ้านเลขที่ ๑ หมู่ ๑ ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง

กลองก้นยาวโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” อำเภอแม่สะเรียง

ภาพที่ ๓.๕ – ๓.๖ นายอนันต์ ปาลาเล คนตีกลองก้นยาวนำวงและทำยี่นตีกลองก้นยาว

กลองก้นยาวอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลองก้นยาว อำเภอแม่ลาน้อย เป็นกลองที่นำมาจากอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
 ขนาดของกลองสูงเท่ากับความสูงของคน ๑ ไบและมีความสูงระดับอกอีก ๑ ไบดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๗ กลองก้นยาววัดแม่ลาน้อย และพระครูญาณสัมประยุต (เจ้าอาวาส)

ภาพที่ ๓.๘ - ๓.๙ ผนังหน้ากลองและลำโพงท้ายกลอง

ภาพที่ ๓.๑๐ ทำขึ้นตีกลองก้นยาวสาธิตโดยนายประสิทธิ์ คำแสง อายุ ๕๐ ปี
อยู่บ้านเลขที่ ๓๕๘ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย

กลองก้นยาวอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อาจารย์สายทอง จันทร์เต็ม รองผู้อำนวยการ โรงเรียนศูนย์ปางมะผ้า อธิบายว่ากลองก้นยาวมีหลายขนาดด้วยกัน แต่ในการตี ๑ ครั้งใช้เพียง ๑ ใบเท่านั้นและจะใช้ขนาดใดก็ได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๑๑ กลองก้นยาว อำเภอปางมะผ้า

ภาพที่ ๓.๑๒ นายแสง (ไม่มีนามสกุล) ชาวไทใหญ่สาธิตทำขึ้นตีกลองก้นยาว

กลองก้นยาวอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลองก้นยาว อำเภอปายมี ๓ ขนาดได้แก่ขนาดใหญ่ ความสูง ๒.๕ เมตร หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๕๐ เซนติเมตร ขนาดกลางความสูง ๑.๕ เมตร หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓๐ เซนติเมตรและขนาดเล็กจะมีความสูงมากที่สุดได้แก่ ๑ เมตร หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๒๐

เซนติเมตร สำหรับขนาดของกลองก้นยาวจะแตกต่างกันที่ความใหญ่เล็กของหน้ากลองและความยาวของก้นกลอง ดังภาพที่จะแสดงกลองก้นยาวที่มีขนาดกลางของคณะทุ่งโป่ง อำเภอบางบาล จังหวัดแม่ฮ่องสอนดังนี้

ภาพที่ ๓.๑๓ – ๓.๑๔ กลองก้นยาวขนาดกลาง อำเภอบางบาล

กลองก้นยาวตำบลเมืองปอน อำเภอบางบาล จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลองก้นยาว ตำบลเมืองปอน อำเภอบางบาล ประกอบด้วยก้นหลายขนาด ขนาดเล็กความสูง ๑๓๐ เซนติเมตร ถ้าเป็นขนาดกลางจะสูง ๑๕๐ เซนติเมตร บางครั้งกลองที่ใหญ่มาก ๆ จะสูงประมาณ ๒ เมตร ต้องใช้คน ๒ คนหามกลองหรือใส่ล้อเกวียนแล้วลากดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๑๕ – ๓.๑๖ ความสูงของกลอง ลูกสูงที่สุด (ใบกลาง) มีความสูง ๑๕๐ เซนติเมตร

ภาพที่ ๓.๑๗ เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง ๓๐ เซนติเมตร

ภาพที่ ๓.๑๘ เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลอง ๒๕ เซนติเมตร

กลองกันยาวตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม ขึ้นหน้าด้วยหนังวัว หนังแพะและหนังงั่ง

กลองกันยาวตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลองกันยาวบ้านครูป๊ะ ขอดเมืองนาย อธิบายว่ากลองกันยาวมีหลายขนาด แต่ขนาดที่ครูประดิษฐ์ขึ้นจะมีเสียงก้องกังวานความสูง ๑๒๐ เซนติเมตร หน้ากลองมีเส้นผ่านศูนย์กลาง ๒๑ เซนติเมตรดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๑๙ ครูป๊ะ ขอดเมืองนาย

ภาพที่ ๓.๒๐ กลองกันยาวบ้านครูป๊ะ ขอดเมืองนาย บันทึกภาพวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๑

กลองกันยาวอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครูบุญพบ วัฒนวงศ์อธิบายว่ากลองกันยาวมีหลายขนาดด้วยกัน ถ้าเป็นกลองขนาดเล็กจะสูงประมาณ ๑๒๐ เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลองประมาณ ๑๕ – ๒๐ เซนติเมตร แต่ทั้งนี้ไม่มีการกำหนดตายตัว สำหรับขนาดของกลองกันยาวนั้นจะนับรอยหยักที่อยู่ส่วนบนของกลอง เรียกว่า “หัก” หรือ “ฮัก” เช่น กลองขนาด ๓ ฮักครึ่ง

ขนาด ๔ ฮัก ขนาด ๕ ฮัก เป็นต้น หลังจากส่วนที่เป็นส่วนหักด้านบน ถัดลงมาจนถึงด้านปลาย ลำโพงคือส่วนที่เรียกว่า “ก้นกลอง” นั่นเอง ส่วนที่เป็นก้นกลองที่มีขนาดยาวมากจึงเป็นที่มาของชื่อ “กลองก้นยาว”

กลองก้นยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ครูดำรง ชัยเพ็ชร ศิลปินและช่างทำกลองจังหวัด เชียงใหม่อธิบายว่ากลองก้นยาวที่ครูประดิษฐ์ขึ้นสูง ๑๔๐ เซนติเมตร หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๐.๕ นิ้ว ปากลำโพงท้ายกลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓๐ เซนติเมตร

ภาพที่ ๓.๒๑- ๓.๒๒ กลองก้นยาว บ้านครูดำรง ชัยเพ็ชร

ภาพที่ ๓.๒๓- ๓.๒๔ เส้นผ่านศูนย์กลางหน้ากลองและความสูงของกลองบ้านครูดำรง ชัยเพ็ชร

ภาพที่ ๓.๒๕ ครูดำรง ชัยเพ็ชร สาธิตทำขึ้นตีกลองกันยาว
บันทึกภาพวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒

ครูพัน ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติ อธิบายว่ากลองกันยาวเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กลองอยู่เฮิน” (หมายความว่า กลองอยู่ประจำบ้าน) เป็นกลองของชาวไทยใหญ่ยาวประมาณ ๓ เมตรหรืออาจจะมากกว่านั้นก็ได้ แต่โดยปกติจะยาวประมาณ ๑ เมตรครึ่งหรือประมาณ ๑ เมตรเศษ ดังภาพกลองกันยาวที่ครูพัน ยาระณะใช้ทำการถ่ายทอดให้กับนักเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๒๖ – ๓.๒๗ กลองกันยาว จากการสัมภาษณ์ครูพัน ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติ
ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ บันทึกภาพวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๒

ครูสำอาง จางยอด อธิบายขนาดของกลองกันยาวที่ใช้ตีอยู่มีความสูง ๑๖๔ เซนติเมตร และหน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้วดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๒๘ – ๓.๒๙ กลองก้นยาวของครูต่างคำ จากยอดและทำขึ้นตีกลอง
บันทึกภาพวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒

กลองก้นยาว วัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ จากการสัมภาษณ์พระอธิการอินตา อินทวิโร เจ้า-
อาวาสวัดป่าเป้า พบว่าขนาดของกลองก้นยาวมี ๒ ขนาดใกล้เคียงกันดังนี้

ใบที่ ๑ ความสูง ๑๖๐ เซนติเมตร หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๑ นิ้ว

ใบที่ ๒ ความสูง ๑๖๕ เซนติเมตร หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๑๒ นิ้ว
ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๓๐ กลองใบที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓๑ กลองใบที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓๒ ทำยล้าโพงกลองใบที่ ๑ ภาพที่ ๓.๓๓ พระอธิการอินตาอินทวิโร เจ้าอาวาสวัดป่าเป่า
บันทึกภาพ วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๒

กลองก้นยาว บ้านสลาเนตร พันธุ์ชัยศรี จังหวัดเชียงใหม่

ใบที่ ๑ ความสูง ๑๖๖ เซนติเมตร หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓๐ เซนติเมตร

ใบที่ ๒ ความสูง ๑๓๕ เซนติเมตร หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๒๖.๕ เซนติเมตร

ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๓๔ กลองก้นยาวบ้านสลาเนตร พันธุ์ชัยศรี
บันทึกภาพวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๒

นอกจากนี้บ้านสลาเนตร พันธุ์ชัยศรี ยังมีกลองขนาดสูงมากอีก ๑ ใบดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๓๕ กลองก้นยาวความสูง ๒๔๒.๕ เซนติเมตร (ประมาณ ๒ เมตรครึ่ง)

หน้ากลองเส้นผ่านศูนย์กลาง ๓๕ เซนติเมตร

ภาพที่ ๓.๓๖ สล่าเนตร พันธุ์ชัยศรี ช่างทำกลองจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันอายุ ๔๘ ปี

สำหรับกลองที่มีขนาดสูงมาก ๆ เวลาบรรเลงเพื่อการแห่ในสมัยก่อน บางครั้งมีคนช่วยหิ้วท้ายกลองให้ดีแล้วเดินแห่ไปด้วยกัน หากมีน้ำหนักมากจะใช้ไม้สอดแล้วใช้คน ๒ คนหามกลองเดินไประหว่างการตีแห่

การติดข้าวหน้ากลองก้นยาว ปกติกลองยาวหรือกลองทั่วไปในประเทศไทย จะมีการติดข้าวที่หน้ากลองเพื่อให้เกิดเสียงที่มีความกังวานและไพเราะมากขึ้น การผสมข้าวติดหน้ากลองจะใช้ข้าวสุกกับขี้เถ้าที่เผาจากก้านมะพร้าว กิ่งมะพร้าว หรือใบมะพร้าวแห้ง เมื่อนำขี้เถ้าร้อนเป็นผงที่ละเอียดนำมาผสมกับข้าวสุกบดให้ละเอียดแล้วนำมาติดหน้ากลอง สำหรับกลองก้นยาวเนื่องจากเป็นกลองที่อยู่พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ชาวไทยพื้นถิ่นเหนือนิยมรับประทานข้าวเหนียว ทำให้มีอิทธิพลมาถึงการนำข้าวเหนียวมาบดละเอียดทำเป็นข้าวติดหน้ากลองโดยไม่ผสมขี้เถ้าลงไป ดังภาพแสดงขั้นตอนการติดข้าวเหนียวที่หน้ากลองก้นยาวสาธิตโดยครูดำรง ชัยเพ็ชร ช่างทำกลองก้นยาวจังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ ๓.๓๗ การตีข้าวหน้ากลองขั้นตอนที่ ๑

ภาพที่ ๓.๓๘ การตีข้าวหน้ากลองขั้นตอนที่ ๒

ภาพที่ ๓.๓๙ การตีข้าวหน้ากลองขั้นตอนที่ ๓

ภาพที่ ๓.๔๐ การตีข้าวหน้ากลองขั้นตอนที่ ๔

ภาพที่ ๓.๔๑ การตีข้าวหน้ากลองขั้นตอนที่ ๕

การนำข้าวเหนียวมาตีหน้ากลองสามารถทำให้เสียงเกิดความก้องกังวานเช่นกัน หากแต่เมื่อตีกลองเสร็จแล้วจะต้องรีบแกะออกจากหน้ากลองและล้างหน้ากลองให้เรียบร้อยทันที หากปล่อยระยะเวลาไว้นานจะทำให้ข้าวเหนียวแห้งและล้างหน้ากลองยากมาก อาจส่งผลให้หน้ากลองเสื่อมสภาพเร็วกว่ากำหนดด้วย

ขนาดของกลองก้นยาวจะเห็นได้ว่าเป็นความหลากหลายเรื่องของขนาด แต่มีความพ้องกัน ๑ อย่างก็คือเรื่องของความยาวหรือส่วนที่เป็น “ก้นกลอง” (ส่วนที่ต่อจากไหกลอง) จะมีความยาวหรือสูงมากกว่ากลองทั่ว ๆ ไปโดยมีความสูงตั้งแต่ ๑.๒ เมตรไปจนถึง ๓ เมตร

๓.๒ ลักษณะการประสมวง

การประสมวงกลองกันยาว มีเอกสารของนักวิชาการได้กล่าวไว้เช่นกัน ได้แก่ ฦรงค์ สมิติธรรม กล่าวถึงการประสมวงกลองกันยาวว่า

วงกลองปู่เจ้าหรือวงปู่เจ้า เป็นวงดนตรีที่คนเชื้อสายไทใหญ่นำมาเล่นใช้ใน
ขบวนแห่ต่างๆ และประกอบการฟ้อนดาบ มีเครื่องดนตรีประสมวงดังนี้

- กลองปู่เจ้า ๑
- ฆ้องชุดมี ๓ ขนาด
  - ฆ้องขนาดใหญ่ ๑
  - ฆ้องขนาดกลาง ๑
  - ฆ้องขนาดเล็ก ๑
- ฉาบใหญ่ ๑ (ฦรงค์ สมิติธรรม, ๒๕๓๕: ๒๖)

การประสมวงกลองกันยาวบ้านครูแก้ว ท้าวศิริ อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ครูแก้ว ท้าวศิริ อธิบายว่าการประสมวงกลองกันยาวประกอบด้วยกลองกันยาว ๑ ใบ
ฆ้องหรือโหม่ง ๓ ใบ (คนตี ๓ คน) และฉาบขนาดกลาง ๑ คู่ ดังภาพเครื่องดนตรีบ้านครูแก้ว ท้าวศิริ
ดังนี้

ภาพที่ ๓.๔๒ ฆ้องหรือโหม่งและฉาบประกอบการตีกลองกันยาวบ้านครูแก้ว ท้าวศิริ

เสียงของฆ้องหรือโหม่งบ้านครูแก้ว ท้าวศิริจะมีเสียงห่างเป็นคู่ ๔ ได้แก่ใบใหญ่จะเสียง
“มี” ส่วนใบเล็กจะเสียง “ลา”

การประสมวงคณะกลองกันยาวบ้านปากกล้วย อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การประสมวงคณะกลองยาวบ้านปากกล้วย นเรศ พวงทองหัวหน้าคณะอธิบายว่าคณะบ้านปากกล้วยได้ทำการรวบรวมเยาวชนในท้องถิ่นร่วมสืบทอดและอนุรักษ์การตีกลองกันยาวเอาไว้ เครื่องดนตรีที่นำมาตีรวมกันได้แก่กลองกันยาว ๑ ใบ โหม่งใช้มากที่สุด ๔ ใบ น้อยที่สุด ๒ ใบ สำหรับเสียงไม้เคาะครี๊ดว่าต้องห่างกันก็เสียง นอกจากนี้ยังมีฉาบขนาดกลางอีก ๑ คู่ด้วย สำหรับการถ่ายทอดการตีกลองกันยาวของนเรศ พวงทองเป็นการเรียนแบบครูพักลักจำมาจากผู้ใหญ่เพราะตนเองเป็นชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ด้วย หลังจากนั้นมาศึกษาต่อกับอาจารย์ประเสริฐ เกิดมงคล ขณะเข้าศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา การประสมวงคณะกลองกันยาวบ้านปากกล้วยดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๔๓ การประสมวงกลองกันยาวบ้านปากกล้วย อำเภอแม่สะเรียง

การประสมวงคณะกลองกันยาวโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา”

ภาพที่ ๓.๔๔ คณะกลองกันยาวโรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” ร่วมขบวนแห่สว่างส่อง

เสียงฆ้องหรือโหม่งของโรงเรียนแม่สะเรียง “ปริพัตรศึกษา” ประกอบด้วยเสียง ๒ เสียง ได้แก่ “เสียงโค” และ “เสียงซอล” ซึ่งห่างกันเป็นคู่ ๕

การประสมวง กลองก้นยาวอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พระครูญาณสัมประยุต เจ้าอาวาสวัดแม่ลาน้อยอธิบายเรื่องการประสมวงกลองก้นยาวว่า “การประสมวงจะมีกลองก้นยาว ๑ ใบ ฉาบเส้นผ่านศูนย์กลาง ๘ นิ้ว ถ้ามานากว่านั้นเช่น ๑๐ – ๑๒ นิ้ว จะเป็นฉาบที่ดีกับกลองมอชิง แล้วก็มีฆ้อง ๑ – ๕ ลูก บางครั้งฆ้องตีแยกกัน บางครั้งตีคนเดียว เรียงกันเป็นดับ” (พระครูญาณสัมประยุต, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑) ดังภาพการประสมวงใน ลักษณะตีฆ้องหรือโหม่งตีแยกกันดังนี้

ภาพที่ ๓.๔๕ คณะกลองก้นยาว หมู่ ๑ อำเภอแม่ลาน้อย

นักดนตรีวงกลองก้นยาวอำเภอแม่ลาน้อย มีรายนามดังนี้

ภาพที่ ๓.๔๖ นายอินทร จินดี อายุ ๔๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๘ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย ตีฉาบใหญ่

ภาพที่ ๓.๔๗ นายหมาย สุริยะ อายุ ๖๑ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๔๒๑ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย คนตีฆ้อง

ภาพที่ ๓.๔๘ นายสีทน คลองสวาสดี อายุ ๕๔ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๕ หมู่ ๑ตำบลแม่ลาน้อย ตีฆ้อง
ภาพที่ ๓.๔๙ นายป๊อก เจริญเชิดสุข อายุ ๖๐ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๔๖ หมู่ ๑ตำบลแม่ลาน้อย ตีฆ้อง

เสียงของฆ้องหรือโหม่งที่อำเภอแม่ลาน้อยเป็น “เสียงซอล” จำนวน ๒ โใบและ “เสียงฟา”
จำนวน ๒ โใบ ตีประกบกัน

การประสมวงกลองกันยาว อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อาจารย์สายทอง จันทร์เต็ม รองผู้อำนวยการ โรงเรียนศูนย์ปางมะผ้า อธิบายเครื่องดนตรี
ที่ประกอบเป็นวงกลองกันยาวประกอบด้วยกลองกันยาว ๑ โใบ กลองกันยาวมีหลายขนาดด้วยกันแต่
ในการตี ๑ ครั้งใช้เพียง ๑ โใบเท่านั้นและจะใช้ขนาดใดก็ได้ ฉาบขนาดกลาง ๑ คู่และฆ้อง ๑ ชุด ชาว
ไทใหญ่เรียกฆ้องว่า มอญ ประกอบด้วยฆ้องชุด ๕ ชุด ๗ และชุด ๙ บางครั้งมีขนาดเล็กได้แก่ชุด ๓
ปกติจะเป็นจำนวนที่เป็นเลขคี่เสมอ สำหรับการเลือกฆ้องว่าจะใช้จำนวนเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับขนาด
กลองกันยาว หากเป็นกลองกันยาวโใบใหญ่จะใช้ฆ้องชุด ๗ หรือชุด ๙ แต่ถ้าเป็นกลองกันยาวขนาด
กลางและขนาดเล็กจะใช้ฆ้องชุด ๕ หรือ ชุด ๓ ดังภาพกลองกันยาว ฉาบ และฆ้องดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๕๐ กลองกันยาว อำเภอปางมะผ้า

ภาพที่ ๓.๕๑ ครูสมบุญ เลิศชัชวาลย์ ศิลปินชาวไทยใหญ่ สาธิตการตีกลองกันยาว

ภาพที่ ๓.๕๒ ฆ้องหรือโหม่งแขวนเป็นราว (ปกติต้องมี ๗ ใบ)

ภาพที่ ๓.๕๓ ฉาบอำเภอปางมะผ้า

เสียงของฆ้องหรือโหม่ง ประกอบด้วยเสียงที่เรียงลำดับจากลูกใหญ่ที่สุดไปหาลูกเล็กที่สุด
ดังนี้

ฆ้องใบที่ ๑ (ใหญ่สุด)	เสียงฟา
ฆ้องใบที่ ๒	เสียงโด
ฆ้องใบที่ ๓	เสียงมี
ฆ้องใบที่ ๔	เสียงโด
ฆ้องใบที่ ๕	เสียงฟา
ฆ้องใบที่ ๖ (เล็กสุด)	เสียงโดสูง

การประสมวงกลองกันยาว อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูสมนึก บุญหล่อ ศิลปินกลองกันยาวคณะ “ทุ่งโป่ง” อธิบายเครื่องดนตรีที่ประกอบเป็นวงกลองกันยาวประกอบด้วยกลองกันยาว ๑ ใบ ฉาบขนาดกลาง ฆ้องหรือโหม่ง ๔ ใบได้แก่ขนาด-

ใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็กและขนาดเล็กมาก บางครั้งฆ้องจะแขวนเป็นราวโดยซื้อมาจากประเทศสหภาพมาด้างภาพเครื่องดนตรีและการประสมวงดังนี้

ภาพที่ ๓.๕๔ การประสมวงกลองกันยาวคณะ “ทุ่งโป่ง”

(จากซ้าย) นายมานะ (ไม่ทราบนามสกุล) เด็กชายณัฐดนัย มาแก้ว ครูสมนึก บุญหล่อ และครูสมบูรณ์ อินทจักร บันทึกภาพวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑

การประสมวงกลองกันยาว อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ อธิบายว่าการประสมวงกลองกันยาวประกอบด้วยกลองกันยาว ๑ ใบ ฉาบ ๑ คู่ และฆ้องหรือโหม่งมีตั้งแต่ ๒ ใบ ๓ ใบ ๕ ใบ และ ๗ ใบ ลักษณะเสียงฆ้องต้องห่างกันดังนี้

(ใหญ่) โดสูง	(กลาง) ซอล	(เล็ก) โด
--------------	------------	-----------

ภาพที่ ๓.๕๕ ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ ปัจจุบันอายุ ๖๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๓๖ หมู่ ๘ บ้านไม้แจะ ตำบลปางหมู อำเภอเมือง บันทึกภาพวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑

ครูมานพ ประเสริฐกุล อธิบายเครื่องดนตรีที่ประกอบวงกลองกันยาวได้แก่กลองกันยาว ๑ ใบ ฉาบขนาดกลาง ๑ คู่ ฆ้องหรือโหม่ง ๓ ใบ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๕๖ การประสมวงกลองกันยาวอำเภอเมือง
(จากซ้าย) ครูมานพ ประเสริฐกุล นายสมพุช บุญเรืองและนายดำรง ชำนาญอิน
บันทึกภาพวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑

เสียงฆ้องหรือโหม่ง คณะกลองกันยาวครูมานพมีเสียงห่างกันเป็นคู่ ๕ และคู่ ๔ ตามลำดับดังนี้

(ใหญ่) โดสูง	(กลาง) ซอล	(เล็ก) โด
--------------	------------	-----------

ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ อธิบายว่า “ฆ้อง เราเรียก “มอง” ปกติจะตีแยกกัน มี ๒ – ๓ ใบ ถ้าจะเล่นให้ครบชุดต้องมี ๓ ใบ และเสียงห่างกันเป็นคู่ ๕ คือเสียง โด – ซอล” (ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

การประสมวงกลองกันยาว ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูหมื่น เขาวเรศ ชาวไทใหญ่ศิลปินกลองกันยาวอธิบายว่าการประสมวงประกอบด้วยกลองกันยาว ๑ ใบ ฉาบขนาดกลาง สำหรับโหม่งบางครั้งใช้ ๒ คน บางครั้งใช้ ๓ คน ตีพร้อมๆ กัน ดังภาพเครื่องดนตรีและการประสมวงดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๕๓ – ๓.๕๔ ฆ้องหรือโหม่งพร้อมไม้ตีและการจับฉาบใหญ่

ภาพที่ ๓.๕๕ การประสมวงกลองกันยาว ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม (จากซ้าย) ครูหมื่น เขวเรศ นายอธิปไตย วงศ์แพทย์ เด็กชายณัฐวุฒิ คงมณี และเด็กชายทีฆทัศน์ โจมฤทธิ์ บันทึกภาพวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑

การประสมวงกลองกันยาวตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
 ครูปิยะ ยอดเมืองนายอธิบายว่าการประสมวงกลองกันยาวประกอบด้วยกลองกันยาว ๑ ใบ
 ฉาบ ๑ คู่ ฆ้องหรือโหม่ง ๒ ใบดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๖๐ ฉาบใหญ่และฆ้องหรือโหม่ง

ครูป๊ะ ยอดเมืองนาขอธิบายว่าการนำฉาบใหญ่และฆ้องหรือโหม่งไปตีกับกลองกันยวานั้น ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้ชุดเล็กหรือชุดใหญ่ ถ้าเป็นชุดใหญ่จะใช้ฉาบขนาดใหญ่กว่าชุดเล็ก สำหรับฆ้องหรือโหม่งเสียงจะห่างกันเป็นคู่ ๘ โดยกำหนดให้เป็น “เสียงฟา” สำหรับชุดเล็กจะใช้ฉาบขนาดกลาง ฆ้องหรือโหม่งจะใช้เสียงที่ห่างกันเป็นคู่ ๕ โดยกำหนดให้เป็นเสียง “โด - ซอล” ปัจจุบันมีการตีโหม่งเป็นราว สำหรับจำนวนที่นำไปแขวนไม่จำกัดลูกโหม่งดังภาพโหม่งราวที่บ้านครูป๊ะ ยอดเมืองนายดังนี้

ภาพที่ ๓.๖๑ โหม่งที่แขวนบนราวบ้านครูป๊ะ ยอดเมืองนาย

การประสมวงกลองกันยาวอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ครูพัน ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติขอธิบายว่าการประสมวงกลองกันยาวประกอบด้วยกลอง ๑ ใบ ฉาบขนาด ๑๐ นิ้ว ๑ คู่และโหม่ง จะกำหนดใช้ประมาณ ๕ - ๑๐ ใบ นอกจากนี้ก็มีเป็นชุด ๕ ใบ ชุด ๙ ใบและชุด ๑๐ ใบด้วยเหมือนกัน โดยเรียกชุดของโหม่งหรือฆ้องว่า “เชิง” (คำว่า เชิง เป็น

ภาษาไทยใหญ่แปลว่าตระกูลหรือชุด) ครูพัน ยาระณะ อธิบายว่าการแขวนโหม่งตีพร้อมๆ กันหลายใบจะแขวน ๒ ลักษณะได้แก่ แขวนเป็นราว และแขวนบนหีบ ใช้วิธีการตีในอาการที่เรียกว่า “จัด”

ครูดำรง ชัยเพชร อธิบายว่าการประสมวงกลองกันยาวประกอบด้วยกลองกันยาว ๑ ใบ ฉาบขนาด ๑๐ นิ้ว ๑ คู่ ฆ้องหรือโหม่งมีตั้งแต่ ๒ ใบ – ๓ ใบ แล้วแต่จำนวนคนเล่นว่าจะมีมากน้อยเพียงใด เสียงของโหม่งบ้านครูดำรง ชัยเพชร มีเสียงเรียงกันดังนี้

ลูกที่ ๑ เสียงฟา

ลูกที่ ๒ เสียงซอล

ลูกที่ ๓ เสียงซอลชาร์ป

ลูกที่ ๔ เสียงเรสูง

ลูกที่ ๕ เสียงมีสูง

ครูสุทัศน์ สิ้นรพทอง อธิบายว่าการประสมวงกลองกันยาวประกอบด้วยกลองกันยาว ๑ ใบ ฉาบ ๑ คู่และมองหรือโหม่งอีก ๑ ชุด ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๖๒ การประสมวงกลองกันยาวคณะครูสุทัศน์ สิ้นรพทอง (จากซ้าย) ครูสุทัศน์ สิ้นรพทอง อาจารย์อนันต์ สมบูรณ์ และสกลาเนตร พันธุ์ชัยศรี บันทึกภาพ ณ บ้านสกลาเนตร พันธุ์ชัยศรี วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๒

ครูต่างคำ จางยอด อธิบายการประสมวงกลองกันยาว ณ รัฐฉานว่าการประสมวงประกอบด้วยกลองกันยาว ๑ ใบ ฉาบ ๑ คู่ โดยขนาดของฉาบขึ้นอยู่กับขนาดของกลองไทใหญ่เรียกฉาบว่า “แส้ง” และมอง ๑ เซ็ง คำว่า “มอง” มีความหมายถึงฆ้องหรือโหม่ง ชาวไทใหญ่เรียก “มอง” คำว่า “เซ็ง” หมายถึง ชุด สำหรับมอง ๑ เซ็ง จะประกอบด้วยฆ้องหรือโหม่งจำนวน ๓ – ๓ ใบ

ภาพที่ ๓.๖๓ มองหรือฆ้อง แขนงอยู่บนไม้ต่อในลักษณะ “หีบ”

ภาพที่ ๓.๖๔ การรวมวงของครูต่างคำ จางยอด บันทึกภาพ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒

รูปแบบเสียงของ “มอง” ๓ ใบ จะมีเสียง ๒ รูปแบบดังนี้

แบบที่ ๑

เสียงโด ⇨ เสียงมี ⇨ เสียงซอล

แบบที่ ๒

เสียงโด ⇨ เสียงซอล ⇨ เสียงโด

รูปแบบเสียงของ “มอง” ๗ ใบ จะมีเสียงเรียงกัน ๗ เสียงดังนี้

เสียงโด ⇨ เสียงเร ⇨ เสียงมี ⇨ เสียงฟา ⇨ เสียงซอล ⇨ เสียงลา ⇨ เสียงที

ครูต่างคำ จางยอด อธิบายว่าเสียงมองหรือฆ้องที่ถือว่าได้มาตรฐานจะต้องเป็นเสียงที่ห่างเป็นคู่ ๕ คือเสียงโดกับเสียงซอล ซึ่งคำบอกเล่าดังกล่าวเป็นข้อมูลที่มีความตรงกันในหลาย ๆ พื้นที่ สำหรับการแขวนมองของคณะครูต่างคำ จางยอดจะใช้เสียงโดและเสียงซอล โดยจะแขวนในลักษณะให้เสียงไว้วัดกันหรือสลับที่กันดังแผนผังการแขวนมองดังต่อไปนี้

ตารางแสดงลักษณะเสียงมองของครูต่างคำ จางยอด จังหวัดเชียงใหม่

มองใบใหญ่	เสียงโด		เสียงซอล	
มองใบเล็ก	เสียงโด	เสียงซอล	เสียงโด	เสียงซอล

ครูสุทัศน์ สิ้นรพทอง อธิบายในลักษณะเดียวกันและมีเสียงของมอเป็นเสียงเดียวกันกับครูต่างคำ งามยอด แต่โหม่งใบใหญ่จะมีเพิ่ม ๑ ใบ ครบเป็น ๗ ใบดังภาพและตารางแสดงเสียงมอ ดังนี้

ตารางแสดงลักษณะเสียงมอ บ้านสลาเนตร พันธุ์ชัยศรี จังหวัดเชียงใหม่

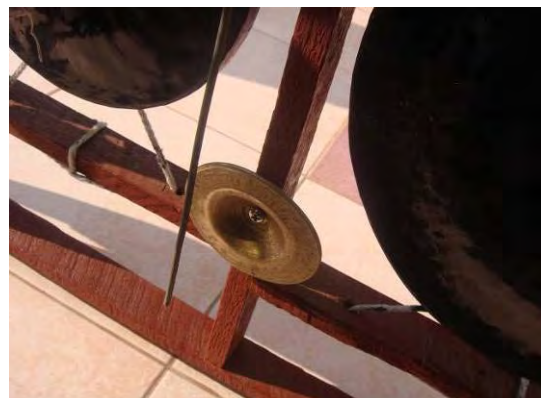
มอใบใหญ่	เสียงโค	เสียงซอล	เสียงโค	เสียงโค
มอใบเล็ก	เสียงโค	เสียงซอล	เสียงโค	เสียงซอล

ดังภาพเครื่องดนตรีต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๖๕ “มอ” แฉวนอยู่บนหีบ ณ บ้านสลาเนตร พันธุ์ชัยศรี

จากภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่านอกจากมอหรือโหม่งทั้ง ๗ ใบแล้ว ภายในหีบยังมีเครื่องดนตรีชิ้นเล็ก ๆ อีก ๑ ชิ้นได้แก่ ฉาบเล็ก ติดอยู่ภายในหีบและมีไม้เล็ก ๆ สำหรับตีดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๖๖ – ๓.๖๗ ฉาบเล็ก ภายในหีบของ “มอ” ณ บ้านสลาเนตร พันธุ์ชัยศรี

การตี “มอง” หรือฆ้อง หรือโหม่ง สำหรับชาวไทใหญ่ในรัฐฉานแล้ว จะตีโดยใช้คน ๑ คนต่อมอง ๑ ใบ เพราะคนไทใหญ่ต้องการให้เป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันของคนในชุมชน หากมีการแขวนมองเป็นราวก็จะใช้คนตีเพียง ๑ คนเท่านั้น แต่หากถือมองคนละลูก อาจมีนักดนตรีร่วมกันบรรเลงถึง ๕ คนด้วยกัน

คำว่า “มอง” สำหรับชาวไทใหญ่มี ๒ ความหมาย

ความหมายแรก หมายถึงเรื่องดนตรีก็คือ ฆ้องหรือ โหม่ง

ความหมายที่สอง หมายถึง การรอคอย การมองวัน รอวัน มองให้มาถึง รอคอยให้มาถึง เพราะฉะนั้นการตี “มอง” เพื่อเป็นการนัดหมายให้คนมาชุมนุมหรือมารวมกันที่รัฐฉาน ก็คือเมื่อมีการตีกลองแล้วจะมีการรอคอยให้มาชุมนุมพร้อมๆ กัน ความหมายของคำว่า มอง สำหรับความหมายที่สองจึงมีนัยยะที่มีความสำคัญกับชื่อของเครื่องดนตรีด้วย

จากข้อมูลเรื่องของเสียงฆ้องหรือโหม่งที่อภิปรายมาข้างต้นทั้งหมดจะเห็นได้ว่า เสียงของโหม่งนั้นส่วนใหญ่จะต้องห่างกันเป็นเสียงคู่ ๕ และเสียงคู่ ๔ ถือเป็นเสียงที่เป็นขนบนิยม และหากเป็นคณะที่มีความเข้าใจและละเอียดเรื่องการคัดเลือกลีขงโหม่งแล้วเสียงของโหม่งมักจะห่างกันดังนี้เสมอ

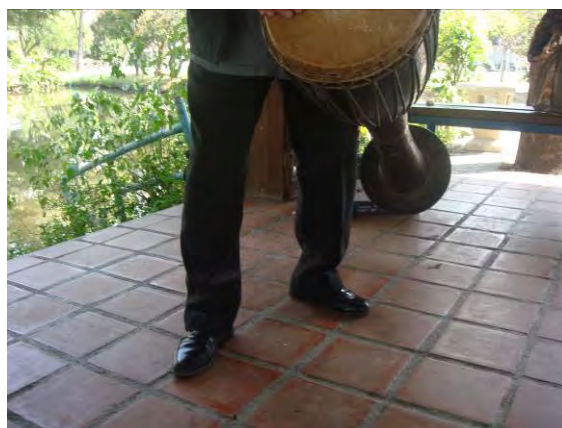
จากข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของกลองก้นยาว วิธีการประสมวงและลีลาการตีกลอง สรุปได้ว่าลักษณะทางกายภาพของกลองก้นยาวมีความเหมือนกันในทุก ๆ พื้นที่ ความแตกต่างมีเพียงความสูงและขนาดของหน้ากลองเท่านั้น สำหรับการประสมวงทุกพื้นที่มีลักษณะการประสมวงในรูปแบบเดียวกันทั้งสิ้น แตกต่างกันเพียงเรื่องของการตีโหม่งแบบ ๑ คนต่อโหม่ง ๑ ใบ ซึ่งเป็นแบบดั้งเดิม และมีการพัฒนาทำเป็นราวเพื่อตีคนเดียวพบมากในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน การพัฒนาทำเป็นหีบพบในจังหวัดเชียงใหม่ เรื่องของลีลาการตีกลองก้นยาวจะมีการนำปลายลำโพงของกลองแตะไว้ที่พื้น คนตีกลองจะโยกตัวไปตามจังหวะและมีการหมุนกลองไปด้วย

๓.๓ ลีลาการตีกลองก้นยาว

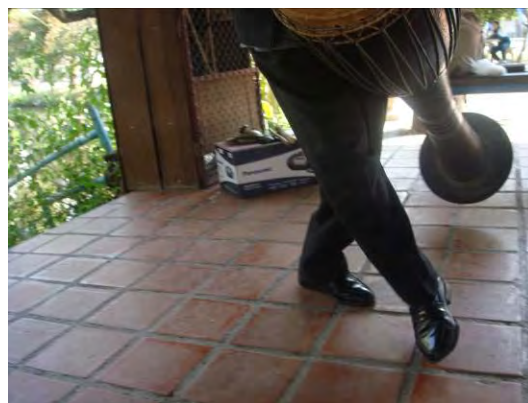
การตีกลองก้นยาวมีลีลาที่ถือเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญประการหนึ่ง อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอนอธิบายว่าในรัฐฉานของประเทศสภาพพม่าจะมีลีลาการตีกลองที่เรียกว่า “กาป๋นกลอง” ก็คือ “ทำรำแล้วหมุนกลอง” นั่นเอง คำว่า “ป๋น” แปลว่า หมุน สำหรับลีลานี้เป็นลีลาแท้ ๆ ของชาวไทยใหญ่

ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี อธิบายลักษณะของกลองว่ามีความเกี่ยวข้องกับลีลาการตีกลองว่า “กลองมีก้นยาว เพราะทำให้เกิดความสะดวกในการเคลื่อนไหวแสดงลีลาได้ด้วยควมไม่หนัก น้ำหนักจะลงไปอยู่ที่พื้น แล้วลากที่พื้น เวลาเล่นก็ออกลีลาได้สะดวก ทุกอย่างมีระบบ จบชาวบ้านเอาไว้ชุดดิน ใบจอบวางกับพื้น ค้ำจะสูงแค่หู เพราะคานจับจะได้ไม่จัดคางคนถือ” (อุดม รุ่งเรืองศรี, สัมภาษณ์ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒)

ลีลาการตีกลองก้นยาว ครูพັນ ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติ สาขิตวีธีการหมุนกลอง การวางเท้าระหว่างการตีกลองดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๓.๖๘ – ๓.๖๙ ครูพັນ ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติ สาขิตวีธีการหมุนกลอง ทำขึ้นและการวางเท้า

ภาพที่ ๓.๗๐ – ๓.๗๑ ครูพັນ ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติ สาขิตวีธีการหมุนกลอง ลีลาแยกเท้าและการไขว้เท้า

ภาพที่ ๓.๗๒ – ๓.๗๓ ครูพั้น ขาระณะ สาทิตลีลาการตีกลองก้นยาว การหมุนกลองและวิธีการหมุนตัว
บันทึกภาพวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๒ ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ ๓.๗๔ ลีลาการตีกลองก้นยาวของครูต่างคำ จางยอด
บันทึกภาพวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒

ภาพที่ ๓.๓๕ - ๓.๓๖ ครูสุทัศน์ สินธพทอง สาธิตลีลาการตีกลองก้นยาว
บันทึกภาพวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๒

สำหรับลีลาการตีกลองก้นยาวนักตีกลองทั้งหลายนั้น ไม่มีการกำหนดท่าทางหรือลีลาแบบตายตัว มักเป็นการโยกตัวไปตามจังหวะและนิยมทำการหมุนตัวไปตามจังหวะของการตีกลอง แต่ทำที่นิยมนำมาแสดงกันคือการหมุนกลองไปตามจังหวะโดยเอาส่วนปลายลำโพงของกลองแตะไว้ที่พื้นดังภาพการสาธิตของครูทั้ง ๓ ท่าน ได้แก่ ครูพัน ยาระณะ ครูสำอางค์ จางยอดและครูสุทัศน์ สินธพทอง ซึ่งได้ให้ข้อมูลและสาธิตท่าทางไปในแนวทางเดียวกัน

บทที่ ๔

ระเบียบวิธีการบรรเลงกลองก้นยาว

กลองก้นยาว เป็นกลองที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ โดยเป็นกลองที่ใช้ตีแก้คร่ำทาน ตีในงานประเพณีและนำไปตีกับการแสดงได้แก่ ก้ำแลว ก้ำลาย ฟ็อนโต ฟ็อนนกกิ่งกะหล่า เสียงของกลองก้นยาวและเสียงของฆ้องหรือโหม่งถือเป็นเสียงสัญญาณของความสุขสำหรับชุมชนในหมู่บ้านชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ การตีกลองก้นยาวเป็นศิลปะที่มีสวยงาม เป็นวิถีชีวิตโดยแท้จริงมาแต่อดีต เพราะไม่มีการกำหนดกระสวนทำนองแบบตายตัว ทำให้ผู้สนใจศึกษาเพื่อทำการบันทึกเนื้อหารายละเอียดได้ยากมากและไม่ปรากฏหลักฐานอย่างเป็นรูปธรรม อาจกล่าวได้ว่ากลองก้นยาวเป็นเครื่องดนตรีที่ดีกระสวนทำนองแบบ “ค้นสด” ได้เช่นกัน หากนักตีกลองมีความชำนาญจะสามารถตีกลองเหมือนดำเนินทำนองเพลงจากเสียงของกลอง สร้างเป็นชุดทำนอง สลับกันไปมาได้ คนที่ตีกลองสนุกสนานจะทำให้คนฟังได้รับความสนุกสนานตามไปด้วย เพราะคนฟังจะพยายามฟังว่าคนตีกลองตีเป็นเสียงอะไรบ้าง ทำให้กลองชนิดนี้สามารถสร้างสีสัน สร้างความเคลื่อนไหวให้เกิดขึ้นมาแต่อดีตจนปัจจุบันเริ่มเสื่อมความนิยมลงและมีหลายหน่วยงานพยายามร่วมกันอนุรักษ์ (ดังอธิบายในบทที่ ๒ หัวข้อ ๒.๕)

สำหรับระเบียบวิธีการบรรเลงกลองก้นยาว ผู้วิจัยทำการบันทึกรายละเอียดเพื่อเป็นกรณีศึกษาและเป็นตัวอย่างโดยทำการแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๖ หัวข้อหลักจากบทบาทและหน้าที่ของกลองก้นยาวที่มีส่วนไปร่วมกิจกรรมและการแสดงได้แก่

- ๔.๑ กลองก้นยาวกับการฟ็อนนกกิ่งกะหล่า
- ๔.๒ กลองก้นยาวกับการฟ็อนโต
- ๔.๓ กลองก้นยาวกับการฟ็อนมือและฟ็อนดาบ (ก้ำลาย ก้ำแลว)
- ๔.๔ กลองก้นยาวตีสำหรับการแก้ในงานประเพณี
- ๔.๕ การตีฉาบกับกลองก้นยาว
- ๔.๖ การตี “มอง” หรือโหม่งกับกลองก้นยาว
- ๔.๗ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอด

ทั้งนี้ เนื้อหากระสวนทำนองกลองก้นยาว การนำกระสวนไปใช้ในหน้าที่เดียวกันหรือต่างหน้าที่กัน อาจมีความเหมือนหรือความแตกต่างกัน ทั้งนี้แล้วแต่ผู้ที่จะนำไปใช้จะใช้อย่างไร เลือกใช้เหมือนกันหรือว่าแตกต่างกัน เนื่องจากการตีกลองก้นยาวเป็นวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายไทใหญ่จริงๆ เพราะฉะนั้นอาจจะกล่าวไม่ได้เลยว่าการตีกลองแบบใดถูกต้อง การตีกลองแบบใดไม่ถูกต้อง สำหรับรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นผลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ที่มีชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ กลองก้นยาวกับการฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำ

เรื่องราวของนกกิ้งกะหล่ำ มีความคิดเห็นหลากหลายในเรื่องของการแยกประเภทนกกิ้งกะหล่ำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน อธิบายคำว่า “กิ้งกะหล่ำ” ว่า

คำว่า “กิ้งกะหล่ำ” มาจากภาษาไทยใหญ่ กลายเสียงมาจากภาษาบาลีในคำว่า “กิณฺนร” อ่านเรียงพยางค์ตามลักษณะภาษาบาลีสำนึกนิยมว่า “กิ้ง – นะ – หล่ำ” และเพี้ยนมาเป็นสำเนียงคนไทยว่า กิ้งกะหล่ำ ส่วนคำที่คู่กับ กิณฺนร – กิณฺรี ในภาษาไทยนั้น ภาษาไทใหญ่ไม่นิยมใช้ จะใช้คำว่า นางนก แทน กิ้งกะหล่ำ ในปัจจุบันไม่นิยมทำและแสดงกัน เพราะต้องใช้ผู้ชายที่แข็งแรงเป็นคนรำ เนื่องด้วยตัวกิ้งกะหล่ำมีน้ำหนักมากหางยาวประมาณ ๕ เมตร และมีอุ้งทรายเป็นงอน้ำหนักของหางไว้ด้านหลังผู้ฟ้อน แต่ปัจจุบันนิยมใช้ผู้หญิงฟ้อน ฉะนั้น กิ้งกะหล่ำ ที่แสดงกันในสมัยนี้ก็คือ “นกแซม” หรือ “กาบเบือคอง” ในสมัยก่อนนั่นเอง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๕๑: ๒๐)

กาบเบือคอง มาจากคำว่า กาบเบือ แปลว่าผีเสื้อผสมคำว่า คอง ซึ่งไทใหญ่ใช้เรียกชื่อ แม่น้ำสาละวิน ธรรมชาติแม่น้ำสาละวินเป็นแม่น้ำใหญ่ มีหาดทรายสวยงามแต่มีกระแสน้ำเชี่ยว เต็มไปด้วยเกาะแก่งและน้ำวนที่มีอันตราย แม่น้ำคองในความรู้สึกของคนไทใหญ่จึงหมายถึงตัวแทนของความยิ่งใหญ่และน่ากลัวแฝงความสวยงาม คำว่า กาบเบือคอง จึงพอเทียบเท่ากับคำไทใหญ่ได้คำว่า ผีเสื้อยักษ์ แต่เป็นผีเสื้อยักษ์ตอนแปลงร่างแล้ว มีความสวยงามไม่ดุร้าย การรำกิ้งกะหล่ำ กาบเบือคอง นกแซม สิ่งใด ๆ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเฉลิมฉลองเนื่องในเทศกาลออกพรรษาของไทใหญ่ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ๒๕๕๑: ๒๐)

พระครูอนุศิษฐ์ธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดแม่ลาหลวง เจ้าคณะตำบลแม่ลาหลวง อธิบายเรื่องประเภทของนกกิ้งกะหล่ำว่าแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทด้วยกัน

ประเภทแรกเป็นการรำนางนกได้แก่ นกแซม นกดังกล่าวปีจะมีลักษณะเป็นซี่ๆ ห่างๆกันจะเป็นการรำโดยผู้หญิงและพบอยู่ทั่วไป เป็นการฟ้อนรำธรรมดาไม่มีการกระโดด

ประเภทที่สองเป็นการรำนกยูง ใช้ผู้ชายรำและใส่หน้ากาก ประเภทนี้เรียกว่า “กิ้งกะหล่ำ” ทำเป็นโครงหน้าอกคล้ายกับหน้าอกของนกเพื่อถ่วงด้านหลังผู้รำ ลีลาในการรำจะมีการกระโดดประกอบกับการรำรำที่อ่อนช้อย มีการเอนตัวก้มหน้า เอนหลังได้ เนื่องจากชุดการแสดงมีน้ำหนักมากจึงไม่นิยมใช้ผู้หญิงแสดง

ประเภทที่สามเป็นการรำกำเบือหรือผีเสื้อ นิยมรำโดยผู้ชายเช่นกัน ปีจะมีลักษณะเท่ากันหมด มีความแตกต่างไปจากประเภทที่สองคือจะไม่มีการใส่หน้ากากขณะรำ ลีลาในการ

ร้ายร้ายจะเป็นการเดินกระเพื่อมไปตามจังหวะ (พระครูอนุศิษฐ์ธีรคุณ, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

ภาพที่ ๔.๑ พระครูอนุศิษฐ์ธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดแม่ลาหลวง ปัจจุบันอายุ ๔๔ ปี
บันทึกภาพวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑

ครูถนอม ชัยอินทร์ อำเภอแม่สะเรียง อธิบายว่า ประเภทของนกที่นำมาทำกิ้งกะหล่า นั้นประกอบด้วยนกแซมหรือนกแซงแซว เป็นนกป่า สำหรับกำเบ้อคง เป็นผีเสื้อมาจากแม่น้ำสาละวิน ส่วนนางนกจะใส่หน้ากากเป็นแบบเทวดาด้วย บางครั้งมีการแต่งหน้าด้วยการเอาผ้ามาผูก สำหรับความคิดเห็นของครูถนอม ชัยอินทร์เห็นว่าเป็นนกคนละประเภทกัน แต่รวมเรียกว่า “กิ้งกะหล่า” เหมือนกันหมดทุกตัว

คุณตาอมร ป็องสุวรรณ ชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ อายุ ๘๒ ปีอธิบายว่า กิ้งกะหล่า ปกติชาวไทใหญ่เขาจะถือต้องให้ผู้ชายรำ ไอ้ที่รำกันอยู่นี้ไม่ใช่กิ้งกะหล่า เป็นกิณีร ถ้าเป็นกิ้งกะหล่าต้องตัวใหญ่ ผู้หญิงเข้าไม่ได้ หางยาว ข้างหน้าจะเอาหินมาถ่วงน้ำหนักให้หางมันชี้ขึ้น ผู้หญิงแบกน้ำหนักไม่ไหว พวกนางนกก็แบ่งเป็นกำเบ้อคง คือผีเสื้อ พวกนกยูง แล้วก็พวกกิณีร เดี่ยวนี้เขาเรียกรวมกัน ไปหมด (อมร ป็องสุวรรณ, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

คุณตาอมร ป็องสุวรรณ อธิบายความสำคัญของนกกิ้งกะหล่าต่อว่า ประเพณีที่มีนกกิ้งกะหล่า นกโต นกแซม เป็นประเพณีเดือนออกพรรษา แรม ๑ ค่ำ เพราะพระพุทธรเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์มาสู่โลก ก็จะมีการแสดงต้อนรับ การแสดงจะแสดงกันตอนเย็น กิ้งกะหล่าพวกนี้มาจากป่าหิมพานต์ อยากมาร่วมด้วย ก็มารำกัน ถ้ามีนกผ่านบ้านเราเมื่อไร เราต้องเตรียมพานต้อนรับเพราะถือว่าเป็นนกศักดิ์สิทธิ์ ในพานจะมีข้าวตอก ดอกไม้ ธูปเทียน เจ้าของบ้านจะถามเป็นภาษาไทใหญ่ว่า “ท่านมา

จากไหน มาทำไม” ตัวแทนนาก็จะตอบว่า “เรามาจากป่าหิมพานต์ จะมาร่วมสนุก ต้อนรับพระพุทธเจ้า” เมื่อตอบคำถามกันเสร็จแล้ว ตัวแทนของนกกิ่งกะหล่ำจะรับ พานเอาไปเลย (อมร ป็องสุวรรณ, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑)

อาจารย์กฤษณ์ จันทรโอภาส ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม อธิบายว่า “ที่เห็นกันอยู่ตลอดคือ นางนก ไม่ใส่หน้ากากและมีปีก ถ้าเป็นกิ่งกะหล่ำจะมี หน้ากาก ใส่ชฎา ปีกจะยาวและใหญ่กว่าปกติ ถ้าเป็น โตก็เป็นยักษ์มีเขาเหมือนกวาง ตัวยาว คอ ยาว แต่ไม่ใช่กวาง ไม่ใช่สิงโต” (กฤษณ์ จันทรโอภาส, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

ครูแก้ว ท้าวศิริ อธิบายว่าการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำนิยมเล่นเวลากลางคืน เล่นตลอดทั้งคืน ส่วนกลางวันมีการแสดงบ้าง แต่การแสดงกลางคืนมีมากกว่า การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำนั้นจะเป็น นกที่แตกต่างชนิดกันออกไป สำหรับลักษณะปีกนกที่เรียกว่า “นกแซม” แต่ละพื้นที่ก็มีความ แตกต่างกันด้วย ยกตัวอย่างภาพปีกนกแซมแบบบ้านขุนปอน อำเภอขุนยวมและแบบอำเภอ แม่สะเรียง จะมีความแตกต่างกันออกไปดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๒ ภาพปีก “นกแซม” หรือ นกแซงแซว รูปแบบบ้านขุนปอน อำเภอขุนยวม

ภาพที่ ๔.๓ ภาพปีก “นกแซม” หรือนกแซงแซว ครูแก้ว ท้าวศิริประดิษฐ์ขึ้นสำหรับเด็กผู้หญิง

ภาพการฟ้อนนกกึ่งกะหล่ำกับกลองก้นยาว อำเภอแม่ลาน้อย

ภาพที่ ๔.๔ - ๔.๕ การฟ้อนนกกึ่งกะหล่ำสาธิตโดยนายละหม่อง ผลจำเริญ ปัจจุบันอายุ ๕๗ ปี

ภาพที่ ๔.๖ การตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนนางนก (กินรี) สาธิตโดยนางสาวสิรินภา หุมภู นางสาวศุภลักษณ์ ชัยประสิทธิ์และนางสาวจุฑารัตน์ อ้ายสวัสดิ์

ภาพการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๔.๗ การฟ้อนนางนก (กินรี)

(จากซ้าย) สาธิตโดยนางสาวอินทิอร (ไม่ทราบนามสกุล) นางสาวเกษรินทร์ ยานะ
นางสาวอันธิกา (ไม่ทราบนามสกุล) และนางสาวญาดา (ไม่ทราบนามสกุล)

ภาพการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๔.๘ การฟ้อนนางนก (ร้านกแซมหรืออนกแซว)

สาธิตโดยนางสาวสุรีย์พร ประเสริฐกุล บันทึกภาพ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑

การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ ครูช่างคำ จางยอด บันทึกไว้ในหนังสือ “การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ” จัดพิมพ์โดย “โองเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา” บันทึกชื่อไว้ทั้งสิ้น ๒๓ ทำได้แก่

แม่หรือท่าเท้ามี ๘ ท่า

- ท่าแถบเข้าป้าง
- ท่าแถบย่อย
- ท่าตั้งตัว
- ท่าซ้อนตีนข้าง
- ท่าย่างตีนดำ
- ท่าเหยบย่อย
- ท่าข้ามแข้ง
- ท่าจบ

แม่ หรือท่ามือ ๑๐ ทำได้แก่

- ท่าเข้าป้าง (ป้างคือวง)
  - (ก) ท่าป็นมือคู่กับท่าแถบ
  - (ข) ท่าไหว้เข้าป้าง
  - (ค) ท่าตั้งตัวเข้าป้าง
- ท่าไหว้ครู
- ท่าแม่แพดมือ
- ท่าแม่หอมมือ
- ท่าแม่ปอดแหวน (ปิดบัวบาน)
- ท่าแม่ขุ่นตา
- ท่าแม่หมอกนอนเครือ
- ท่าแม่สอดสอยข้าง
- ท่าแม่สอดสายฟ้า
- ท่าจบ

ท่าลูกเล่น

- ท่าไหว้กระโดด
- ท่านอนหงาย
- ท่าแถบย่อย
- กำจับลึก
- กำตากปีก (ช่างคำ จางยอด, ๒๕๔๘: ๒๑)

ครูสมบุญ เลิศชัชวาลย์ ครูสอนฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ ชาวไทใหญ่ อำเภอปางมะผ้า อธิบายว่าทำรำพื้นฐานของการฟ้อนนกมีทั้งหมด ๑๒ ท่าและมีท่าเสริมอีก ๑๒ ท่า รวมทั้งสิ้น ๒๔ ท่า เวลารำท่าต่างๆ ไม่จำเป็นต้องเรียงติดต่อกันตามลำดับ แล้วแต่คนรำว่าจะคัดเลือกท่าใดมารำก่อนหลังหรืออาจจะออกแบบท่ารำเองได้ด้วย แต่การรำท่าแรกจะต้องมีสัญญาณมาจากเสียงกลองกันยาวว่า “- เป้ - เป้/ - - - / - เป้ - เป้” และท่าลงจบจะต้องเป็นท่ายืนราบกับพื้นแล้วไหว้ แต่ถ้าเป็นการรำกลางแจ้งอาจจะจบท่ารำด้วยการยืนไหว้ก็ได้เช่นกัน

สำหรับทำรำนกกิ่งกะหล่ำที่อำเภอปางมะผ้า จากการสาริตของนางสาวชาว อุ๋นนะ อายุ ๑๗ ปี เป็นชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่จากบิคาและมารดา ทำรำที่ทำกรสาริตครั้งนี้ถ่ายทอดจากครูสมบุญ เลิศชัชวาลย์ บันทึกภาพวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๑ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๕ ทำรำที่ ๑ การตั้งท่าออกก่อนที่จะออกมาแสดงกลางเวที

ภาพที่ ๔.๑๐ ท่ารำที่ ๒ ท่าขยับตัวเพื่อเริ่มการแสดง

ภาพที่ ๔.๑๑ ท่ารำที่ ๓ ท่าขยับตัว ขยับแขน และยกเท้า มือ โบกไปมาเป็นท่า “บังหน้า”
ภาพนี้เป็นภาพ “บังขวา” ที่เรียกว่าบังขวาเพราะมือขวาจะไปอยู่ทางด้านหน้าของผู้แสดง

ภาพที่ ๔.๑๒ ท่ารำที่ ๔ ทำบังหน้าด้านซ้ายคู่กับภาพที่ ๓

ภาพที่ ๔.๑๓ ท่ารำที่ ๕ ทำต่อมาจากท่าที่ ๔ เป็นท่าม้วนมือกลับลงมาด้านล่าง

ภาพที่ ๔.๑๔ ท่ารำที่ ๖ ท่า “ตัวเรา” เป็นท่าส่ายหน้าออกหรืออาจเรียกว่าท่า “คิดถึง”
เท้าจะทำการยกตะเบา ๆ ที่ด้านหน้าสลับด้านซ้ายและด้านขวามือไปมา

ภาพที่ ๔.๑๕ ท่ารำที่ ๗ ท่าหมุนตัว เรียกว่าท่า “ปุ่พื้น” เป็นการหมุนไปรอบ ๆ “ยิบ ยิบ ยิบ”
หลังจากนั้นจะทำการสลับการแสดงไปทางด้านซ้ายและด้านขวา

ภาพที่ ๔.๑๖ ท่ารำที่ ๘ ทำจีบมือทั้งมือซ้ายและมือขวา แล้วหมุนตัวรอบทิศทาง พร้อมกับปล่อยมือ (ในท่าที่ ๘)

ภาพที่ ๔.๑๗ ท่ารำที่ ๘ ทำต่อมาจากท่าที่ ๘ มีชื่อว่า ท่า “ดอกงาม” เป็นการปล่อยมือต่อจากการจีบมือในท่าที่ ๘ แล้วหมุนรอบตัว (เป็นวงกลม)

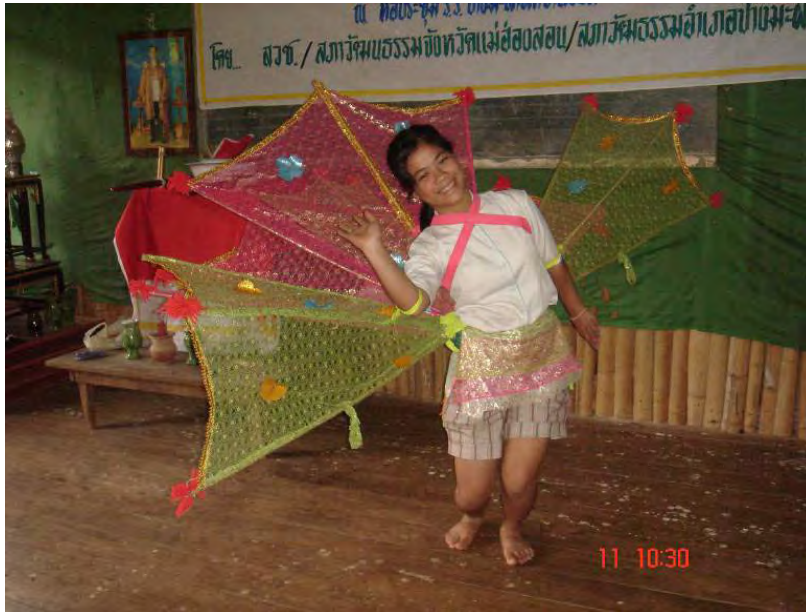

ภาพที่ ๔.๑๘ ทำรำที่ ๑๐ ทำเตรียมตัวที่จะทำการ “ร่อน” บินไปรอบๆ พื้นที่ที่จะทำการแสดง

ภาพที่ ๔.๑๙ ทำรำที่ ๑๑ ทำขยับปีกเพื่อร่อนหมุนเป็นวงกลม

ภาพที่ ๔.๒๐ ทำรำที่ ๑๒ ทำเตรียมตัวลงนั่งของ ๆ

ภาพที่ ๔.๒๑ ทำรำที่ ๑๓ ทำนั่ง หรือทำ “หนองคำ” มือทั้งซ้ายและขวาตั้งจับ
หลังจากนั้นจะทำการหมุนตัวรอบทิศทาง

ภาพที่ ๔.๒๒ ทำรำที่ ๑๔ ทำ “รำไม้” ผู้รำจะกางมือออกแล้วโบกมือไปมา

ภาพที่ ๔.๒๓ ทำรำที่ ๑๕ ทำ “มองเมือง” แหงนหน้าขึ้นด้านบนฟ้า
มือเหยียดออกเล็กน้อย แล้วรำซ้อนมือไปมา

ภาพที่ ๔.๒๔ ทำรำที่ ๑๖ ทำ “รูปทราย”
ผู้แสดงจะเอามือทำการกวาดพื้นไปทางด้านหน้า

ภาพที่ ๔.๒๕ ทำรำที่ ๑๗ ทำเอนลงไปด้านหลัง มือซ้ายและมือขวาเหยียดออก รำซ้อนกันไป
มา จากด้านกลางไปสู่ด้านเอวของผู้แสดง ขาจะเหยียดออกด้านซ้ายและด้านขวาของลำตัว

ภาพที่ ๔.๒๖ ท่ารำที่ ๑๘ ทำย่อไหล่ ๓ ครั้งโดยผู้แสดงนำมือมาจับเอวไว้ เหมือนเป็นท่าน่า
สลับปีกไปมา ความหมายของการแสดงว่า “ตัวเรา” หมายถึงตัวเราต้องการจะสายขน

ภาพที่ ๔.๒๗ ท่ารำที่ ๑๙ ทำหากิน เป็นท่าก้มหน้าลงกับพื้น มือจะจับทั้ง ๒ ด้าน แล้วกวาดมือ
ไปมา ท่านี้เป็นการกวาดมือไปทางด้านซ้าย (มือขวากวาดจากด้านขวาไปด้านซ้ายมือ)

ภาพที่ ๔.๒๘ ทำรำที่ ๒๐ ทำต่อมาจากทำที่ ๑๙ เป็นการกวาดด้านขวามือ

ภาพที่ ๔.๒๙ ทำรำที่ ๒๑ ทำที่ต่อมาจากทำที่ ๑๙ และ ๒๐ เมื่อมีการกวาดมือด้านซ้ายและด้านขวาแล้ว จะทำการกลับมาจับเอวแล้วยกไหล่ประมาณ ๓ ครั้งเป็นการสลับปีกของนก

ภาพที่ ๔.๓๐ ทำรำที่ ๒๒ ชื่อท่า “แม่ไฟ” มือขวาเหยียดออกตั้งอยู่ด้านบนใกล้ศีรษะส่วนมือซ้ายเหยียดลงด้านข้างลำตัวผู้แสดง ขาววนำไปตั้งไว้ด้านหน้า ท่าที่ ๒๒ นี้เป็นการรำด้านซ้ายมือ

ภาพที่ ๔.๓๑ ทำรำที่ ๒๓ ทำต่อเนื่องมาจากท่าที่ ๒๒ เป็นการรำด้านขวามือ

ภาพที่ ๔.๓๒ ท่ารำที่ ๒๔ มือด้านหนึ่งจับ อีกด้านหนึ่งเหยียดมือ โบกสลับกันไปมา

ภาพที่ ๔.๓๓ ท่ารำที่ ๒๕ การตั้งท่าด้วยการเหยียดนิ้วของมือซ้ายและมือขวา หลังจากนั้นจะทำการหมุนมือทั้ง ๒ ข้าง และทำการจับนิ้วไปพร้อม ๆ กันทั้ง ๒ มือ แล้วหมุนไปมา

ภาพที่ ๔.๓๔ ทำรำที่ ๒๖ “ท่าไม้ส้าว” หรือ “ไม้สอย”

ภาพที่ ๔.๓๕ ทำรำที่ ๒๗ “กิมไฮ” หรือท่า “กรรไกร” มือจะไขว้กันเหมือนกับกรรไกร

ภาพที่ ๔.๓๖ ท่ารำที่ ๒๘ ท่า “ได้ดอก” หมายความว่าเมื่อนกกิ้งกะหล่าได้ดอกไม้มาแล้ว
จะนำมาทำการคมจึงเรียกชื่อนี้ว่า “ได้ดอก”

ภาพที่ ๔.๓๗ ท่ารำที่ ๒๙ ชื่อว่า ท่า “กลุ่มใจ” จะเอามือมาไว้ที่หน้าอก ถ้านำมือเลยจากหน้าอกเลยขึ้นไป
ไปด้านซ้ายหรือด้านขวาเรียกว่า ท่า “คิดถึง” แต่ถ้าวางมือต่ำกว่าท่ากลุ่มใจเรียกว่า ท่า “ได้ดอก”

ภาพที่ ๔.๓๘ ท่ารำที่ ๓๐ ท่า “หอมดอก” เป็นการจับมือสลับการเหยียดมือไปมา
โดยมือที่เหยียดจะอยู่ทางด้านบน

ภาพที่ ๔.๓๙ ท่ารำที่ ๓๑ ท่าหมุนตัว

ภาพที่ ๔.๔๐ ท่ารำที่ ๓๒ ท่าเอนหลัง อาจเรียกว่าท่า “เป็นได้”
มีความหมายว่าสามารถเอนตัวลงไปด้านหลังได้

ภาพที่ ๔.๔๑ ท่ารำที่ ๓๓ การกลับมาตั้งท่าหลังจากท่าเอนหลัง เพื่อที่จะทำการลุกขึ้น
และเชื่อมไปท่าที่ ๓๔ ได้

ภาพที่ ๔.๔๒ ทำรำที่ ๓๔ ทำนั่งรำโดยเอนตัวรำไปทางด้านซ้ายและด้านขวา

ภาพที่ ๔.๔๓ ทำรำที่ ๓๕ ทำ “ยักไหล่” เป็นการสลัดปีกนก ปกติจะสลัด ๓ ครั้ง

ภาพที่ ๔.๔๔ ทำรำที่ ๓๖ ทำนั่งลงแล้วเอนตัวไปด้านหลัง รำโยกไปด้านซ้ายและด้านขวา

ภาพที่ ๔.๔๕ ทำรำที่ ๓๗ ทำรำก่อนจบการแสดง
เป็นการเอนตัวไปด้านซ้ายมือและด้านขวามือของผู้แสดง

ภาพที่ ๔.๔๖ ท่ารำที่ ๓๘ ทำจบสุดท้าย ผู้แสดงจะก้มตัวลงให้ปีกนกคร่อมลงกับพื้น แล้วทำการไหว้เพื่อจบการแสดง

การตีกลองกันยาวกับการฟ้อนนกกิ้งกะหล่ำนั้น คนตีกลองจะต้องขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหวของนางรำ (ทั้งนี้หมายรวมถึงการฟ้อนโต ฟ้อนมือ ฟ้อนดาบและการตีเพื่อการแห่ด้วย) หน้าทับกลองจะไม่มีกำหนดตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนไปตามท่ารำได้แต่ให้เป็นไปตามอัตราความเร็วที่กำหนดได้แก่อัตราช้า ปานกลางและเร็ว สำหรับกระสวนทำนองการตีกลองมีวิธีร้องกระสวนทำนองได้หลายรูปแบบ จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบความหลากหลายเรื่องร้องของกระสวนทำนองกลองกันยาวดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระเบียบวิธีการบรรเลงกลองกันยาว อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครูแก้ว ท้าวศิริอธิบยาว่าลำดับการขึ้นต้นการบรรเลงนั้น ม้องเป็นเครื่องดนตรีนำขึ้นก่อน หลังจากนั้น ฉาบจะตีจังหวะเข้า เครื่องดนตรีสุดท้ายคือกลองกันยาวจะบรรเลงเข้ามา สำหรับกระสวนทำนองสำหรับการตีประกอบนกกิ้งกะหล่ำมีดังนี้

กระสวนทำนองที่ ๑

- - - เป้	- ปี่ - เป้	- - กะ เป้	- ปี่ - เป้
-----------	-------------	------------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๒

- เป้ - ยวบ	- เป้ - ยวบ	- เป้ - ยวบ	- เป้ - ยวบ
-------------	-------------	-------------	-------------

ครูแก้ว ท้าวศิริ สาธิตการตีกลองประกอบนกกิ่งกะหล่ำ ดังกระสวนกลองก้นยาว
ต่อไปนี้

--- เป้	- ปี่- เป้	----	--- เป้	- ปี่- เป้	- ปี่- เป้	- ปี่- เป้	- ปี่- เป้
- ปี่- เป้	- ปี่- ยวบ	- ปี่- เป้	- ปี่- ยวบ	- เป็ง- ยวบ	- ยวบ- ยวบ	--- เป็ง	- ยวบ- ยวบ
- ยวบ- ยวบ	--- เป้	- ปี่- เป้	- ปี่- เป้	- ปี่- เป้	- ปี่- เป้	- ปี่- เป้	- ปี่- เป้
- ปี่- เป้	- ปี่- เป้	- ปี่- เป้	- ปี่- ยวบ	- ยวบ- ยวบ	- ยวบ- ยวบ	- ยวบ - -	---เป็ง
- ปี่- เป็ง	- ปี่- ยวบ	- เป็ง- ยวบ	- เป็ง- เป็ง	---เป็ง	- เป็ง- ยวบ	- เป็ง- เป็ง	- ยวบ- ยวบ
- ยวบ- ยวบ	- - -เป็ง	---เป็ง	- เป็ง- ยวบ	- ยวบ- ยวบ	- - -เป็ง	- ยวบ- ยวบ	- เป็ง- เป็ง
- ยวบ- เป็ง	- เป็ง- เป็ง	- ยวบ- เป็ง	- เป็ง- เป็ง	- เป็ง- เป็ง	- ยวบ- ยวบ	- - -เป็ง	---เป็ง

วิธีการตีกลองก้นยาวของครูแก้ว ท้าวศิริ แม้ว่าจะเป็นการตีห่าง ๆ ไปตามภาษาของ
กลอง แต่เวลาการบรรเลงจริงแล้ว ส่วนที่เป็นการเว้นว่างนั้นครูแก้วจะใช้มือหนึ่งตีขัดลงบน
หน้ากลองไปด้วยเสมอ ทำให้เสียงกลองที่ออกมามีพยางค์เสียงถี่ขึ้น โดยจะได้แสดงตัวอย่าง
การตีขัดดังกระสวนต่อไปนี้

ทำนองกลอง	- - - เป้	- ปี่- เป้	- - - เป้	- ปี่ - เป้
ตำแหน่งที่ตีขัด	- - X เป้	X ปี่ X เป้	- - X เป้	X ปี่ X เป้

เพราะฉะนั้นหากฟังเสียงกลอง จะได้ยินเสียงกลองที่ร้องว่า “เป้ ปี่ เป้” นั้น เป็นเสียง
“กะเป้กะปี่กะเป้” อยู่เสมอ

ระเบียบวิธีการตีกลองก้นยาวที่อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบการ
ฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำมีการลำดับเครื่องดนตรี โดยเริ่มต้นจากฆ้องหรือโหม่งจะเป็นเครื่องดนตรีนำ
ขึ้นก่อน หลังจากนั้นเครื่องดนตรีชิ้นอื่น ๆ จะดำเนินทำนองตามเข้ามาได้แก่กลอง โดยกลอง-
ก้นยาวตีไปตามทำนองของนกกิ่งกะหล่ำ ส่วนฆ้องจะตีให้จังหวะอย่างต่อเนื่อง สำหรับช่วงของ
การลงจบจะมีสำนวนพิเศษ การตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำของคณะอำเภอ
แม่ลาน้อยมีกระสวนทำนองดังนี้

กระสวนทำนองที่ ๑

- - - เป้	- ปี่ - เป้	- - กะ เป้	- ปี่ - เป้
-----------	-------------	------------	-------------

กระสวนทำนองที่ ๒

- เป้ - ยวบ	- เป้ - ยวบ	- ปี่ะ --	เป็งเป็ง-เป็ง
-------------	-------------	-----------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๓

- - - ยวบ	- ปี่ะ - เป็ง	- - - เป็ง	- - - เป็ง
-----------	---------------	------------	------------

เมื่อนำกระสวนทำนองร้องเป็นภาษาดังกล่าวมาตีเป็นทำนองกลอง จะได้ตัวอย่างทำนองจากการสาธิตของคณะกลองก้นยาวอำเภอแม่ลาน้อยดังนี้

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	----	----	----	----	----	----	----	----

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	--- เป็ง	-เป็ง-เป็ง	----	----	--- เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	----

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	--กะเป็ง	-ปู้บกะปู้บ	--กะเป็ง	-ปู้บกะปู้บ	--กะเป็ง	-ปู้บกะปู้บ	--ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	--ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	-ปู้บ-ปู้บ	-ปู้บ-ปู้บ

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	-ปู้บ-เพ็ง	-ปู้บกะปู้บ	-ปู้บกะเป็ง	-ปู้บกะปู้บ	-ปู้บกะเป็ง	-ปู้บกะปู้บ	-ปู้บกะเป็ง	-ปู้บกะปู้บ

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	-ปู้บกะเป็ง	-ปู้บกะปู้บ	-ปู้บกะปู้บ	-ปู้บกะปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	-เป็ง-ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	-เป็ง-ปู้บ	--เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-ปู้บกะเป็ง	-เป็ง-เป็ง

นักตีกลองกันยาวอำเภอแม่ลาน้อยอธิบายว่าการตีกลองขึ้นอยู่กับท่ารำ มีวิธีสังเกตดังนี้

กระสวนกลองสำหรับท่าเดินย่ำเท้า / - เป็ง - ญีบ / - เป็ง - ญีบ /

กระสวนกลองสำหรับท่ารำโบกมือไปมา / - - - กระเป็ง / - - - กระเป็ง /

กระสวนกลองสำหรับท่ารำที่มีการจับมือโบกเข้า และจับมือโบกออก

/ - - - ญีบ / - เป็ง - ญีบ / - - - ญีบ / - เป็ง - ญีบ /

/---(โบกมือเข้า)/---(โบกมือออก)/---(โบกมือเข้า)/---(โบกมือออก)/

กระสวนกลองสำหรับท่ารำที่มีจับปีกโบกเข้าและโบกออก

/ - - - ญีบ / - - - กระเป็ง / - - - ญีบ / - - - กระเป็ง /

/---(โบกปีกเข้า)/---(โบกปีกออก)/---(โบกปีกเข้า)/---(โบกปีกออก)/

ระเบียบวิธีการบรรเลงกลองกันยาว อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูปิยะ ขอดเมืองนาย อธิบายว่าการตีกลองกันยาวกับการฟ้อนนกกิ้งกะหล่านั้นจะตีให้เป็นเสียง “เป็ – ขุบ” ครูหมื่น เขวเรศ สาธิตการตีกลองกันยาวกับการฟ้อนนกกิ้งกะหล่าดังกล่าวนี้

----	--- เป็ง	-- เป็งงะ	- เป็ง-เป็ง	----	--- เป็ง	-- เป็งงะ	- เป็ง-เป็ง
- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง
--- เป็ง	-- เป็งงะ	- เป็ง-เป็ง	-- เป็งงะ	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง
- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง
- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง			
- เป็ง-ญีบ	- ญีบ-เป็ง	- เป็ง-ญีบ	- ญีบ-เป็ง	- เป็ง-ญีบ	- ญีบ-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	
--- ญีบ	- ญีบ-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-ญีบ	- เป็ง-เป็ง
- เป็ง-ญีบ	-- กระเป็ง	- เป็ง-ญีบ	-- กระเป็ง	-- กระเป็ง	-- กระเป็ง	- เป็ง-ญีบ	
-- กระเป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง
- เป็ง-ญีบ	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-ญีบ	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-ญีบ	-- กระเป็ง	- เป็ง-ญีบ	
----	- เป็ง-เป็ง	----	- เป็ง-เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง		

ระเบียบวิธีการบรรเลงกลองกันยาว อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูบุญพบ วัฒนวงศ์อธิบายว่าเสียงของกลองกันยาวสำหรับประกอบการฟ้อนนก ฟ้อนโตจะมีภาษากลองเรียกว่า “เป็ ขุบ” สำหรับภาษาการตีกลองกันยาวมีวิธีการร้องเป็นเหมือนภาษาพูดดังนี้

เป้ - ยู้บ ๆ ม่าน ลิ่น กู้บ ไต ไตยู้บ ไตย้าบ นุ่งลิ่นปิ่น – เป้ะ กิ้น เจ้อ กิ้น มี เม้อ ไหล
 ก้อยแห่ม่ง เป้ ยู้บ ๆ เจ้า กู้บ ตื่อ ต้อง เจ้า ก้อง ให้ บ โว กิ้น ถง ตี้ ตู้ด กิ้น ปู้

(คัดลอกจากสมุดบันทึกเรื่องเสียงของกลองก้นยาว ครูบุญพบ วัฒนวงศ์)

(คำว่า ตี้ ตู้ด มีความหมายถึงนกดนตรีชนิดหนึ่ง คำว่า เป้ะ กิ้น เจ้อ กิ้น .. โว กิ้น ถง
 หมายความว่า ถ้าเราจะขอกิน ถ้ามีเมื่อไหร่ค่อยให้ก็ได้)

จากภาษาการตีกลองดังกล่าว สามารถบันทึกเป็นจังหวะกลองเพื่อแสดงให้เห็นการ
 แบ่งวรรคของการตีกลองและการรวบกระสวนภาษาที่เป็นทำนองกลองได้ดังนี้

----	- เป้ - ยู้บ	----	- เป้ - ยู้บ	----	- เป้ - ยู้บ	--- ม่าน	- ลิ่น-กู้บ
--- ไต	- ยู้บ- ไต	- ยับ -นุ่ง	- ลิ่น-ปิ่น	----	- เป้- กิ้น	----	- เจ้อ-กิ้น
----	-เป้ะ- กิ้น	----	- เจ้อ-กิ้น	--- มี	-เม้อ-ไหล	--- (เฮา)	-ก้อย-แห่ม่ง
----	- เป้ - ยู้บ	----	- เป้ - ยู้บ	----	-เจ้า-กู้บ	----	-ตื่อ-ต้อง
---- (ละ)	- เจ้า-ก้วง	--- ให้	--- บก	----	--- กิ้น	----	- ตี้-ตู้ด
--- กิ้น	--- ปู้	----	-เจ้า-กู้บ	--- เตื่อะ	--- ต้อง	--- (ลือ)	-เจ้า-ก้อง
--- ให้	--- บก	----	--- โว	--- กิ้น	--- โถง	----	--- โว
--- กิ้น	--- โถง						

(บันทึกจากคำร้องของครูบุญพบ วัฒนวงศ์)

กระสวนทำนองกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนนก ครูบุญพบ วัฒนวงศ์อธิบายดังนี้

- - - -	- เป้ง - เป้ง	- - - เป้งเป้ง	- - - ยู้บ
---------	---------------	----------------	------------

ครูมานพ ประเสริฐกุลอธิบายว่าเสียงกลองก้นยาวประกอบด้วยเสียงหลัก ๔ เสียงได้แก่

เสียงที่ ๑ เป้ ยู้บ

เสียงที่ ๒ วัวกิ้น โถง

เสียงที่ ๓ ม่านซิ่นกู้บ (แปลว่าเขาฟ้าม่าปะ)

เสียงที่ ๔ แต้ยู้บ แต้ยับ นุ่งซิ่นปิ่น

โดยคำแต่ละคำที่ใช้เรียกเป็นภาษากลองนั้น บางคำมีการร้องภาษาแตกต่างกันแต่
 วิธีการตีกลองมีรูปแบบเดียวกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัว มือซ้ายกดหน้ากลอง

กิ้น มือขวาตีที่หน้ากลองแบบเสียง “เป้ง”

(ก่อนหน้าที่จะตีเสียงเป้ง นิ้วมือซ้ายแตะหน้ากลองนิดหน่อย)

โถง	กำหนดท่ามือลักษณะเดียวกับการตีเสียง “กิน”
ม่าน	มือขวาตีลงบนหน้ากลอง มือซ้ายตีกดตามไปเบา ๆ
ชั้น	กำหนดท่ามือลักษณะเดียวกับการตีเสียง “ม่าน”
กุ่ม	นิ้วกลางมือซ้ายกดกลางหน้ากลอง มือขวาตีลงบนหน้ากลองในตำแหน่งด้านบน ใกล้ตัวผู้บรรเลงแบบกดเบา ๆ
แต่	กำหนดท่ามือลักษณะเดียวกับการตีเสียง “กุ่ม”
ยุบ	มือซ้ายตีกกลางหน้ากลองบริเวณข้างกลองแล้วกดลงเบา ๆ ทันที
แต่	กำหนดท่ามือลักษณะเดียวกับการตีเสียง “กุ่ม”
ยับ	กำหนดท่ามือคล้ายกับเสียง “ยุบ” แต่ใช้แรงมากกว่านิดหน่อย
นุ่ง	กำหนดท่ามือคล้ายกับเสียง “ยุบ” แต่ใช้แรงมากกว่านิดหน่อย
ชั้น	กำหนดท่ามือลักษณะเดียวกับการตีเสียง “กุ่ม”
ป็น	การกำมือแล้วทุบลงบนหน้ากลองให้กังวานเสียงออกไปทางท้ายกลอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์ อธิบายว่าสำหรับภาษาการตีกลองลักษณะเดียวกันนั้น บางครั้งเป็นคำสั่งระหว่างคนตีกลองกับคนรำดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นกกำเบ็ดเตหวิน”	หมายถึง นกจะบิน
“จุกหลิหลิ”	หมายถึง ให้หยุดอยู่กับที่
“ยกตื้นสา”	หมายถึง ให้ยกเท้าขึ้น
“หวินแล้วจุก”	หมายถึง บินแล้วหยุด

(ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒)

ครูสุทัศน์ สิ้นรพทอง ศิลปินกลองก้นยาวจังหวัดเชียงใหม่อธิบายเกี่ยวกับภาษาการตีกลองก้นยาวในลักษณะเดียวกันดังนี้

“นกเบ้อเตหวิน”	จะเท่ากับ “ปู้ตักกินปู”
	เป็นการฟ้อนให้คนเดินแบบอย่างขุม
“แบ่กิน จุกกิน”	มีความหมายว่า ไปยิ้มมาากินก่อน
“ชคน้ำเนง กิ้นเลี้ยง”	มีความหมายว่า กินน้ำชาหมดแล้ว

การตีกลองก้นยาวจะต้องดูท่ารำเป็นหลัก ไม่มีการกำหนดวิธีการตีที่แน่นอนหรือตายตัวได้ ปกติการรำนกกิ่งกะหล่าของอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนใช้วิธีการนับจังหวะ “๑ - ๒ - ๓ - ๔” วนไปเรื่อยๆ

ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ อธิบายว่าการตีกลองประกอบการฟ้อนนกและฟ้อน โดจะตีเหมือนกันเรียกกันว่า “กลองเป็งยุบ” มีกระสวนการตีกลองดังนี้

--- ยุบ	--- ยุบ	--- ยุบ	- เป็ง - ยุบ
--- ยุบ	--- ยุบ	--- ยุบ	- ปะกะเป็ง
--- ยุบ	--- ยุบ	--- ยุบ	--- ยุบ

การตี “เสียงยุบ” จำนวนเท่าใด ครูประเสริฐ ประดิษฐ์อธิบายว่าขึ้นอยู่กับการตกลงระหว่างคนตีกลองกันยาวกับนางรำว่าจะนับจังหวะจำนวนเท่าใด

ระเบียบวิธีการบรรเลงกลองกันยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ครูสมนึก บุญหล่อ ให้ข้อมูลว่าการตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนนก ฟ้อนโต ฟ้อนดาบจะมีความแตกต่างกัน แต่สำหรับการฟ้อนดาบ (ก้าแลว) และการฟ้อนมือ (กาลาย) จะตีกลองคล้ายคลึงกัน เสียงกลองกันยาวประกอบด้วยเสียง ๓ เสียงหลัก ๆ ดังนี้

- เสียงเป้ ใช้มือขวาตีลงบนหน้ากลองแล้วปล่อยมือขึ้นกลางอากาศ
- เสียงยุบ ตีแบบเสียงเป้ แล้วเอามือซ้ายกดตามลงไปบนหน้ากลองเพื่อหยุดเสียง
- เสียงอึ่ง เป็นการกำมือขวาแล้วทุบลงบนหน้ากลอง

ครูสมนึก บุญหล่อสาธิตการตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนนกดังกระสวนต่อไปนี้

----	--- เป็ง	----	--- เป็ง	--- เป็ง	----	- ตูบกะเป็ง	--- เป็ง
--- เป็ง	-- กะตูบ	-- กะตูบ	-- กะตูบ	-- กะตูบ	-- กะตูบ	-- กะตูบ	-- กะตูบ
-- กะตูบ	-- กะตูบ	-- กะตูบ	-- กะตูบ	-- กะตูบ	-- กะตูบ	-- กะตูบ	--- เป็ง
----	--- เป็ง	----	--- เป็ง	--- เป็ง	-- กะตูบ	-- กะตูบ	- เป็ง-เป็ง
- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	--- ตูบ	- เป็ง --	- เป็ง-เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง

จากข้อมูลเกี่ยวกับการตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนนกกิ่งกะหล่าในหลาย ๆ พื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือคนตีกลองจะต้องตีไปตามท่าทางของนางนกที่ทำการขยับขา ขยับแขน โดยให้มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน ส่วนความสั้นยาวเท่าไรนั้นถือเป็นอิสระระหว่างผู้รำกับคนตีกลองว่ามีความประสงค์ความยาวเท่าไร

ระเบียบวิธีการบรรเลงกลองก้นยาวอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ครูดำรง ชัยเพ็ชรอธิบายว่าการตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนนกก ฟ้อนโต จะดี
คล้ายๆ กัน โดยดูจังหวะการกระโดดของนางนกเป็นหลัก มีความยืดหยุ่นได้แล้วแต่อารมณ์ผู้ตี
กลองด้วย ครูดำรง ชัยเพ็ชร สาธิตการตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนนกกดังนี้

- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- เป็ง-เป็ง	- - กะเป็ง	- เป็ง-เป็ง
- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- ตูบกะเป็ง	- ตูบกะเป็ง	- ตูบกะเป็ง	- ตูบกะเป็ง
--- เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- เป็ง-เป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง
----	--- เป็ง	- เป็งงะ	- เป็ง-เป็ง	----	--- เป็ง	- เป็งงะ	- เป็ง-เป็ง
เวลาลงจบตีดังนี้							
--- เป็ง	- เป็ง - เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง				

ครูสุทัศน์ สนิทพทอง สาธิตการตีกลองก้นยาวกับการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ มีกระสวน
ทำนองดังนี้

ช่วงขึ้นต้น

--- ตูบ	-- กะเป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	-- กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง
---------	-----------	----------	----------	-----------	---------------

----	-- กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง	----	-- กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง
------	-----------	---------------	------	-----------	---------------

-- กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง	-- กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง	-- กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง	-- กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง
-----------	---------------	-----------	---------------	-----------	---------------	-----------	---------------

- เป็ง - เป็ง	-- กะเป็ง	- เป็ง - ฏู	- เป็ง - ฏู
---------------	-----------	-------------	-------------

ช่วงนกระโดด

--- ฏู	-- กะเป็ง	--- ฏู	-- กะเป็ง
--------	-----------	--------	-----------

--- ฏู	- ฏู --	- ฏู - ฏู	-- กะเป็ง	--- ฏู	- ฏู --	- ฏู - ฏู	-- กะเป็ง
--------	---------	-----------	-----------	--------	---------	-----------	-----------

ช่วงนกบิน

-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	- เป็ง - เป็ง	- เป็ง - เป็ง	- เป็ง - เป็ง	- เป็ง - เป็ง
-----------	-----------	-----------	-----------	---------------	---------------	---------------	---------------

ช่วงตีให้เข้ากับการขยับเท้าของคนรำ (จะตีเสียง “ปู้” เมื่อทำใดทำหนึ่งหยุด)

----	-- กะเป็ง	- เป็ง - ปู้	----	-- กะเป็ง	- เป็ง - ปู้
------	-----------	--------------	------	-----------	--------------

-- กะเป็ง	- เป็ง - ปู้	-- กะเป็ง	- เป็ง - ปู้
-----------	--------------	-----------	--------------

ช่วงนางรำเดินย่ำเท้าซ้ายเท้าขวาสลับกัน

-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง
-----------	-----------	-----------	-----------

ช่วงลงจบ

--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- ปู้
----------	----------	----------	---------

ครูพัน ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติ แบ่งการตีกลองกันยาวเป็นระเบียบวิธีการตีแบบทั่วไปออกเป็น ๔ ช่วงดังนี้

ช่วงแรก เป็นการรำน้ำกลองหรือไหว้ครูหน้ากลอง จะมีเครื่องกำกับจังหวะเท่านั้นที่บรรเลง สำหรับคนกลองจะรำไปพร้อมๆ กับการตีกลอง ระเบียบวิธีการบรรเลงเริ่มต้นด้วยฉาบ ๔ ครั้ง หลังจากนั้นฆ้องหรือโหม่งจะตีตามเข้ามาตามลำดับ

ช่วงที่สอง เป็นช่วงที่กลองเริ่มตีเข้ามาพร้อมๆ กับเครื่องกำกับจังหวะ โดยมีกระสวนทำนองเป็นตัวอย่างดังนี้

โหม่ง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
ฉาบ	-ฉิ่ง-ฉิ่ง	-แต็ง-แซ่	-แต็ง-แซ่	-แต็ง-แซ่	--อะแหล่ม	-แต่ม-เต๊ะ	--อะแหล่ม	-แต่ม-เต๊ะ
กลอง	--- เป็ง	-นะปะเท็ง	-เป็ง-เท็ง	-เป็ง-เท็ง	--- เป็ง	-นะปะเท็ง	-เป็ง-เท็ง	-เป็ง-เท็ง

ช่วงที่สาม เป็นช่วงแสดงชั้นเชิงและลีลาของคนตีกลอง โดยจะมีการก้าวเท้าหรืออย่างเท้าซ้ายขวา ถ้าเป็นการหมุนตัวเป็นวงกลมจะเรียกว่า “ท่าแม่แม่เบีย”

ช่วงที่สี่ เป็นช่วงจบ จะมีการตีกลองด้วยกระสวนทำนองดังนี้

โหม่ง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
ฉาบ	----	-แซง-แซง	--- แซง	-- แซ็บ
กลอง	-- ปะเท็ง	-- ปะเท็ง	-- ปะเท็ง	- เป็ง- ปู้

จากตารางข้างต้น วิธีการบรรเลงเสียงต่างๆ มีดังนี้

เสียงปู้ เป็นการใช้นิ้วชี้มือขวาตีที่ขอบกลอง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๔๑ การตีเสียงปู้ สาธิตโดยครูพั่น ยาระณะ (ศิลปินแห่งชาติ)

เสียงป๊ะ เป็นการใช้นิ้วชี้ นิ้วกลางและนิ้วนางของมือขวาตีพร้อม ๆ กัน ๓ นิ้ว ที่หน้ากลองแล้วกดเอาไว้ โดยมีมือซ้ายกดไว้ที่หน้ากลองก่อนแล้วดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๔๒ การตีเสียงป๊ะ สาธิตโดยครูพั่น ยาระณะ (ศิลปินแห่งชาติ)

เสียงเท็ง เป็นการตีที่หน้ากลองด้วยมือขวา แล้วเปิดมือขึ้นกลางอากาศ มือซ้ายจะไม่กดที่หน้ากลองอย่างเดียวกับการตีเสียง “ป๊ะ”

ภาพที่ ๔.๔๘ การตีเสียงเท็ง สาธิต โดยครูพັນ ยาระณะ (ศิลปินแห่งชาติ)

เสียงโธง หรือเป็นการตีเสียงนก ครูพັນ ยาระณะ อธิบายว่าเป็นตีลูกสั้นนั่นเอง กล่าวคือเป็นการกำมือแล้วทุบลงบนหน้ากลองให้ความกังวานของเสียงออกด้านปลายลำโพงของกลอง

ภาพที่ ๔.๕๐ การตีเสียงโธง สาธิต โดยครูพັນ ยาระณะ (ศิลปินแห่งชาติ)

การเล่นหน้ากลองให้เกิดเป็นเสียง “ตี้ว” และเสียง “ตี้ว” คือการใช้นิ้วชี้ นิ้วกลางและนิ้วนางของมือซ้ายกรีดนิ้วแล้วกดลงบนหน้ากลองในลักษณะบีบและกด โดยเอานิ้วโป้งเกี่ยวสายโธงเสียงเอาไว้พร้อม ๆ กับการตีด้วยมือขวาแบบเสียง “เป็ง” แล้วปล่อยมือขึ้นกลางอากาศสำหรับ ๒ เสียงนี้นำมาตีประกอบกันได้ ๒ ลักษณะดังนี้

“ตี้ว ตี้ว” มือขวาตีแบบปล่อยมือ ๒ ครั้ง โดยครั้งแรกมือซ้ายจะกรีดนิ้วแล้วกดลงบนหน้ากลองแบบเปิดนิ้วเล็กน้อย แต่เสียงที่สองมือซ้ายจะกดโดยใช้แรงมากกว่าเสียงที่ ๑ ลงบนหน้ากลองคล้าย ๆ กับการห้ามความกังวานของเสียง เพราะฉะนั้นจากกล่าวได้ว่า เสียง “ตี้ว” มือซ้ายจะปล่อยมือขึ้นเล็กน้อย แต่เสียง “ตี้ว” มือซ้ายจะกดลงมากกว่า

“ตีว ตีว” จะเป็นลักษณะตรงข้ามกับวิธีการแรก ด้วยการที่มือขวาตีแบบปล่อยมือ ๒ ครั้งในขณะที่มือซ้ายนั้น เสียงแรกจะกดนิ้วลงกับหน้ากลอง แต่เสียงที่สองจะปล่อยมือขึ้นให้มีความกังวานเสียงเล็กน้อย

สำหรับเสียงดังกล่าวข้างต้น ครูสุทัศน์ สิ้นชีพทอง เรียกว่า “การยักหน้ากลอง” โดยมือที่ทำการกรีดหรือกดลงบนหน้ากลองจะใช้มือขวา การตีเสียง “เป็ง” ก่อนที่จะบีบหน้ากลองจะตีด้วยมือซ้าย การกรีดหรือบีบลงหน้ากลองครูสุทัศน์ สิ้นชีพทองเรียกอาการดังกล่าวว่า “จิกหน้ากลอง”

จากข้อมูลข้างต้นจะพบว่าการตีกลองกันยาวนาน ผู้บรรเลงสามารถจินตนาการการตีเป็นชุดทำนองได้ ครูสว่างคำ จ่างยอด ได้ทำการอธิบายและทำการสรุปวิธีการตีกลองกันยาวอย่างเป็นระบบ มีการแบ่งกลุ่มวิธีการตีกลองตามอาการของการปฏิบัติมือในการตีลงบนหน้ากลอง ดังนี้

เสียงที่ ๑ “เสียงขาด” หมายถึงการตีเสียง “เป๊ะ” หรือ เสียง “ถีบ” คำว่าเสียงขาดหมายถึงการใช้ฝ่ามือขวาตีลงบนหน้ากลองหลังจากนั้นหยุดมือค้างไว้ที่หน้ากลอง เป็นการห้ามเสียงทันทีดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๕๑ การตีเสียงขาด สาธิตโดยครูสว่างคำ จ่างยอด

เสียงที่ ๒ “เสียงกลาง” หมายถึงการตีเสียง “เป็ง” วิธีการตีจะใช้ฝ่ามือของมือขวาตีลงบนหน้ากลองแล้วกระด้างมือขึ้นกลางอากาศ ตำแหน่งของหน้ากลองที่ตีจะค่อนข้างต่ำไปทางด้านข้างใกล้ขอบกลอง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๕๒ การตีเสียงกลาง สาธิตโดยครูต่างคำ งามยอด

เสียงที่ ๓ “เสียงดั่ง” หมายถึงการตีเสียง “เป็ง” เพียง ๑ ครั้ง วิธีการตีคล้ายกับเสียงกลาง แต่ตำแหน่งที่ตีจะอยู่ส่วนกลางของหน้ากลองและใช้กำลังมากกว่าการตีเสียงกลางและเมื่อกระเดื่องมือขึ้นกลางอากาศจะยกมือขึ้นสูงกว่าการตีเสียงกลาง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๕๓ การตีเสียงดั่งสาธิตโดยครูต่างคำ งามยอด

เสียงที่ ๔ “เสียงเม็ด” หมายถึงการตีเสียง “ปู้บ” หรือเสียง “ยุบ” คล้ายกับเป็นจุด ๆ วิธีการตีจะใช้นิ้วกลางมือซ้ายกดกลางหน้ากลองบริเวณที่ติดข้าวสุกเอาไว้ หลังจากนั้นใช้นิ้วชี้ นิ้วกลางและนิ้วนางมือขวาตีลงบนหน้ากลองไม่แรงนัก ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๕๔ การตีเสียงเม็ด สาธิตโดยครูสว่างคำ จางยอด

เสียงที่ ๕ “เสียงทิง” เป็นการตีลูกสั้น (ครูพัน ยาระณะเรียกว่า “เสียงโอง”) วิธีการตีจะกำมือ หลังจากนั้นจะใช้มือด้านที่อยู่ใกล้กับนิ้วก้อยของมือขวาทุบลงกลางหน้ากลอง สำหรับการตีลูกสั้นนั้นจะนิยมตีกลองที่เป็นจังหวะช้าและปานกลางเท่านั้น ดังภาพต่อไปนี้

ที่ ๔.๕๕ การตีเสียงทิง สาธิตโดยครูสว่างคำ จางยอด

สำหรับวิธีการตีเสียง “ทิง” จะมีความแตกต่างกันออกไปเรื่องของตำแหน่งของมือที่ทุบลงบนหน้ากลอง ครูสว่างคำ จางยอดจะใช้มือด้านที่อยู่ใกล้กับนิ้วก้อยของมือขวาทุบลงกลางหน้ากลอง สำหรับครูพัน ยาระณะ ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติจะใช้ส่วนที่เป็นด้านนิ้วโป้งทุบลงบนหน้ากลอง

เมื่อทำการแบ่งประเภทของเสียงเรียบร้อยแล้ว หากต้องการตีเสียง “เป็ ยูบ” ผู้ตีกลองก็จินตนาการว่าเป็นการตีแบบ “กลาง – เม็ด – กลาง – เม็ด” หรือตีแบบ “เม็ด- ขาด- เม็ด” หรือตีแบบ “เม็ด – คัง – คัง” เป็นต้น สำหรับการตีลงจบสุดท้ายสามารถบรรเลงได้ ๒ รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ ๑

- ขาด คัง -	-- ขาดคัง	--- คัง	--- เม็ด
-------------	-----------	---------	----------

รูปแบบที่ ๒

- ขาด คัง -	-- ขาดคัง	--- คัง	--- ขาด
-------------	-----------	---------	---------

เพราะฉะนั้นเมื่อผู้บรรเลงจินตนาการทำนองกลองด้วยวิธีการตีกลองเช่นนี้ก็ง่ายต่อการตีกลอง

จากข้อมูลที่อภิปรายมาข้างต้นทั้งหมด จะพบว่าการเรียกเสียงกลองที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ด้วย เพราะฉะนั้นอาจมีความสับสนในเรื่องของการสืบทอดการตีกลองดังกล่าวและน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้กลองกันยาวเริ่มสูญหายไปด้วยประการหนึ่ง

ศัพท์สังคีตของการตีกลองกันยาวแตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ ผู้วิจัยทำการประมวลและสรุปได้เป็นเสียงหลัก ๆ ปรากฏดังนี้

เสียง “กะ” หมายถึงการใช้ปลายนิ้วของมือซ้ายงอนิ้วแล้วตีกลงไปบนหน้ากลอง

เสียง “เป็” หมายถึงการใช้มือซ้ายตีลงบนหน้ากลอง พอเสียงดังแล้วกดห้ามเสียง

เสียง “ยูบ” หมายถึงการใช้ปลายนิ้วของมือซ้ายและมือขวา งอนิ้วแล้วตีกลงไปบนหน้ากลอง

เสียง “เป็ง” หรือเสียง “เป็” หรือเสียง “เป็ง” หรือเสียง “เท็ง” หมายถึงการใช้ฝ่ามือขวาตีลงบนหน้ากลองแล้วปล่อยมือขึ้นกลางอากาศ

เสียง “เป็ง” ตีแบบเดียวกับเสียง “เป็ง” แต่ตีเบาว่าเล็กน้อยและก่อนที่จะตีเสียงเป็งด้วยมือขวา จะใช้นิ้วมือซ้ายแตะหน้ากลองไว้ก่อนแบบเบา ๆ อย่างรวดเร็ว

เสียง “ปะ” การใช้มือขวาตีลงบนหน้ากลองด้วยเสียงดังแล้วกดมือเอาไว้ทันที

เสียง “ตุบ” หรือเสียง “ปุบ” หมายถึงการใช้มือขวาตีลงบนหน้ากลองไม่แรงนักแล้วกดห้ามเสียงลงทันที

เสียง “ถิ่ง” หรือเสียง “ทิ่ง” หรือเสียง “อิ่ง” หรือเสียง “โอง” เป็นการกำมือแล้วทุบลงบนหน้ากลอง

เพราะฉะนั้น หากตีกระสวนทำนองกลองว่า “- ปี่กะเป้ - ปี่ - เป้” การใช้มือจะเรียงลำดับกันดังนี้ - มือขวาตีแล้วกด - มือซ้ายตีแล้วกด - มือขวาตีแล้วปล่อย - มือซ้ายตีพอเสียงดังแล้วกด - มือขวาตีแล้วปล่อย ตามลำดับนั่นเอง สำหรับกระสวนทำนองกลองกันยาวที่ใช้ตีกับการฟ้อนนางนก มีความหลากหลายและแตกต่างกันออกไป

จากข้อมูลภาคสนามพบว่าศิลปินให้ข้อมูลไปในแนวทางเดียวกันเรื่องของเสียงกลองที่นำมาตีประกอบการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำนั้น จะเรียกว่า “กลองเป็ยบ” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศิลปิน	รายละเอียดกลอง	การเรียงลำดับเครื่องดนตรีในการบรรเลง	หมายเหตุ
จังหวัดแม่ฮ่องสอน			
ครูแก้ว ท้าวศิริ (อำเภอแม่สะเรียง)	กลองเป็ยบ (เสียง เป้ ปี่ ยวบ เป็ง)	ฆ้อง ⇨ ฉาบ ⇨ กลอง	
คณะกลองกันยาว (อำเภอแม่ลาน้อย)	กลองเป็ยบ (เสียง กะ เป้ ปี่ ยวบ เป็ง)	ฆ้อง ⇨ ฉาบและ กลอง	
ครูปี่ะ ยอดเมืองนาย (อำเภอขุนยวม)	กลองเป็ยบ	-	
ครูหมื่น เขาวเรศ (อำเภอขุนยวม)	กลองเป็ยบ (เสียง เป็ง หงะ กะ ปี่)	ฆ้อง ⇨ กลอง ⇨ ฉาบ	
ครูสมนึก ทองหล่อ (อำเภอป่าขะ)	กลองเป็ยบ (เสียงกะ เป้ ยวบ ตู๊บ เป็ง อั้ง)	ฆ้อง ⇨ ฉาบและ กลอง	
ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ (อำเภอเมือง)	เรียกตามเสียงภาษาไทยใหญ่ (กลองเป็ยบ)	-	
ครูมานพ ประเสริฐกุล (อำเภอเมือง)	เรียกตามเสียงภาษาไทยใหญ่ แบ่งเป็น ๔ เสียง - เป็ยบ - วัวกินโถง - ม่านซันก๊ิบ - แต้ยวบแต่ยับ นุ่งซันปิ่น	กลอง ⇨ ฆ้อง ⇨ ฉาบ	
ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ (อำเภอเมือง)	เรียกตามเสียงภาษาไทยใหญ่ (กลองเป็ยบ)	-	

จังหวัดเชียงใหม่			
ครูพัน ยาระณะ	เสียงเป็ง เสียงปู้ เสียงเท็ง เสียง โอง เสียงดัวดัว หรือดัวดัว	ฉาบ ⇨ ฆ้อง ⇨ กลอง	
ศศ.ประสิทธิ์ เลียวสิริพงษ์	ภาษากลองเป็นคำสั่งระหว่าง คนตีกลองกับนางนก	-	
ครูต่างคำ จางยอด	เสียงขาด เสียงดัง เสียงกลาง เสียงเม็ด เสียงทิง	ฆ้อง ⇨ ฉาบและ กลอง	
ครูสุทัศน์ สิ้นรพทอง	เสียงต๊ับ เสียงปู้ เสียงกะ เสียง เป็ง และการยักหน้ากลอง	กลองให้สัญญาณ แล้วขึ้นพร้อมกัน	
ครูดำรง ชัยเพ็ชร	กลองเป็ยบ (เสียง กะ เป็ง ต๊ับ)	บรรเลงพร้อม ๆ กัน	นกกับโต ตีเหมือนกัน

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีศิลปิน ๕ ท่านได้แก่ครูแก้ว ท้าวศิริ คณะกลองกันยาว อำเภอมะลानी้อย ครูหมื่น เขาวเรศ ครูสมนึก บุญหล่อและครูต่างคำ จางยอด ใช้ฆ้องหรือโหม่งเป็นการให้สัญญาณขึ้นต้น สำหรับครูมานพ ประเสริฐกุล ใช้กลองเป็นเครื่องดนตรีนำ ครูพัน ยาระณะใช้ฉาบให้สัญญาณในการขึ้นต้น มีศิลปินที่กำหนดการขึ้นต้นพร้อม ๆ กันได้แก่ครู สุทัศน์ สิ้นรพทองและครูดำรง ชัยเพ็ชร จากข้อมูลข้างต้นเป็นที่แน่ชัดว่าหากเป็นชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่แท้โดยเฉพาะข้อมูลที่มาจากครูต่างคำ จางยอด ซึ่งเป็นข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรมไทใหญ่ มีการใช้ฆ้องหรือโหม่งเป็นเครื่องดนตรีที่นำมาเป็นเครื่องนำวงเสียงเป็นส่วนใหญ่ ส่วนรูปแบบอื่นๆ มีปรากฏบ้าง เช่นนำกลองเป็นสัญญาณขึ้นต้น นำฉาบมาขึ้นต้น ทั้งนี้ น่าจะขึ้นอยู่กับความสะดวกและความพร้อมของวงในการบรรเลงครั้งนั้น ๆ ด้วย

ผู้วิจัยทำการแยกเป็นกิริยาหลักของนกกับการตีกลองกันยาวแบ่งเป็นช่วง ๆ ของการบรรเลงที่มีความสัมพันธ์การทำรำของนางนกเพื่อเป็นตัวอย่างในการตีได้ดังนี้

ช่วงต้น เป็นการเริ่มต้นของการแสดง จะขึ้นต้นด้วยเครื่องกำกับจังหวะได้แก่ฆ้องหรือโหม่ง และฉาบ ตังจังหวะขึ้นก่อน ดังกระสวนทำนองต่อไปนี้

ฆ้อง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง
ฉาบ	- - - แเซ่	- แเซ่ - แเซ่	- - - แเซ่	- แเซ่ - แเซ่

หลังจากนั้นกลองกันยาวจะเริ่มตีด้วยเสียงกลองห่างๆ เพื่อให้นางนกได้เดินมาที่กลางเวที ด้วยกระสวนทำนองต่อไปนี้

--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	-- เป็ยบ	-เป็ง-เป็ง	-- เป็ยบ	-เป็ง-เป็ง
----------	----------	----------	----------	----------	------------	----------	------------

-- เป็ยบ	-เป็ง-เป็ง	-ปะกะปะ	-เป็ง-เป็ง
----------	------------	---------	------------

จะเห็นได้ว่ากระสวนทำนองกลองกันยาว ๒ ห้องสุดท้ายของบรรทัดที่ ๒ เป็นกระสวนทำนองในลักษณะ “สำนวนปิด” หรือ “สำนวนสรุป” ปิดท้าย ทั้งนี้จะเป็นสำนวนเพื่อให้สัญญาณกับนางนกกิ่งกะหล่ำว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทำรำต่อไป

สำหรับการขึ้นต้นมีการตีสำนวนอื่น ได้ด้วย ยกตัวอย่างเช่น

--- ตู้บ	-- กะเป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง - เป็ง
----------	-----------	----------	----------	-----------	--------------

----	-- กะเป็ง	-เป็ง - เป็ง	----	-- กะเป็ง	-เป็ง - เป็ง
------	-----------	--------------	------	-----------	--------------

-- กะเป็ง	-เป็ง - เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง - เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง - เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง - เป็ง
-----------	--------------	-----------	--------------	-----------	--------------	-----------	--------------

-เป็ง - เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง - ฏี	-เป็ง - ฏี
--------------	-----------	------------	------------

กระสวนทำนองกลองกันยาวกับการออกเดินท่าแรก

-ปะกะเป็ง	-ปะกะเป็ง	-ปะกะเป็ง	-ปะกะเป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง
-----------	-----------	-----------	-----------	------------	------------	------------	------------

(ครุमानพ ประเสริฐกุลสาธิต)

กระสวนทำนองกลองกันยาวเมื่อนกออกมาตรงกลางที่แสดงเรียบร้อยแล้ว

-เป็ง-ฏีก	-เป็ง-ฏีก	-เป็ง-ฏีก	-เป็ง-ฏีก	-เป็ง-ฏีก	-เป็ง-ฏีก	-ปะกะฏีก	-เป็ง-ฏีก
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	----------	-----------

(ครุमानพ ประเสริฐกุลสาธิต)

ช่วงนางรำเดินย่ำเท้าซ้ายเท้าขวาสลับกัน

-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง	-- กะเป็ง
-----------	-----------	-----------	-----------

(ครุสุทัศน์ สินธพทอง)

กระสวนทำนองกลองก้นยาวกับการขยับปีกของนก

- เป้- ยุบ	- เป้- ยุบ	- เป้- ยุบ	- เป้- ยุบ	- เป้- ยุบ	- เป้- ยุบ	- เบ็ง --	- เบ็ง-เบ็ง
------------	------------	------------	------------	------------	------------	-----------	-------------

สำหรับกระสวนทำนองกลองก้นยาวสำหรับการขยับปีกของนางนก บางครั้งการร้อง
เป็นภาษากลองรูปแบบอื่นๆ ดังนี้

- เต้-จ๊ับ	- เต้-จ๊ับ	- เต้-จ๊ับ	- เต้-จ๊ับ	- เต้-จ๊ับ	- เต้-จ๊ับ	- เบ็ง --	- เบ็ง-เบ็ง
------------	------------	------------	------------	------------	------------	-----------	-------------

กระสวนทำนองกลองก้นยาว ทำนองย่อง ๆ กระโดดไปตามจังหวะ

- ตูบกะเท็ง	- ตูบกะเท็ง	- ตูบกะเท็ง	- ตูบกะเท็ง
-------------	-------------	-------------	-------------

กระสวนทำนองกลองก้นยาวช่วงนกระโดด

--- ฏี	-- กะเบ็ง	--- ฏี	-- กะเบ็ง
--------	-----------	--------	-----------

--- ฏี	- ฏี --	- ฏี - ฏี	-- กะเบ็ง	--- ฏี	- ฏี --	- ฏี - ฏี	-- กะเบ็ง
--------	---------	-----------	-----------	--------	---------	-----------	-----------

กระสวนทำนองกลองก้นยาวสำหรับทำนกกบิน

- บี้กะเบ็ง	- บี้กะเบ็ง	- บี้กะเบ็ง	- บี้กะเบ็ง	เบ็ง-เบ็ง	เบ็ง-เบ็ง	เบ็ง-เบ็ง	เบ็ง-เบ็ง
-------------	-------------	-------------	-------------	-----------	-----------	-----------	-----------

หรือ

- เเท็ง - เเท็ง	- เเท็ง - เเท็ง	- เเท็ง - เเท็ง	- เเท็ง - เเท็ง	- เเท็ง - เเท็ง	- เเท็ง - เเท็ง	- เเท็ง - เเท็ง	- เเท็ง - เเท็ง
-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

หรือ

-- กะเบ็ง	-- กะเบ็ง	-- กะเบ็ง	-- กะเบ็ง	- เบ็ง - เบ็ง	- เบ็ง - เบ็ง	- เบ็ง - เบ็ง	- เบ็ง - เบ็ง
-----------	-----------	-----------	-----------	---------------	---------------	---------------	---------------

กระสวนทำนองกลองก้นยาวกับทำรำทั่วไป

- ปะกะปะ	- ปะกะปะ	- ปะกะปะ	- ปะกะปะ	- ปะกะปะ	- ปะกะปะ	- เบ็ง --	- เบ็ง-เบ็ง
----------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------	-------------

กระสวนทำนองตีให้เข้ากับการขยับเท้าของคนรำ (ตีเสียง “ฏี” เมื่อทำไต่เท้าหนึ่งหยุด)

----	-- กะเบ็ง	- เบ็ง - ฏี	----	-- กะเบ็ง	- เบ็ง - ฏี
------	-----------	-------------	------	-----------	-------------

-- กะเบ็ง	- เบ็ง - ฏี	-- กะเบ็ง	- เบ็ง - ฏี
-----------	-------------	-----------	-------------

การทอนกระสวนทำนองกลอง

สำหรับการตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนนกกพบว่า มีลักษณะการทอนสำนวนลงไปเรื่อยๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ตีบกะต๊ับ	- ตีบกะเท็ง	- ตีบกะต๊ับ	- ตีบกะเท็ง	- ตีบกะต๊ับ	- ตีบกะเท็ง	- ตีบกะต๊ับ	- ตีบกะเท็ง
-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

- ตีบกะเท็ง	- ตีบกะเท็ง	- ตีบกะเท็ง	- ตีบกะเท็ง	- ตีบกะเท็ง	- ตีบกะเท็ง	- ตีบกะเท็ง	- ตีบกะเท็ง
-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

การเพิ่มความถี่ของกระสวนทำนอง

นอกจากการทอนกระสวนทำนองกลองแล้ว กลองก้นยาวยังมีการเพิ่มความถี่ของกระสวนทำนองกลองดังตัวอย่างต่อไปนี้

- - กะต๊ับ	- - กะต๊ับ	- - กะต๊ับ	- - กะต๊ับ	- ตีบกะต๊ับ	- ตีบกะต๊ับ	- ตีบกะต๊ับ	- ตีบกะต๊ับ
------------	------------	------------	------------	-------------	-------------	-------------	-------------

กะต๊ับกะต๊ับ	กะต๊ับกะต๊ับ	กะต๊ับกะต๊ับ	กะต๊ับกะต๊ับ	กะต๊ับกะต๊ับ	กะต๊ับกะต๊ับ	กะต๊ับกะต๊ับ	- ตีบกะเท็ง
--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	-------------

กระสวนทำนองกลองก้นยาวแบบลงจบ

-- เป็งปู่ก	-- กะเป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง
-------------	-----------	----------	----------

หรือ

-- เเท็ง เเท็ง	- เเท็ง - เเท็ง	--- เเท็ง	--- เเท็ง
----------------	-----------------	-----------	-----------

หรือ

--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- ปู่
----------	----------	----------	---------

การตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ พบลักษณะที่สำคัญดังนี้

๑. มีการแบ่งกระสวนทำนองขึ้นต้นให้มีความห่างในระยะเวลาที่เท่า ๆ กัน เป็นช่วง ๆ

๒. มีการทอนกระสวนทำนองกลองเป็นชุด ๆ การตีกลองมีชื่อเรียกกันทั่วไปว่า “กลองปียุบ” หรือ “เป็ยุบ” คือมักเป็นการตีเปิดให้เสียงกังวานดังออกก่อน หลังจากนั้นเป็นการกดห้ามเสียงนั่นเอง

๓. มีการเพิ่มความถี่ของกระสวนทำนองกลอง

๔. มีกระสวนทำนองที่แสดงการจบที่ชัดเจนและเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถสังเกตเห็นได้

แท้จริงแล้ว คำเรียกภาษากล่องว่า “กลองเป็ยุบ” หรือ “กลองป็ยุบ” เป็นจินตนาการจากเสียงกลองที่ได้ยินหรือเพื่อให้ง่ายต่อการสืบทอดและการบอกเล่าจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง คนตีกลองจะพยายามตีเสียงของกลองให้คล้ายกับเสียงที่ร้องหรือเสียงที่ได้ยิน โดยแต่ละคนมีวิธีการแตกต่างกันไปบ้าง แต่หลักการ โดยพื้นฐานจะเหมือนกัน การตีจะสลับมือตีขอยถี่ในลักษณะเก็บเพิ่มพยางค์เข้าไปโดยเวลาร้องเป็นเสียงกลองจะละไว้ในฐานที่เข้าใจด้วย

สำหรับหน้าที่ในการขึ้นต้นการบรรเลงในแต่ละครั้งนั้น บางพื้นที่ใช้ฆ้องหรือโหม่งขึ้นก่อน บางพื้นที่ถือเป็นหน้าที่ของคนตีกลองและฉาบซึ่งเป็นเครื่องนำ โดยจะเป็นกลองขึ้นก่อนหรือว่าฉาบขึ้นก่อนก็ได้ หลังจากนั้นฆ้องหรือโหม่งจึงตีตามเข้ามาเป็นลำดับสุดท้ายโดยฉาบจะตีตามกลอง เพราะฉะนั้นประเด็นเรื่องเครื่องดนตรีชิ้นใดเป็นเครื่องนำจึงไม่มีกำหนดไว้เป็นที่แน่นอน ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่กลองก้นยาวเป็นกลองที่ดีสำหรับคนพื้นถิ่นและอยู่ในวิถีชีวิต เพราะฉะนั้นจึงแล้วแต่ผู้บรรเลงแต่ละคณะว่าจะมีความสะดวกอย่างไร เพราะบางครั้งนักดนตรีเองก็มิได้รู้จักกันมาก่อน มาพบกันในงานประเพณีและร่วมกันบรรเลงเลย เพราะฉะนั้นจึงไม่อาจกำหนดไว้ได้ล่วงหน้า

เรื่องของแนวการตีกลองก้นยาวสำหรับการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ จากการออกเก็บข้อมูลภาคสนาม สามารถแบ่งกลุ่มการกำหนดแนวการบรรเลงประกอบการแสดงดังนี้

การแสดง	ชาวไทใหญ่	จังหวัดแม่ฮ่องสอน	จังหวัดเชียงใหม่
การฟ้อนนก	เร็ว	ช้า	เร็ว
การฟ้อนโต	ช้า	เร็ว	เร็ว
กำลาย	เร็ว	เร็ว	เร็ว
กำแลว	เร็ว	เร็ว	เร็ว
ตีเพื่อความสนุกสนาน (รับแขก)	ปานกลาง	เร็ว	เร็ว

จากตารางข้างต้น เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำโดยเฉพาะจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งมีชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่อาศัยอยู่เป็นส่วนมากที่สุดจะตีกลองแนวช้า กว่าชาวไทใหญ่แท้ซึ่งเป็นข้อมูลมาจากครูช่างคำ ช่างยอด สำหรับการฟ้อนนกและฟ้อนโต จะใช้อัตราที่ตรงข้ามกัน แต่สำหรับกำลาย กำแลว รวมถึงการตีกลองก้นยาวของชาวเชียงใหม่ในทุก ๆ การแสดงจะใช้แนวเร็วทั้งหมด

สำหรับการกำหนดอัตราความเร็วสำหรับการตีแนวช้า แนวปานกลางและแนวเร็วแตกต่างกันอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับที่ตั้งแนวของฆ้องหรือโหม่ง สามารถเปรียบเทียบอัตรา

ความเร็วที่แตกต่างกันด้วยการบันทึกกระสวนจังหวะฆ้องหรือโหม่งจากการสาธิตการรวมวง
กลองกันยาวคณะครูต่างคำ จางยออดดังนี้

แนวช้า	- - - -	- - - X	- - - -	- - - X
แนวปานกลาง	- - - X	- - - X	- - - X	- - - X
แนวเร็ว	- X - X	- X - X	- X - X	- X - X

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าความแตกต่างอัตราความเร็วนั้น จะถูกกำหนดให้มีการ
ลดหลั่นความเร็วลงครึ่งหนึ่งเสมอ

๔.๒ กลองก้นยาวกับการฟ้อนโต

โต ถือเป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ที่ไม่สามารถสรุปได้ว่าแท้จริงแล้ว โตคือกวางหรือว่าสิงโต อาจารย์ประเสริฐ ประดิษฐ์ อธิบายว่า “โตเป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ มี ๔ เท้า ไม่ใช่แพะ ไม่ใช่กวาง ไม่ใช่สิงโต เขาอาจจะมีหลายลักษณะคล้ายจามรีที่อยู่ในประเทศเนปาล ภูฐาน คือมีขนปุกปุย น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากจามรี สมัยก่อนใช้ป้อทำชุด โตบางตัวทำเป็นสีน้ำตาล บางตัวทำเป็นสีขาว” (ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

การฟ้อนโตจะต้องประกอบด้วยชาย ๒ คน มีลักษณะคล้ายกับการเล่นกายกรรม และน่าจะเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากจีน เพราะเมื่อพิจารณาเขตดินแดนของรัฐฉานของไทใหญ่แล้ว ทางทิศเหนือติดกับมณฑลยูนนานนั่นเอง

กลองก้นยาวเป็นเครื่องดนตรีสำคัญที่นำมาตีประกอบการรำโตควบคู่ไปกับฉาบและฆ้องหรือโหม่ง การเดินของโตจะเดินไปตามจังหวะฆ้องหรือโหม่ง ส่วนหัวและเท้าจะมีลีลาไปด้วยกัน การฟ้อนโตของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการสืบทอดการฟ้อนโตดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๕๖ – ๔.๕๗ การฟ้อนโต

ภาพที่ ๔.๕๘ – ๔.๕๙ การฟ้อนโต สาธิตโดยนายทรงพล แสงสว่าง และนายชนพล สุรินทร์ คณะทุ่งโป่ง อำเภอปาย วันที่ภาพวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑

ครูสมนึก บุญหล่อ ศิลปินกลองก้นยาว อำเภอปาย สาธิตการตีกลองก้นยาวกับการฟ้อนโต ด้วยกระสวนกลองต่อไปนี้

- - - เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	--กะตุ๊บ	-ตุ๊บกะตุ๊บ
- กะตุ๊บ -	- ตุ๊บกะตุ๊บ	--กะตุ๊บ	-ตุ๊บกะตุ๊บ	- - - เป็ง	-เป็ง-เป็ง	--กะเป็ง	- - กะเป็ง
- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง
- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	- - กะเป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	- - กะเป็ง	-ตุ๊บกะตุ๊บ	-เป็ง-เป็ง
- - กะตุ๊บ	-ตุ๊บกะเป็ง	- - กะตุ๊บ	-เป็ง-เป็ง	- - กะตุ๊บ	-เป็ง-เป็ง	- - กะตุ๊บ	-เป็ง-ตุ๊บ
- - กะตุ๊บ	-เป็ง-ตุ๊บ	- - - -	-เป็ง-ตุ๊บ	-เป็ง-ตุ๊บ	- - กะเป็ง	- - - เป็ง	- - - เป็ง

ครูปิยะ ยอดเมืองนาย อธิบายว่าการตีกลองก้นยาวกับการฟ้อน โต้นั้นจะตีให้เป็นเสียง “ดิ่ง ดิ่ง ดิ่ง” จะเล่นหน้ากลองด้วยการกำมือแล้วทุบลงไปบนหน้ากลองให้เกิดกังวานเสียง

ครูสมบุญ เลิศชัชวาลย์ สาธิตการตีกลองก้นยาวกับการฟ้อนโต อำเภอปางมะผ้า มีกระสวนทำนองกลองดังนี้

กระสวนทำนองที่ ๑

- เป็ง - -	-เป็ง- เป็ง	- - - ดิ่ง	- - - ดิ่ง	- - - ดิ่ง	- - - ดิ่ง
------------	-------------	------------	------------	------------	------------

กระสวนทำนองที่ ๒

- เป็ง - -	-เป็ง- ดิ่ง	- - - ดิ่ง	- - - ดิ่ง
------------	-------------	------------	------------

กระสวนทำนองที่ ๓

-เป็งเป็งดิ่ง	-เป็งเป็งดิ่ง	- - - ดิ่ง	- - - ดิ่ง
---------------	---------------	------------	------------

เสียง “ดิ่ง” เกิดจากการตีที่หน้ากลองก้นยาว หลังจากนั้นเสียงดิ่งกังวานออกไปที่ส่วนท้ายของกลอง

ครูแก้ว ท้าวศิริ ศิลปินกลองก้นยาว อำเภอแม่สะเรียง สาธิตการตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนโต ดังกระสวนกลองต่อไปนี้

- - - -	- - - เป็ง	- - เป็งงะ	- เป็ง-เป็ง	- - - -	- - - เป็ง	- - เป็งงะ	- เป็ง-เป็ง
---------	------------	------------	-------------	---------	------------	------------	-------------

-- เบื้องระ	- เบื้อง-เบื้อง	-- เบื้องระ	- เบื้อง-เบื้อง	--- เบื้อง	- เบื้อง-เบื้อง	- เบื้อง-เบื้อง	- เบื้อง-เบื้อง
--- เบื้อง	--- เบื้อง	--- เบื้อง	- เบื้อง-เบื้อง	-- เบื้องระ	- เบื้อง-เบื้อง	-- เบื้องระ	- เบื้อง-เบื้อง
--- เบื้อง	--- เบื้อง	-- เบื้องระ	- เบื้อง-เบื้อง	--- เบื้อง	--- เบื้อง	--- เบื้อง	--- เบื้อง
--- เบื้อง	--- เบื้อง	- เบื้อง-เบื้อง	--- เบื้อง	-- เบื้องระ	- เบื้อง-เบื้อง	-- เบื้องระ	- เบื้อง-เบื้อง
--- เบื้อง	- เบื้อง-เบื้อง	--- เบื้อง	-- เบื้องระ	- เบื้อง-เบื้อง	-- เบื้องระ	- เบื้อง-เบื้อง	--- เบื้อง
--- เบื้อง	- เบื้อง-ปุ้	- เบื้อง-เบื้อง	- เบื้อง-ปุ้	- เบื้อง-เบื้อง	--- เบื้อง	--- เบื้อง	-- เบื้องระ
- เบื้อง-เบื้อง	-- เบื้องระ	- เบื้อง-เบื้อง	--- เบื้อง	--- เบื้อง	--- เบื้อง	--- เบื้อง	-- เบื้องระ
- เบื้อง-เบื้อง	--- เบื้อง	--- ปุ้	--- เบื้อง	- เบื้อง-เบื้อง	----	--- เบื้อง	--- เบื้อง

ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ อธิบายกระสวนทำนองการตีกลองกันยาวกับการฟ้อนโต มีกระสวนทำนองดังนี้

กระสวนทำนองกลองที่ ๑

- ป๊ะกะเป้	- ปี้ - เป้	- ป๊ะกะเป้	- ปี้ - เป้	- ป๊ะกะเป้	- ปี้ - เป้
------------	-------------	------------	-------------	------------	-------------

กระสวนทำนองกลองที่ ๒

----	- ป๊ะกะเป้ง	----	- ป๊ะกะเป้ง	----	- ป๊ะกะเป้ง
------	-------------	------	-------------	------	-------------

กระสวนทำนองกลองที่ ๓

--- ยูป	--- ยูป	- ป๊ะกะเป้ง	--- ยูป	--- ยูป	- ป๊ะกะเป้ง
---------	---------	-------------	---------	---------	-------------

สำหรับการตีกลองกันยาว ครูประเสริฐ ประดิษฐ์อธิบายว่ากระสวนทำนองที่ ๑ เป็นการตีแบบธรรมดาหรือการตีแบบการตีแห้วทั่วไป สำหรับการตีกระสวนทำนองที่ ๒ เป็นการตีกลองตอนโตจะกระโดดไปข้างหน้าหรือก้าวไปข้างหน้าหรือทำท่าปิดหัว กระสวนทำนองที่ ๓ เป็นกระสวนทำนองที่ใช้ทั่วไปกับการฟ้อนโต

ครูสุทัศน์ สนิทพทอง สาธิตการตีกลองกันยาวกับการฟ้อนโตโดยตีจังหวะซ้ำว่าการฟ้อนนกกึ่งกะหล่ำ กระสวนทำนองดังนี้

ช่วงขึ้นต้น

--- ตู๊บ	-- กะเพ็ง	--- เพ็ง	--- เพ็ง	--- เพ็ง	--- เพ็ง
----------	-----------	----------	----------	----------	----------

-ตุ๊บกะเพ็ง	-ตุ๊บกะเพ็ง	-ตุ๊บกะเพ็ง	-ตุ๊บกะเพ็ง	เพ็งเพ็งเพ็งเพ็ง
-------------	-------------	-------------	-------------	------------------

ช่วงย่อตัวแล้วส่ายหัวไปมา

-- กะตุ๊บ	-- กะตุ๊บ	ตุ๊บตุ๊บตุ๊บตุ๊บ	ตุ๊บตุ๊บตุ๊บตุ๊บ
-----------	-----------	------------------	------------------

ช่วงส่ายหัวไปตามจังหวะท้ายห้อง สลับด้านซ้ายและด้านขวา

-ตุ๊บกะตุ๊บ	-ตุ๊บกะตุ๊บ	-ตุ๊บกะตุ๊บ	-ตุ๊บกะตุ๊บ
-------------	-------------	-------------	-------------

ช่วงโศกยับขาตามจังหวะกลอง

- เป็ง - เป็ง	- เป็ง - เป็ง	- เป็ง - เป็ง	- เป็ง - เป็ง
---------------	---------------	---------------	---------------

ช่วงม้วนตัวที่พื้น (ตีเสียงดัง)

เป็งเป็งเป็งเป็ง	เป็งเป็งเป็งเป็ง	เป็งเป็งเป็งเป็ง	เป็งเป็งเป็งเป็ง
------------------	------------------	------------------	------------------

ช่วงจบ

- - - เป็ง	- - - เป็ง	- - - เป็ง	- - - ุ๊
------------	------------	------------	----------

จากข้อมูลของศิลปิน ๖ ท่านได้แก่

- ครูสมนึก บุญหล่อ
- ครูปิยะ ยอดเมืองนาย
- ครูสมบุญ เลิศชัชวาลย์
- ครูแก้ว ท้าวศิริ
- ครูประเสริฐ ประดิษฐ์
- ครูสุทัศน์ สินธพทอง

พบว่าศิลปินทุกคนให้ข้อมูลกระสวนทำนองแตกต่างกันออกไปอย่างสิ้นเชิง อาจกล่าวได้ว่า กลองกันยาวเป็นกลองที่อยู่ในวิถีชีวิตและเป็นการตีต้นสดหรือกระสวนทำนองจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับนักแสดง ณ เวลานั้น ๆ อาจสรุปได้เพียงว่า การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนโต้นั้นมีความแตกต่างไปจากการตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนนกกึ่งกะหล่ำตรงที่มีการตี “ลูกสั้น” หรือการกำมือทุบหน้ากลองให้กั้ววานเสียงไปท้ายกลองประกอบในกระสวนทำนองกลองด้วยเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้การตีกลองยังมักใช้เสียง “เป็ง” และเสียง “ตุ๊บ” มาประกอบเป็นกระสวนทำนองเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการแสดง โต้นักมีการส่ายหัวไปมาเป็น

จำนวนมาก เพราะฉะนั้นช่วงเวลานั้นเองนิยมตีด้วยเสียง “ตึบ” ด้วยพยางค์เสียงถี่มาประกอบ และช่วงม้วนตัวไปมาหรือช่วงขยับขา ขยับตัวจะตีเสียง “เป็ง” เป็นส่วนใหญ่

๔.๓ กลองก้นยาวกับการฟ้อนมือและฟ้อนดาบ (ก้าลาย ก้าแลว)

คำว่า ก้าลาย หมายถึงการฟ้อนที่แสดงลวดลายของมือ ไม่มีการถืออาวุธไว้ในมือ บางครั้งเรียกว่า “ฟ้อนเจิง” หมายถึงการฟ้อนที่มีชั้นเจิงนั่นเอง แต่ “ก้าแลว” หมายถึงการฟ้อนที่มีดาบอยู่ในมือ ความคิดเห็นดังกล่าวเป็นคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาและเป็นความเข้าใจของคนโดยทั่วไป หากแต่มีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไปโดยผู้ให้ข้อมูลคือ ครูสำอาง จางยอด ซึ่งเป็นชาวไทใหญ่มาจากรัฐฉาน โดยทำให้ความเห็นที่แท้จริงแล้วไม่ว่าจะเป็นการฟ้อนทั้งแบบมือและแบบถืออาวุธ ชาวไทใหญ่ล้วนแล้วแต่เรียกว่า “ก้าลาย” ทั้งสิ้น ครูสำอาง จางยอดได้อธิบายวิธีการแบ่งประเภทของก้าลายดังนี้

- ประเภทแรก เรียกว่า “ก้าลายมือ” เป็นการฟ้อนเจิง (เจิง) ด้วยมือเปล่า
- ประเภทที่สอง เรียกว่า “ก้าลายแลว” เป็นการฟ้อนเจิงด้วยการถือดาบ
- ประเภทที่สาม เรียกว่า “ก้าลายค้อน” เป็นการฟ้อนเจิงด้วยการถือกระบองยาว
- ประเภทที่สี่ เรียกว่า “ก้าลายหอก” เป็นการฟ้อนเจิงด้วยการถือหอก

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม มีการฟ้อนมือและฟ้อนดาบ โดยจะได้ทำการเสนอภาพวิธีการฟ้อน และรายละเอียดของวิธีการตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนดังกล่าวต่อไปนี้

ภาพขณะกลองก้นยาว อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๔.๖๐ (จากซ้าย) นายทองสุข รัตน อายุ ๔๘ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๕๕ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย และนายอาทร สุริยะ อายุ ๔๒ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๒๗๓ หมู่ ๑ ตำบลแม่ลาน้อย ศิลปินฟ้อนดาบ

ภาพที่ ๔.๖๑ นายทองสุข รัตน์ สาธิตการฟ้อนมือ

ภาพที่ ๔.๖๒ นายทองสุข รัตน์ สาธิตการฟ้อนดาบ

ขณะกลองก้นยาว อำเภอมะนังน้อยสาธิตการตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนดาบและฟ้อนมือด้วยกระสวนทำนองต่อไปนี้

กระสวนทำนองกลองประกอบการฟ้อนดาบ

ฆ้อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	----	--กะเพ็ง	----	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง	เป็ง-เป็ง	เป็ง-เป็ง	เป็ง-เป็ง

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-คืบกะเพ็ง	-เป็ง-เป็ง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	--กะเพ็ง	--กะคืบ	-เป็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-เป็ง	-เพ็ง-ปืบ

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง	-เพ็ง-ปืบ	-เพ็ง-ปืบ	-เพ็ง-ปืบ	-เพ็ง-ปืบ

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง	--เป็งจะ	เป็ง-เป็ง	--เป็งจะ	เป็ง-เป็ง	--เป็งจะ	เป็ง-เป็ง

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง	--กะเพ็ง	-คืบกะเพ็ง	--กะเพ็ง	-คืบกะเพ็ง	--เป็งจะ	เป็ง-เป็ง

กระสวนทำนองกลองเวลานั่งย่อเข้าแล้วรำ / -- กะเพ็ง/- - กะเพ็ง/

กระสวนทำนองกลองเวลานั่งย่อเข้าแล้วไกวดาบ / -- เป็งจะ/- เป็ง-เป็ง/

กระสวนทำนองกลองประกอบการฟ้อนมือหรือฟ้อนเจิง

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	----	----	----	--กะเพ็ง	-เป็ง-ปืบ	----	--กะเพ็ง	-เป็ง-ปืบ

หม่อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	----	----	--กะเพ็ง	-เป็ง-เป็ง	--กะเพ็ง	--กะเพ็ง	--กะเพ็ง	--กะเพ็ง

หม้อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	--กะเพ็ง	--กะเพ็ง	--กะเพ็ง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง	เป็ง-เป็ง	เป็ง-เป็ง	เป็ง-เป็ง

หม้อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง	--กะเพ็ง	เป็ง-เป็ง

หม้อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	--กะเพ็ง	--กะเพ็ง	--กะเพ็ง	-เป็ง(กค)	--กะเพ็ง	-เป็ง(กค)	--กะเพ็ง	-เป็ง(กค)

หม้อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
กลอง	-เป็ง(กค)	-เป็ง(กค)	เป็ง-เป็ง	เป็ง-เป็ง	--เป็งงะ	เป็ง-เป็ง	--เป็งงะ	เป็ง-เป็ง

การตี “กค” ในที่นี้หมายถึงการตีเล่นหน้ากลองด้วยการตีเสียงเป็งที่มีมือขวา หลังจากนั้นใช้ปลายนิ้วของมือซ้ายกดและกรี๊ดลงบนหน้ากลองในลักษณะกดเพื่อให้ได้เสียงที่ทุ้มต่ำและค่อนข้างนุ่ม โดยครูพัน ยาระณะ เรียกเสียงกลองนี้ว่า “เสียงด้ว” และ “เสียงด้ว” หรือ “การยักหน้ากลอง” ตามที่ครูสุทัศน์ สิ้นชีพทองอธิบายนั่นเอง

เวลาจะตีลงจบ คณะแม่ลาน้อย มีกระสวนทำนองกลองและเครื่องกำกับจังหวะดังนี้

หม้อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
ฉาบ	----	-แซ่-แซ่	--แซ่	---แซ่
กลอง	----	-เป็ง-เป็ง	---เป็ง	---เป็ง

กลองก้นยาวคณะตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม โดยครูหมื่น เขาวเรศ สาธิตการตีกลองก้นยาวประกอบก้าแลวและก้าลาย ดังกระสวนต่อไปนี้

--- เป็ง	-- เป็งงะ	-เป็ง-เป็ง	----	----	--- เป็ง	-- เป็งงะ	-เป็ง-เป็ง
-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-เป็ง-เป็ง	-- เป็งงะ	-เป็ง-เป็ง	-- เป็งงะ	-เป็ง-เป็ง
--- เป็ง	-- กะตุ๊บ	-เป็ง-เป็ง	--- เป็ง	-- กะตุ๊บ	-เป็ง-เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง
-- กะตุ๊บ	-เป็ง-เป็ง	-- กะตุ๊บ	-เป็ง-เป็ง	----	--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง
--- ตู๊บ	-เป็ง-เป็ง	--- เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง-เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง-เป็ง	--- เป็ง
--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	-- กะตุ๊บ	-เป็ง-เป็ง	-- กะเป็ง

-เป็ง-เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	-- กะตุบ	-เป็ง-เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง-เป็ง	--- เป็ง
--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	-เป็ง-เป็ง	- เป็ง-ปู้	- เป็ง-ปู้	- เป็ง-ปู้	- เป็ง-ปู้
- เป็ง-ปู้	--- เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง-เป็ง	-- กะเป็ง	-เป็ง-เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง
--- เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง	--- ปู้	--- เป็ง	--- ปู้	----	- ปู้ - ปู้
-เป็ง-เป็ง	----	-เป็ง-เป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง			

ทดลองกันยาวคณะตำบลเมืองปอน อำเภอปาย โดยครูสมนึก บุญหล่อ สาธิตการตีกลองกันยาวประกอบก้าแลวและก้าลาย มีการตีโหม่งขึ้นก่อน ๖ ครั้ง ดังกระสวนต่อไปนี้

--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- เป็ง	----
----	--- เป็ง	----	-- เป็งงะ	----	- เป็ง-ยุบ	-เป็ง-เป็ง	----
- เป็ง-ยุบ	-เป็ง-เป็ง	----	- เป็ง-ยุบ	-เป็ง-เป็ง	- เป็ง-ยุบ	- เป็ง-ยุบ	-เป็ง-เป็ง
- เป็ง-ยุบ	-เป็ง-เป็ง	----	- เป็ง-ยุบ	- เป็ง-ยุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ
-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ
-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	- เป็ง-ยุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ
-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	--- เป็ง	-ตุบกะตุบ
--- เป็ง	-ตุบกะตุบ	--- เป็ง	-ตุบกะตุบ	--- เป็ง	--- เป็ง	- เป็ง-ยุบ	-เป็ง-เป็ง
-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	-ตุบกะตุบ	- เป็ง-ยุบ	- เป็ง-ยุบ	- เป็ง-ยุบ
- เป็ง-ยุบ	-ตุบกะตุบ	-- เป็งเป็ง	--- เป็ง	--- เป็ง			

(หมายเหตุ) โหม่งจะบรรเลงขึ้นก่อน หลังจากนั้นจะตีไปตลอดจนจบการแสดง การบันทึกโน้ตข้างต้นเป็นการนำเสนอเฉพาะช่วงตนของการเริ่มการแสดงเท่านั้น

ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ สาธิตการตีกลองกันยาวประกอบก้าลายหรือการฟ้อนมือจะนิยมกำมือทุบไปที่หน้ากลองบางครั้งเรียกว่า “กลองทุบ” มีกระสวนทำนองกลองดังนี้

----	- ปิ่ง - ถิ่ง	----	- เป็ง-เป็ง	- ปิ่ง - ถิ่ง	- ปิ่ง - ถิ่ง
------	---------------	------	-------------	---------------	---------------

----	- ปิ่ง - ถิ่ง	----	--- ถิ่ง	----	--- ถิ่ง
------	---------------	------	----------	------	----------

กระสวนการตีกลองกันยาวกับการฟ้อนมือหรือก้าลายจะตีดังนี้

ฆ้อง	--- มง	-เท่ง-มง	--- มง	-เท่ง-มง	--- มง	-เท่ง-มง	--- มง	-เท่ง-มง
------	--------	----------	--------	----------	--------	----------	--------	----------

กลอง	----	-ปะกะเป้	----	-ปะกะเป้	-ปะกะเป้	-ปี่ - เป้	-ปะกะเป้	-ปี่ - เป้
------	------	----------	------	----------	----------	------------	----------	------------

ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ อธิบายทำฟ้อนมือและฟ้อนดาบ โดยการฟ้อนมือมีท่ารำที่เป็นท่าหลัก ๔ ท่าได้แก่

- **ลายหมอกมือ** เป็นลายของคนไตหรือไทใหญ่คิดประดิษฐ์ตามลีลาของกลองกันยาว เป็นท่าที่ถือว่ามีความสวยงาม โดยคนรำจะทำมือห่อ ๆ คล้ายกับลักษณะของดอกไม้
- **ลายแซ่น** เป็นลายที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศจีน ครูประเสริฐประดิษฐ์สันนิษฐานว่ามาจากกังฟูแล้วนำมาประดิษฐ์เป็นท่ารำที่สวยงามทำนี้จะเหยียดแขนออกในวงกว้างแล้ววาดแขนไปตามจังหวะของกลอง มีการก้าวเท้าขึ้นหน้าและก้าวเท้าถอยหลัง
- **ลายปืด** เป็นลายที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศจีนเช่นกัน เป็นศิลปะการต่อสู้แบบประชิดตัว นิ้วมือทั้งมือซ้ายและมือขวาจะอยู่ในลักษณะงอและจะวาดแขนไปตามจังหวะในตำแหน่งที่ใกล้กับตัว การย่อตัว การยกเท้าจะไม่ห่างออกจากตัวอย่างลายแซ่น
- **ลายค้อน** เป็นลายที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศจีนเหมือนกัน โดยคนรำจะต้องถือพลองเพราะเป็นลายที่รับอิทธิพลมาจากกระบี่กระบอง

การฟ้อนดาบมีท่ารำ ๑๒ ท่าบ้าง ๑๕ ท่าบ้าง บางครั้งมีถึง ๑๘ ท่า แต่ท่าหลัก ๆ มีตัวอย่างชื่อดังนี้

- **ท่าแม่กว้างหลงใหญ่** เป็นท่ารำที่ทำให้เห็นเป็นแนวกว้างเพราะความหมายของชื่อท่ารำหมายถึงการอยู่บนที่กว้างใหญ่
- **ท่าเสือลากหาง** เป็นท่ารำที่คนรำต้องถือดาบไว้ในมือแล้วลากไปลากมาคล้ายกับเป็นหางของเสือตัวเอง
- **ท่าปิ่นม้วน** คนรำจะถือดาบไว้ทั้ง ๒ มือ แล้วนำโคนฝ่ามือมาชิดกันยกขึ้นไว้ในระดับคางของคนรำ หลังจากนั้นรำรำไปตามจังหวะของกลอง
- **ท่าปลาเล่นหาด** เป็นท่ารำในลักษณะนั่งรำ

ดังตัวอย่างภาพสาธิตทำฟ้อนต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๖๓ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ สาทิตก้าลายท่า “หมอกมือ”

ภาพที่ ๔.๖๔ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ สาทิตก้าแลวท่า “แม่กว้างหลง”

ภาพที่ ๔.๖๕ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ สาทิตก้าแลวท่า “ปั้นม้วน”

ภาพที่ ๔.๖๖ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ สาธิตก้าแหวทำ “ปลาเล่นหาด”

สนั่น ธรรมธิ กล่าวถึงทำฟ็อนของครูก้า ก้าไว๋ ศิลปินแห่งชาติที่ได้ทำการเรียงลำดับทำร้าโดยเฉพาะการฟ็อนคาบ ให้เป็นคำที่คล้องจองกันเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำชื่ออย่างต่อเนื่องอาศัยแนวจากการพรรณนาชื่อแม่ลาย การร้าร้าอาวุธในพระธรรมเทศนาชาคเรื่องมหาชาติฉบับสร้อยสังกร กัณฑ์มหาหรามีทั้งสิ้น ๓๒ ลายดังนี้

๑. ปิดบัวบาน	๒. เกี้ยวเกล้า
๓. ล้วงใต้ท้ายกแหลก	๔. มัดกลมบ่ก้องลงวาง
๕. เสือลากหางเล่นรอก	๖. จ้างงาต้อกตวงเต็ก
๗. กำแปงเป็กดินแตก	๘. ฟ้าแมบบ่ตันหัน
๙. จ้างงานบานเดินอาจ	๑๐. ปลาต้อนหาดเหิรเหียน
๑๑. อินทร์ตือเตียนถ่อมถ้า	๑๒. เกินก่ายฟ้า
๑๓. สี่วกกั้นพระยาอินทร์	๑๔. แชวชูคน้ำบินเหิร
๑๕. สางลายเดินเกี้ยวกล่อม	๑๖. กิมไฮฮ่อม
๑๗. ถีบโห้ง	๑๘. ควงโค้งไหลสองแขน
๑๙. วนแวนล้วงหนีบ	๒๐. จักริบแดงสวน
๒๑. มนม้วนสีไกล	๒๒. จักแดงใหม่ถือสัน
๒๓. จ้างคกมันหมูนวนเวียนรอบ	๒๔. เสือคาบรอกลายแสง
๒๕. สิ้นสิ้น	๒๖. สิ้นปลาย
๒๗. ลายแดง	๒๘. กอดแยง
๒๙. แดงวัน	๓๐. พันใจ
๓๑. บัวลานโล่	๓๒. ลายสาาง

นบนอบขอกราบกั้มลงวาง (สนั่น ธรรมธิ: ๒๕๓๕, ๓๘)

สำหรับการตีกลองแบบ “กลองทุบ” นั้น ถือได้ว่าเป็นการตีกลองสำหรับแสดง ศักยภาพของกลองอีกรูปแบบหนึ่ง บางครั้งมีการตีประกอบกับการตีแบบทั่วไปดังกระบวน ทำนองต่อไปนี้

กระบวนทำนองที่ ๑ (ตีธรรมดา)

- ป๊ะกะโป้ง	- ปี้ - โป้ง	- ป๊ะกะโป้ง	- ปี้ - โป้ง
-------------	--------------	-------------	--------------

กระบวนทำนองที่ ๒

- - - ถึง	- - - ถึง	- - - ถึง	- - - ถึง
-----------	-----------	-----------	-----------

กระบวนทำนองที่ ๒ เป็นการทุบไปที่หน้ากลองเพื่อให้เกิดความกังวานของเสียง ครู ประเสริฐ ประดิษฐ์ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอนสันนิษฐานว่าสมัยก่อนเวลามีงาน รื่นเริง งานประเพณีที่อยู่ในช่วงที่มีอากาศร้อน หน้ากลองจะตึงขึ้น เสียงก็จะกระด้าง ไม่นุ่มนวลไพเราะและด้วยนักดนตรีจะไม่มีเวลาที่จะทำให้หน้ากลองหย่อนลง จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องตีเสียง “ถึง” หรือเสียง “ทิง” เพื่อให้หน้ากลองหย่อนลง เกิดความไพเราะนุ่มนวลขึ้น

ระเบียบวิธีการบรรเลงกลองก้นยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ครูดำรง ชัยเพชร อธิบายว่าการตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนดาบจะคล้ายกับการ ฟ้อนนกและฟ้อนโต แต่มีความแตกต่างอยู่ที่การตีแบบ “ลูกสั้น” คือการกำมือตีลงบนหน้า กลองและจะใช้ตีขัดกับจังหวะดังตัวอย่างทำนองกลองก้นยาวดังนี้

-ป๊ะกะเบ๊ง	-ป๊ะกะเบ๊ง	-ป๊ะกะเบ๊ง	-เบ๊ง-เบ๊ง	-ป๊ะกะเบ๊ง	-ป๊ะกะเบ๊ง	-ป๊ะกะเบ๊ง	-เบ๊ง-เบ๊ง
- - กะเบ๊ง	- เบ๊ง-เบ๊ง	-ป๊ะกะเบ๊ง	- เบ๊ง-เบ๊ง	- - กะเบ๊ง	- เบ๊ง-เบ๊ง	-ป๊ะกะเบ๊ง	- เบ๊ง-เบ๊ง
- - กะเบ๊ง	- เบ๊ง- ถึง	-----	- ถึง - -	- ถึง - -	- ถึง - -	- ถึง - -	- ถึง - -
- - กะเบ๊ง	- เบ๊ง- ถึง	-----	- ถึง - -	- ถึง - -	- ถึง - -	- ถึง - -	- ถึง - -
เวลาลงจบตีดังนี้							
- - - เบ๊ง	-เบ๊ง - เบ๊ง	- - - เบ๊ง	- - - เบ๊ง				

การตีกลองก้นยาวประกอบการฟ้อนดาบจะตีในลักษณะที่เรียกว่า “ลูกสั้น” คือกำมือ แล้วตีลงบนหน้ากลองนิยมใช้ประกอบการฟ้อนดาบและฟ้อนมือ ลักษณะการตีลูกสั้นนี้ ครู ดำรง ชัยเพชรอธิบายว่านิยมตีกันมากในแถบจังหวัดเชียงใหม่แต่สำหรับชาวไทใหญ่แล้วไม่ นิยมนัก วิธีการตีเสียง “ลูกสั้น” จะกำมือขวาแล้วใช้สันมือทุบลงบนหน้ากลองให้ความกังวาน ของเสียงดังไปที่ปลายลำโพงล่างของกลองหรือบางครั้งอาจเรียกว่า “เสียงเทิง” ก็ได้

ครูสุทัศน์ สนิชพทอง ศิลปินกลองก้นยาวจังหวัดเชียงใหม่สาธิตการตีกลองก้นยาว
กับการฟ้อนมื่อดังกระสวนทำนองกลองต่อไปนี้

ช่วงขึ้นต้น

- - - ตู้บ	-- กระเพ็ง	--- เพ็ง	--- เพ็ง	--- เพ็ง	-- กระตู้บ	-เพ็ง-เพ็ง
------------	------------	----------	----------	----------	------------	------------

----	- เพ็ง-เพ็ง	- เพ็ง-เพ็ง	- เพ็ง-เพ็ง	-- กระตู้บ	-เพ็ง-เพ็ง	-- กระเพ็ง	-เพ็ง-เพ็ง
------	-------------	-------------	-------------	------------	------------	------------	------------

การตีลงสั้น (ทูปกลอง)

--- ถึง	- ถึง --	-ถึงเพ็งเพ็ง	- ถึง --	--- ถึง	----	- ถึง --	-เพ็ง-ปู้
---------	----------	--------------	----------	---------	------	----------	-----------

--- ถึง	-- กระถึง	--- ถึง	-- กระถึง
---------	-----------	---------	-----------

การเล่นหน้ากลอง (กรีดนิ้วหรือบีบหน้ากลองหรือเสียงตี)

----	-- กระเพ็ง	-- กระเพ็ง	- เพ็ง-ตี
------	------------	------------	-----------

จากข้อมูลที่ศิลปินอธิบายมาทั้งหมด สามารถจำแนกให้เห็นถึงกระสวนทำนอง
กลองก้นยาว สำหรับการตีประกอบการฟ้อนมือและการฟ้อนดาบดังนี้

๑. การขึ้นต้นจะมีกระสวนทำนองกลองแบบตั้งหลัก กล่าวคือจะมีการเว้นวรรค
เป็นช่วง ๆ สามารถจำแนกเป็นกระสวนทำนองแสดงได้ดังนี้

กระสวนที่ ๑

- - - -	-- X X	- - - -	-- X X
---------	--------	---------	--------

(----/-- กระเพ็ง/----/-- กระเพ็ง/)

กระสวนที่ ๒

- - - -	-- X X	- X- X	- - - -	-- X X	- X- X
---------	--------	--------	---------	--------	--------

(----/-- กระเพ็ง/- เบิ่ง- ปู้ /----/-- กระเพ็ง/- เบิ่ง- ปู้)

๒. การดำเนินกระสวนทำนองกลองนั้นขึ้นอยู่กับทำรำตามธรรมชาติของการตี
กลองก้นยาวหากแต่มีการเพิ่มการตีลูกสั้นหรือการทูปกลองในลักษณะ “การลักจังหวะ” เป็น
ส่วนใหญ่ แต่มีปรากฏการตีลูกสั้นแบบ “ตรงจังหวะ” เข้ามาร่วมด้วย

๓. การเลือกกระสวนทำนองใช้ในแต่ละพื้นที่ที่มีทั้งการนำกระสวนทำนองเดียวกันไปใช้ประกอบทั้งการฟ้อนมือและฟ้อนดาบ และมีบางพื้นที่ที่แยกกระสวนทำนองให้แตกต่างกันระหว่างการฟ้อนมือและฟ้อนดาบดังรายละเอียดต่อไปนี้

พื้นที่ที่มีการใช้กระสวนกลองเดียวกันทั้งการฟ้อนมือและฟ้อนดาบ ได้แก่

- ครูหมื่น เยาวเรศ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ครูสมนึก บุญหล่อ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ครูดำรง ชัยเพชร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พื้นที่ที่มีการใช้กระสวนกลองแตกต่างกัน

- คณะกลองกันยาว อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๔. กระสวนทำนองกลองสำหรับการตีประกอบการฟ้อนมือและฟ้อนดาบจะมีการเล่นหน้ากลองที่เรียกว่า “การยักหน้ากลอง” หรือการตีเสียง “ตี้ว ตี้ว” ตามคำอธิบายของครู พัน ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติ ยกตัวอย่างกระสวนทำนองดังกล่าวเช่น

----	-- กะเพ็ง	-- กะเพ็ง	- เพ็ง-ตี้ว
------	-----------	-----------	-------------

เสียงสุดท้ายของตารางช่องที่ ๔ จะเป็นเสียงที่ทำการเล่นหน้ากลองด้วยการตีเสียงเป็ง หรือ เสียงเพ็ง ด้วยมือใดมือหนึ่ง แล้วใช้ปลายนิ้วของอีกมือหนึ่งกดและกรีดหรือบีบลงบนหน้ากลองนั่นเอง

๕. ส่วนวนการลงจบจะเหมือนกันกับการตีประกอบการฟ้อนนกถึงกะหล่ำและทั่วไป

๔.๔ กลองกันยาวตีสำหรับการแห่และงานประเพณี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์ กล่าวถึงจังหวะของฆ้อง กลอง ที่นำมาประโคมในขบวนแห่ว่า

วงฆ้องกลองที่ใช้ประกอบฟ้อนรำและประ โคมในขบวนแห่ต่างๆ มีการประสมวงที่เน้นจังหวะมากกว่าทำนอง บางวงไม่มีเครื่องบรรเลงทำนองเลย ทั้งนี้เพราะกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมเคลื่อนไหว และต้องการให้คนมารวมกลุ่มและมีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก ความสนุกสนานครึกครื้นด้วยสรรพเสียงกับการเคลื่อนไหวเป็นเป้าหมายของงานประเภทนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องเน้นที่จังหวะซึ่งเร้าการตอบสนองทางกายเป็นอย่างดี (ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์, ๒๕๔๕: ๘๘)

ครูแก้ว ท้าวศิริ อธิบายกระสวนทำนองกลองก้นยาวสำหรับการตีแห้วเป็นการตีแบบ
ธรรมดา ดังนี้

กลองก้นยาว	--- เป็	- ป็ - เป็	--- เป็	- ป็ - เป็
ฆ้องหรือโหม่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง

นอกจากนี้จะมีเสียงกลองที่เรียกว่า “เสียงทุบ” เป็นการกำมือแล้วทุบลงบนหน้ากลอง
แต่สำหรับครูแก้ว ท้าวศิริแล้ว การตีเสียงทุบจะไม่ลัดจังหวะ จะตีตามจังหวะดังตัวอย่าง
กระสวน ดังนี้

--- เป็	- ป็ - เป็	--- เป็	- ป็ - เป็	--- เป็	- ป็ - เป็
--- ทิ้ง	--- ทิ้ง	--- ทิ้ง	--- เป็	- ป็ - เป็	- ป็ - เป็

ครูบุญพบ วัฒนวงศ์ สาธิตกระสวนทำนองกลองก้นยาวสำหรับตีแห้วไปว่ามีลีลา
ต่างๆ ดังจะแสดงกระสวนทำนองกลองก้นยาว ๖ กระสวนทำนองและกระสวนทำนองทั้งหมด
สามารถตีแบบติดต่อกันได้ ดังนี้

กระสวนทำนองที่ ๑

--- ปิ่ง	- ถิ่ง - ปิ่ง	- ถิ่ง - -	--- ปิ่ง	- ถิ่ง - ปิ่ง	- ถิ่ง - -
----------	---------------	------------	----------	---------------	------------

กระสวนทำนองที่ ๒

- เป็ง - เป็ง	- เป็ง - เป็ง	- เป็ง - เป็ง	- เป็ง - ปู้ก
---------------	---------------	---------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๓

- ปู้กเป็งปู้ก	- ปู้กเป็งปู้ก	- ปู้กเป็งปู้ก	- ปู้กเป็งปู้ก	- ปู้กเป็งปู้ก	- ปู้กเป็งปู้ก	- ปู้กเป็งปู้ก	- เป็ง - ปู้ก
----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	---------------

กระสวนทำนองที่ ๔

--- ปู้ก	- เป็ง - ปู้ก	--- ปิ่ง	- ถิ่ง - ปิ่ง	- ถิ่ง - -	--- ปิ่ง	- ถิ่ง - ปิ่ง	- ถิ่ง - -
----------	---------------	----------	---------------	------------	----------	---------------	------------

กระสวนทำนองที่ ๕

- ปู้ก - -	- เป็ง - -	- ปู้ก - -	- เป็ง - -	- ปู้ก - -	- เป็ง - -
------------	------------	------------	------------	------------	------------

กระสวนทำนองที่ ๖

- ปู้ก - -	- กะเป้งเป้ง	--- เป้ง	--- เป้ง
------------	--------------	----------	----------

ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ อธิบายว่าการตีกลองก้นยาวสำหรับงานแห่ประเพณีต่างๆ เช่น แห่บั้งไฟ แห่ในงานปอยส่างลอง เป็นต้นจะมีกระสวนทำนองที่ไม่ซับซ้อนดังนี้

ฆ้อง	--- มง	- เท่ง-มง	--- มง	- เท่ง-มง	--- มง	- เท่ง-มง	--- มง	- เท่ง-มง
กลอง	----	- ป๊ะกะเป้	----	- ป๊ะกะเป้	- ป๊ะกะเป้	- ปี้ - เป้	- ป๊ะกะเป้	- ปี้ - เป้

นอกจากนี้การตีกลองก้นยาวกับการแห่ครุฑทวน หรือแห่ในงานประเพณีต่าง ๆ ยังใช้กระสวนทำนองกลองที่ไม่ซับซ้อนนัก ดังตัวอย่างการตีกลองก้นยาวของอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอนดังนี้

ฆ้องหรือโหม่ง	--- มง	- ตุ่ม - มง	--- มง	- ตุ่ม - มง
กลองก้นยาว	--- เป้ง	- เป้ง - เป้ง	--- เป้ง	- เป้ง - เป้ง

คณะกลองก้นยาวอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน สาธิตการตีกลองก้นยาวประกอบการแห่ดังกระสวนต่อไปนี้

กระสวนทำนองรูปแบบที่ ๑

ฆ้อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
ฉาบ	- แห่ - วับ	- แฉ่ง-แฉ่ง	- แห่ - วับ	- แฉ่ง-แฉ่ง	- แห่ - วับ	- แห่ - วับ	- แห่ - วับ	- แฉ่ง-แฉ่ง
กลอง	-- กะตุ๊บ	- เป้ง - เป้ง	-- กะตุ๊บ	- เป้ง - เป้ง	-- กะตุ๊บ	- เป้ง - เป้ง	-- กะตุ๊บ	- เป้ง - เป้ง

กระสวนทำนองรูปแบบที่ ๒

ฆ้อง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
ฉาบ	- แห่ - วับ	- แฉ่ง-แฉ่ง	- แห่ - วับ	- แฉ่ง-แฉ่ง	- แห่ - วับ	- แห่ - วับ	- แห่ - วับ	- แฉ่ง-แฉ่ง
กลอง	-- กะตุ๊บ	-- กะตุ๊บ	-- กะตุ๊บ	- เป้ง - เป้ง	-- กะตุ๊บ	-- กะตุ๊บ	-- กะตุ๊บ	- เป้ง - เป้ง

ทดลองกันยาวขณะตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม โดยครูหมื่น เยาวเรศ สาธิตการตี
ทดลองกันยาวสำหรับการแห่ ดังกระสวนทดลองต่อไปนี้

----	--กะเพ็ง	--กะเพ็ง	- เบิ่ง-บู้	----	--- เบิ่ง	-- กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง
-- กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง	-- กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง	-- กะเพ็ง	-ตุ๊บกะตุ๊บ	-เพ็ง-บ๊ะ	-เพ็ง-เบิ่ง
-- กะเพ็ง	-- กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง	-ตุ๊บกะตุ๊บ	- เบิ่ง-ตุ๊บ	-- กะเพ็ง	-ตุ๊บกะตุ๊บ	- เบิ่ง-ตุ๊บ
-- กะตุ๊บ	-ตุ๊บกะตุ๊บ	-- กะตุ๊บ	-เพ็ง-เบิ่ง	-- กะตุ๊บ	-เพ็ง-เบิ่ง	-- กะตุ๊บ	-เพ็ง-เบิ่ง
-- กะตุ๊บ	-เพ็ง-เบิ่ง	-- กะตุ๊บ	-ตุ๊บกะตุ๊บ	-ตุ๊บกะตุ๊บ	-ตุ๊บกะตุ๊บ	-ตุ๊บกะตุ๊บ	- เบิ่ง-ตุ๊บ
- เบิ่ง-ตุ๊บ	- เบิ่ง-ตุ๊บ	- เบิ่ง-ตุ๊บ	-เบิ่ง-เบิ่ง	- เบิ่ง-ตุ๊บ	----	- เบิ่ง-ตุ๊บ	-- กะตุ๊บ
--เบิ่งเบิ่ง	--- เบิ่ง	--- เบิ่ง	--- เบิ่ง				

ระเบียบวิธีการบรรเลงทดลองกันยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ครูดำรง ชัยเพ็ชร
อธิบายว่าการตีทดลองกันยาวกับการแห่คร้วทานจะไม่มีข้อกำหนดตายตัว เป็นการนำหน้าทับ
ทดลองไม่ว่าจะเป็นของการฟ้อนนก ฟ้อนโต ฟ้อนดาบ เลื่อนนำมาตีได้โดยไม่มีข้อจำกัด

ครูสุทัศน์ สินธพทอง สาธิตการตีทดลองกันยาวกับการแห่ โดยมีกระสวนทำนองทดลอง
๗ กระสวนทำนอง สามารถเลือกนำมาตีได้ดังนี้

กระสวนที่ ๑

--- เบิ่ง	--- เบิ่ง	--- เบิ่ง	--- เบิ่ง	--กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง
-----------	-----------	-----------	-----------	----------	--------------

กระสวนที่ ๒

----	--กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง	----	--กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง
------	----------	--------------	------	----------	--------------

กระสวนที่ ๓

--กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง	--กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง	--กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง	--กะเพ็ง	-เบิ่ง-เบิ่ง
----------	--------------	----------	--------------	----------	--------------	----------	--------------

กระสวนที่ ๔

--กะเพ็ง	-เบิ่ง-บู้	--กะเพ็ง	-เบิ่ง-บู้	--กะเพ็ง	-เบิ่ง-บู้	--กะเพ็ง	-เบิ่ง-บู้
----------	------------	----------	------------	----------	------------	----------	------------

กระสวนที่ ๕

--กะเพ็ง	--- ถิ่ง	--กะเพ็ง	--- ถิ่ง	--กะเพ็ง	--- ถิ่ง	--กะเพ็ง	--- ถิ่ง
----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

กระสวนที่ ๖

----	---ตุ้บ	--กะเพ็ง	----	---ตุ้บ	--กะเพ็ง
------	---------	----------	------	---------	----------

กระสวนที่ ๗

---ตุ้บ	--กะเพ็ง	---ตุ้บ	--กะเพ็ง
---------	----------	---------	----------

จากข้อมูลที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าการตีกลองก้นยาวประกอบการแห่นั้นเป็นการยืมกระสวนทำนองของการตีประกอบการฟ้อนนก การฟ้อนโต การฟ้อนดาบ โดยนำมาเฉพาะกระสวนทำนองที่ไม่มีความซับซ้อนมาตีเรียงติดต่อกัน ตามที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงษ์อธิบายไว้ว่าการตีประกอบการแห่นั้นจะเน้นเรื่องของจังหวะเพื่อให้เกิดการตอบสนองทางร่างกายกล่าวคือทำให้คนที่ได้ยืนอยากร่วมสนุกและแสดงท่าทางจนเกิดความสนุกสนาน ข้อมูลจากครูแก้ว ท้าวศิริ ครูประเสริฐ ประดิษฐ์ ศิลปินอำเภอแม่ลาน้อย ศิลปินตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จะมีการนำกระสวนกลองการฟ้อนนกกมาตีในการแห่ ส่วนข้อมูลจากครูบุญพบ วัฒนวงศ์และครูสุทัศน์ สนิธพทองจะมีลักษณะการตี “ลูกสั้น” มาประกอบด้วย

อาจสรุปได้ว่ากระสวนทำนองกลองก้นยาวที่นำมาตีประกอบการแห่นั้นจะใช้กระสวนทำนองที่ไม่มีความซับซ้อนและมักจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

- เป็นจังหวะที่มีลักษณะลงตัว กล่าวคือเป็นลักษณะกระสวนทำนองที่มีจำนวนห้องเท่า ๆ กัน บรรเลงซ้ำกัน และเป็นกระสวนทำนองที่ไม่มีความซับซ้อน
- มีการทอนกระสวนทำนองการตีกลองจากซ้ำไปหาเร็ว
- มีลักษณะการตีในรูปแบบ “การลักจังหวะ” ไปตลอดชุดทำนอง
- มีการตีสำนวนปิดท้ายชุดทำนองด้วย

๔.๕ การตีฉาบกับกลองก้นยาว

ฉาบเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นเครื่องกำกับจังหวะที่มีทั้งการตีตามจังหวะ ตีเก็บให้ถี่ขึ้นและตีขัดจังหวะ สร้างความสนุกสนานให้กับการแสดงและสร้างความครึกครื้นแก่ผู้ฟัง สำหรับฉาบที่ใช้อยู่ทั่วไปในพื้นที่ล้านนาจะเป็นฉาบใหญ่ (เรียกว่าส่ว) และฉาบเล็ก (เรียกว่าแส่ว) ฉาบที่ดีในวงกลองก้นยาวจะเป็น “ฉาบขนาดกลาง” ชาวไทใหญ่เรียก “แส่ว” วิธีการตีฉาบมี ๒ รูปแบบด้วยกัน รูปแบบแรกเป็นการตีฉาบแนวตั้งและรูปแบบที่สอง

เป็นการตีฉาบในลักษณะเอียงประมาณ ๔๕ องศา ดังภาพครูต่างคำ จางยอดสาธิตรูปแบบการ
ถือฉาบแล้วตีทั้ง ๒ รูปแบบดังนี้

ภาพที่ ๔.๖๗ - ๔.๖๘ (ซ้าย) การตีฉาบแนวตั้ง (ขวา) การตีฉาบเอียงประมาณ ๔๕ องศา

ครูพันธ์ ยาระณะ ศิลปินแห่งชาติอธิบายการตีฉาบดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๖๙ วิธีการตีฉาบให้เสียงยาวที่เรียกตามเสียงที่ได้ยินว่า “เสียงนี้”

จากภาพข้างต้นเรียกชื่อวิธีการตีฉาบว่า “การตีฉับฉาบ” เสียงที่ตีเสียงยาวนั้น ครูพันธ์
ยาระณะเรียกตามเสียงที่ได้ยินว่า “นี้” ดังชุดทำนองฉาบต่อไปนี้

กระสวนทำนองฉาบช่วงขึ้นต้น (บรรเลง ๓ ครั้ง)

----	--- นี้	--- แต่ง	- แต่ง - แซ่
------	---------	----------	--------------

กระสวนทำนองชุดที่ ๒

- แต่ง - แซ่	- แต่ง - แซ่	- แต่ง - แซ่	- แต่ง - แซ่
--------------	--------------	--------------	--------------

โหม่ง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง	--- มง
ฉาบ	-เง็ง-เง็ง	-แต๋ง-แซ่	-แต๋ง-แซ่	-แต๋ง-แซ่	--อะแหล่ม	-แต่ม-แต๊ะ	--อะแหล่ม	-แต่ม-แต๊ะ
กลอง	--- เป็ง	-นะปะเท็ง	-เป็ง-เท็ง	-เป็ง-เท็ง	--- เป็ง	-นะปะเท็ง	-เป็ง-เท็ง	-เป็ง-เท็ง

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่าวิธีการเรียกเสียงฉาบและเสียงกลองแตกต่างกันไป เช่นเดียวกันข้อมูลในแต่ละพื้นที่ รายละเอียดวิธีการบรรเลงเสียงต่างๆ มีดังนี้

การตีฉาบ เสียง “เง็ง” คือการนำฝ่าฉาบกระทบกันแบบเฉียง ๆ

การตีฉาบ เสียง “แต่ม” คือการตีแบบเปิดฝ่าฉาบเล็กน้อย

การตีฉาบ เสียง “แต๊ะ” คือการตีแบบกดฝ่าฉาบเล็กน้อย

สำหรับกระสวนทำนองชุดที่ ๒ สามารถบรรเลงเป็นชุดโดยนับจำนวนการตีได้แก่ ชุดทำนอง ๔ ครั้ง ชุดทำนอง ๖ ครั้ง และชุดทำนอง ๘ ครั้ง โดยกระสวนทำนองที่แสดงข้างบน เป็นชุดทำนองแบบ ๔ ครั้ง วิธีการตีเสียงต่างๆ มีดังนี้

“เสียงนี้” เป็นการตีเสียงยาวด้วยการตีบริเวณด้านขวามือของฉาบที่ถือด้วยมือซ้ายแล้วนำด้านซ้ายมือของฉาบที่ถือด้วยมือขวาตีกระทบกันแบบผิว ๆ แล้วค่อยๆ ปิดมือที่อยู่ด้านบนออกไปด้านขวามือ

“เสียงแต๋ง” เป็นการตีฉาบด้วยการตีกระทบกันแบบจากด้านบนอากาศลงตรงๆ และให้เกิดเสียงสั้น ๆ

“เสียงแซ่” เป็นการตีฉาบด้วยการตีกระทบกันแบบจากด้านบนอากาศลงตรงๆ และให้เกิดเสียงที่ยาวขึ้นกว่าเสียงแต๋ง

ครูพัน ยาระณะ สาธิตวิธีการตีฉาบแบบมีลูกเล่นได้แก่การตี “เสียงเฉียง” วิธีการตีก็คือระหว่างที่คนตีฉาบกำลังตีแบบทั่วไปอยู่นั้น มือขวาที่ถือฉาบจะวนทวนเข็มนาฬิกาแล้วนำมือขวามาวางอยู่บนขอบฉาบที่ถือด้วยมือซ้ายแล้วถูฉาบแบบ “เข้า – ออก” เป็นเสียงสั้น ๆ อย่างมีจังหวะดังภาพวิธีการตีฉาบเสียงเฉียงดังนี้

ภาพที่ ๔.๗๐ วิธีการตีฉาบเสียง “เฉียง”

นอกจากนี้ยังมีการตีลูกเล่นแบบ “เสียงนก” ด้วยการตีให้เกิดเสียง “จิ้ง จีบ จิ้ง จีบ” การตีเสียงจิ้งเป็นการตีเปิดเล็กน้อย ส่วนการตีเสียงจีบจะตีกดเล็กน้อยในท่าทางแบบเดียวกับ การตีเสียงยาวนั่นเอง

การตีฉาบโดยใช้การหยุดเสียงเข้ามาประกอบระหว่างการตียังเป็นลูกเล่นอีกวิธีหนึ่ง เช่นกัน กระสวนทำนองฉาบดังนี้

ฉาบ	-เง้ง-เง้ง	-แต้ง-แซ่	-แต้ง-แซ่	-แต้ง-แซ่	--อะแหล่ม	-แต่ม-แต๊ะ	--อะแหล่ม	-แต่ม-แต๊ะ
-----	------------	-----------	-----------	-----------	-----------	------------	-----------	------------

การตีฉาบ เสียง “เง้ง” คือการนำฝ่าฉาบกระทบกันแบบเฉียง ๆ

การตีฉาบ เสียง “แต่ม” คือการตีแบบเปิดฝ่าฉาบเล็กน้อย

การตีฉาบเสียง “แต๊ะ” เป็นการกดฉาบเข้าหากันแบบเสียงสั้น หลังจากนั้นหยุดความกังวานเสียงของฉาบทันทีให้เกิดความเงียบทั้งนี้เป็นการสร้างความแปลกหูให้กับคน ฟังเนื่องจากโดยทั่วไปแล้วฉาบจะตีเสียงยาวตลอดเวลา

สำหรับการตีที่เรียกว่า “การตีตันฉาบ” และการตีแบบมีลูกเล่นได้แก่เสียงนก เสียงเฉียง การตีหยุดเสียงนั้น สามารถนำมาผสมตีด้วยกันได้

ครูสุทัศน์ ลิขิตทอง สาธิตการจับฉาบดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๑๑ การจับฉาบด้วยมือขวา

ภาพที่ ๔.๑๒ การเอียงฝ่าฉาบขณะบรรเลง

ภาพที่ ๔.๑๓ การตีฉาบที่ส่วนปลายของฝาฉาบ

ครูสุทัศน์ สนิทพทองอธิบายว่าการตีฉาบจะประกอบด้วยการตีเสียงเล็กหมายถึงการใช้ส่วนปลายของฝาฉาบตีกระทบกันแบบเบา ๆ แต่มีเสียงสั้นสะท้อนยาวตามมา การตีเสียงใหญ่เป็นการใช้ฝาฉาบทั้งฝาตีกระทบกันแต่ให้ความสั้นสะท้อนยาวตามมาด้วยและการตีเสียงตบเป็นการตีในลักษณะเดียวกับเสียงดังแต่จะใช้กำลังมากกว่าและเมื่อฝาฉาบกระทบกันแล้วจะกระเด็นออกจากกันทันที เพราะฉะนั้นเสียงจะไม่สั้นสะท้อนยาวแบบการตีเสียงเล็กและการตีเสียงดัง

การตีฉาบกับการตีกลองก้นยาวจะมีลักษณะการตีที่พิเศษกว่าการตีฉาบใหญ่โดยทั่วไป กล่าวก็จะเป็นการตีฉาบแบบผิว ๆ หรือตีแบบเฉียด ๆ เท่านั้น การจับฉาบจะทำการตั้งฉาบตีหรือเอียง ๔๕ องศา ไม่นอนฉาบตีแบบวงดนตรีไทยทั่วไป จากการออกเก็บข้อมูลภาคสนาม มีการเรียกเสียงฉาบดังนี้

“เสียงแซ่” หมายถึงการนำฝาฉาบตีกระทบกันแล้วหยุดไว้ชั่วขณะเพื่อให้เกิดความสั้นสะท้อนที่ตามมาเป็นเสียงยาว

“เสียงวับ” หมายถึงเสียงที่เกิดขึ้นทีหลังเสียงแซ่ เป็นการนำฝาฉาบที่กำลังปล่อยให้เสียงสั้นสะท้อนด้วยเสียง “แซ่” กดลงเข้าหากันเล็กน้อย เพื่อให้เกิดเสียง “วับ”

“เสียงแซ็บ” หมายถึงเสียงที่ตีขัดกับ “เสียงแซ่” และ “เสียงวับ” เป็นการเอาฝาฉาบกระทบกันแบบเฉียด ๆ สั้น ๆ

การตีฉาบจะมีตำแหน่งที่ต้องเน้นเสียงให้ดังขึ้นตามเสียงกลองได้แก่หากกลองตีเสียง “ป๊ะ” ฉาบจะเน้นตีเสียงดังมากขึ้น หากกลองตีเสียงเบาฉาบก็จะตีเสียงเบาตามไปด้วยในรูปแบบเดียวกัน กระบวนการตีฉาบสำหรับกลองก้นยาวสามารถบันทึกรายละเอียดได้ดังนี้

การตีแนวซ่า

- - - แซ่	- - - มั่ง	- - - แซ่	- แซ่ - มั่ง
-----------	------------	-----------	--------------

(มั่ง หมายถึงเสียงฆ้องหรือโหม่งที่ตีประกอบกับฉาบ)

การตีเมื่อลงจบ

----	- แช่ - แช่	----	- แช่ - แช่	----	- แช่ - แช่	--- แช่	--- แช่
------	-------------	------	-------------	------	-------------	---------	---------

การตีเก็บถี่เมื่อต้องการเน้นเสียง (จำนวนสรุป)

----	- แช่ - แช่	-- แช่ แช่	- แช่ - แช่
------	-------------	------------	-------------

การตีฉาบกับกลองก้นยาว อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการตีในลักษณะ “ลัก จังหวะ” ด้วยคังนี้

-- แช่ แช่	- แช่ - -	-- แช่ แช่	- แช่ - -
------------	-----------	------------	-----------

การตีฉาบ จังหวัดเชียงใหม่ ครูดำรง ชัยเพ็ชรอธิบายว่ามี ๓ รูปแบบด้วยกัน โดยการตีเสียง “แซ็บ” จะเป็นการตีโดยนำฉาบทั้ง ๒ ฝากระทบกันแบบเฉียง ๆ ดังนี้

รูปแบบที่ ๑

-แซ็บ-แซ็บ	-แซ็บ-แซ็บ	-แซ็บ-แซ็บ	- แช่ - วับ
------------	------------	------------	-------------

รูปแบบที่ ๒

-แซ็บ-แซ็บ	- แช่ - วับ	-แซ็บ-แซ็บ	- แช่ - วับ
------------	-------------	------------	-------------

รูปแบบที่ ๓

- แช่ - วับ	- แช่ - วับ	- แช่ - วับ	- แช่ - วับ
-------------	-------------	-------------	-------------

ครูสุทัศน์ สนิทพทอง อธิบายว่าการตีฉาบว่ามีจังหวะพื้นดังนี้

-แฉ่ง-แฉ่ง	- แช่ - วับ	-แฉ่ง-แฉ่ง	- แช่ - วับ
------------	-------------	------------	-------------

การตีฉาบ เป็นศิลปะการบรรเลงที่มีลีลาเป็นของตนเองเช่นเดียวกัน บางครั้งคนตีฉาบจะมีท่าร้ายรำ หมุนตัวไปตามจังหวะที่ดี เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ทั้งนี้ไม่มีการกำหนดตายตัว แล้วแต่อารมณ์ของผู้ตีฉาบว่ามีความสนุกสนานหรือว่าครึกครื้นก็จะสามารถแสดงออกมาได้อย่างสนุกสนานตามแต่โอกาส

๔.๖ การตีฆ้องหรือโหม่งกับกลองก้นยาว

คำว่า “ฆ้อง” เป็นคำดั้งเดิมที่ใช้เรียกเครื่องดนตรีชิ้นนี้ ชาวต่างประเทศเรียกเครื่องดนตรีชิ้นนี้ว่า “ก้อง” ส่วนคำว่า “โหม่ง” เป็นการเรียกตามเสียงที่ได้ยิน สำหรับชาวไทใหญ่เรียกเครื่องกำกับจังหวะชิ้นนี้ว่า “มอง”

การตี “มอง” หรือ “โหม่ง” กับกลองก้นยาวจะใช้โหม่งหลายใบด้วยกัน แต่เดิมจะตีแยกกันโดย ๑ คนจะตีโหม่ง ๑ ใบ ทั้งนี้เนื่องจากงานประเพณีต่าง ๆ จะมีคนในชุมชนมารวมกันเป็นจำนวนมากและร่วมกันตีวงกลองก้นยาวโดยเป็นความร่วมมือร่วมใจกัน ต่อมาหาคณบรรเลงได้ยากขึ้นทำให้มีการนำฆ้องหรือโหม่งแขวนเป็นราวแล้วใช้คนตีเพียงคนเดียวเท่านั้นตีให้จังหวะหลักกับการตีกลองก้นยาว

อัตราของจังหวะ โหม่งจะตีเหมือนกันทุกพื้นที่ดังตารางแสดงต่อไปนี้

--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง	--- มั่ง
----------	----------	----------	----------

๔.๗ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอด

การสืบทอดกลองก้นยาว สำหรับชาวไทใหญ่แล้วกลองชนิดนี้จะมีอยู่ที่วัดและบ้านของผู้ใหญ่บ้านหรือบ้านคนมีฐานะเท่านั้น ไม่สามารถมีกันได้ทุกบ้านเพราะมีความเชื่อกันว่า ถ้าจะเอากลองเข้าบ้านจะต้องมี “ขันไปรับ” ในขันจะประกอบด้วย ข้าวตอก ดอกไม้ รูปเทียน และเงินไม่จำกัดจำนวน ครูต่างคำ จางยอดอธิบายว่า “ขันที่ไปรับต้องมีการกล่าวคำโดยเฉพาะว่ามาจากไหน เป็นใคร เพราะอะไร การเอาของใหม่เข้าบ้านของชาวไทใหญ่จะต้องมีพิธีกรรมทั้งสิ้น มีคำพูด คำจาท่อกัน” (ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒)

การสืบทอดการตีกลองก้นยาวสำหรับครูต่างคำ จางยอดจะเรียนตอนที่อยู่กับวัด โดยครูผู้ใหญ่ตีมาเรื่อย ๆ หลังจากนั้นจึงได้ขออนุญาตตีบ้างด้วยเหตุที่ปู่ของครูต่างคำ จางยอดเป็นช่างทำกลองด้วย ปู่ชื่อ “คำใส” (ไม่มีนามสกุล เพราะคนรัฐฉานไม่มีการกำหนดนามสกุล) สำหรับหมู่บ้านของครูต่างคำ จางยอดมีอยู่ด้วยกันประมาณ ๑๐๐ หลังคาเรือน แต่มีกลองก้นยาวในหมู่บ้านเพียง ๒ ใบ โดยกลองใบหนึ่งอยู่ที่วัด อีกใบหนึ่งอยู่ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้านและมีผู้ตีกลองได้ ๕ คน ครูต่างคำ จางยอดอธิบายว่า “กลองมีที่วัดกับบ้านผู้ใหญ่ เพราะราคาแพงด้วย และเกิดจากการถือด้วยว่าเป็นของที่เป็นสิริมงคล ไม่อยากจะเล่นที่บ้านเพราะว่าบุญไม่ถึง เลยไม่กล้าเอาไว้ที่บ้านด้วย” (ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒)

การสืบทอดการตีกลองก้นยาวและการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ จากการออกภาคสนาม การฝึกอบรมโครงการถ่ายทอดศิลปการแสดงสู่เยาวชน จัดโดยสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยมีสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นผู้ดูแลโครงการ ในการสืบทอดตามโครงการ

ดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มโครงการจะมีการจัดพิธีที่เรียกว่า “พิธีตั้งขัน” ก่อนเพื่อเป็นการบูชาครูและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อจะเสร็จกิจกรรมก็จะมีพิธีอีกครั้งหนึ่งเรียกว่า “พิธีปลดขัน” ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๑๔ - ๔.๑๕ โต๊ะหมู่บูชานางศุรสติ ณ โรงเรียนศูนย์ปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพที่ ๔.๑๖ - ๔.๑๗ ขันบูชาครูสำหรับนักเรียนที่มาถ่ายทอดการตีกลองกันยาว และการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ บันทึกภาพวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๑

เครื่องบูชาสำหรับพิธีตั้งขันประกอบด้วยเครื่องกระยาบวชซึ่งต้องจัดเป็นคู่ อาจจะจัดเป็น ๒ ชุด ๔ ชุด หรือ ๘ ชุดก็ได้ แต่ต้องไม่ใช่จำนวนที่ ใดก็ได้

- ข้าวเปลือกและข้าวสาร
- ผ้าขาวและผ้าแดง
- กล้วย
- กระสวยพลู
- กระสวยยาเส้น
- ชาแห้ง

- ดอกไม้
- รูป ๘ ดอก เทียน ๔ เล่ม
- ที่พรมน้ำมนต์
- คาบ ๑ คู่

ภาพที่ ๔.๗๘ – ๔.๗๙ พิธีตั้งขัน ก่อนเริ่มกิจกรรมการฝึกอบรม ณ โรงเรียนศูนย์ปางมะผ้า
จังหวัดแม่ฮ่องสอน บันทึกภาพวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑

สำหรับการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น ชาวไทใหญ่จะบูชาครูได้แก่ “นางสุรสติ” หรือ นางสุรัสวดี” ถือเป็นครูทางศิลปะตามความเชื่อของอินเดีย ชาวไทใหญ่ก็ได้รับอิทธิพลมาจากทางอินเดียด้วยเหมือนกัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลียวสิริพงศ์อธิบายว่า

นางพระสุรัสวดี ชาวไทใหญ่เรียก สุรสติ เป็นพระชายาของพระพรหม มีอิทธิพลมาจากทางเหนือของพม่า เพราะทิศตะวันตกติดกับอินเดีย คติทางฮินดูก็มาด้วย นางเป็นเทวดาทางวิชาการ เป็นเทวดาผู้หญิงคิดพิณ ชาวไทใหญ่จะเชื่อถือโดยเฉพาะเกี่ยวกับการฟ้อนรำ เป็นคติทางฮินดูแต่มาใช้กับทางพุทธศาสนาของไทใหญ่ (ประสิทธิ์ เลียวสิริพงศ์, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒)

ครูสุรสติประกอบด้วยกัน ๑๒ องค์ ดังชื่อต่อไปนี้

- องค์ที่ ๑ นางเมตอ
- องค์ที่ ๒ นางยารี
- องค์ที่ ๓ นางแก่น
- องค์ที่ ๔ นางเก่งคำ
- องค์ที่ ๕ นางเม็ยะซิงตาน
- องค์ที่ ๖ นางจันทาเทวี
- องค์ที่ ๗ นางภูษาเทวี
- องค์ที่ ๘ นางนากระเทวี

องค์ที่ ๕ นางปอปะละเทวี

องค์ที่ ๑๐ นางสุวรรณะเทวี

องค์ที่ ๑๑ นางจิงหะเทวี

องค์ที่ ๑๒ นางปะละเทวี

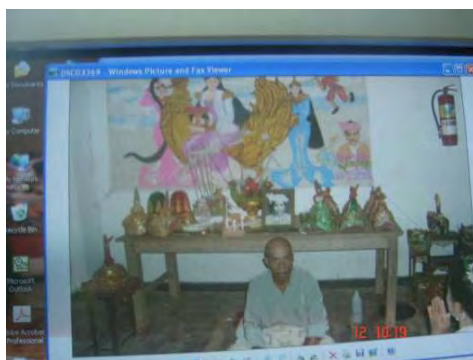
(สมบุญ เลิศชัชวาลย์, สัมภาษณ์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๑)

สำหรับนางเมตจะเป็นแม่ของนางอีกทั้ง ๑๑ องค์ซึ่งเป็นลูกสาวดั่งภาพนางสุรสติดังนี้

ภาพที่ ๔.๘๐ นางสุรสติ

ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจากครูประเสริฐ ประดิษฐ์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
บันทึกภาพวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑

ภาพที่ ๔.๘๑ การประกอบพิธีบูชานางสุรสติ

ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจากครูประเสริฐ ประดิษฐ์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
บันทึกภาพวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑

กลองกันยาว เป็นกลองที่ใช้ตีอยู่ในวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ ซึ่งปัจจุบันมีปรากฏในพื้นที่และอยู่ร่วมกับสังคมไทยจนกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหลายๆ พื้นที่ ความรู้และความเข้าใจวัฒนธรรมการบรรเลง ระบียบวิธีการบรรเลง การนำไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ ย่อมทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

กลองก้นยาว ถือเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญที่สุดของคนไทยที่มีเชื้อสายไทใหญ่ เพราะเป็นกลองที่อยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน เกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรมโดยตลอด ความสำคัญของกลองก้นยาวสามารถจำแนกออกเป็น ๔ ประเด็น ประเด็นแรกเป็นเรื่องของความไพเราะ ด้วยลักษณะทางกายภาพของหุ่นกลองที่มีความยาวและมีขนาดใหญ่ทำให้เสียงที่ดังออกมามีความกังวานไพเราะและนุ่มนวล มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ประเด็นที่สอง ลีลาการตีกลองนั้น มีความแตกต่างไปจากการตีกลองชนิดอื่นๆ ผู้ที่ตีกลองจะต้องแสดงลีลาไปด้วย แม้ว่าจะตีประกอบการแสดงฟ้อนนก ฟ้อนโต ฟ้อนดาบก็ตาม ประเด็นที่สาม พบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตีกลองกับผู้แสดงว่าต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างท่าทางกับจังหวะกลองในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ มีความยืดหยุ่น ไม่กำหนดตายตัว เพราะเป็นศิลปะที่มีความเป็นพื้นถิ่น เป็นวิถีชีวิตของชุมชน ประเด็นที่สี่ เป็นเรื่องของการแสดงวัฒนธรรมของชุมชนด้านการแต่งกายด้วยชุดไต หรือชุดไทใหญ่ ทำให้เป็นส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดความเป็นวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็งอีกประการหนึ่งด้วย เมื่อองค์ประกอบทั้ง ๔ อย่างเกิดขึ้นอย่างครบถ้วน ความมีชีวิตของกลองก้นยาวก็จะบังเกิดขึ้น

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง กลองก้นยาว : ระเบียบวิธีการบรรเลงและการประสมวง ผลการวิจัยพบรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

การเรียกชื่อกลองสามารถสรุปได้จากบุคคลในพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่มากที่สุดและจากความคิดเห็นของศิลปินแห่งชาติ ศิลปิน นักวิชาการ ชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ในหลายๆ พื้นที่ ให้ความเห็นตรงกันเรื่องของการเรียกชื่อกลองชนิดนี้ว่า “กลองก้นยาว” ตามลักษณะทางกายภาพและเป็นภาษาที่เป็นชนบของชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ แต่หากจะเรียกว่า “กลองปุงเง่” ตามความเข้าใจที่หลากหลายก็ยังไม่เป็นประเด็นที่จะถือว่าไม่ถูกต้องเพราะไม่มีหลักฐานชี้ชัดว่ามีความเป็นมาอย่างไร

กลองก้นยาวเป็นกลองที่ดีในงานมงคลเท่านั้น ได้แก่งานบุญประเพณี *ปอยสว่างลอง* *ปอยออกหว่า* หรือออกพรรษา ตีประกอบการแสดงฟ้อนนก ฟ้อนโต ฟ้อนมือ ฟ้อนดาบ นอกจากนี้ก็ยังเป็นกลองที่ใช้ตีในขบวนแห่เพื่อให้เกิดความสนุกสนานครึกครื้น

กลองก้นยาวแม้ว่าจะมีแนวโน้มมีผู้ตีน้อยลงเนื่องด้วยความเจริญทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทกับวิถีชีวิตในชุมชน แต่ปัจจุบันมีคณะกลองก้นยาวหลายคณะ มีสถาบันการศึกษาและมีหน่วยงานวัฒนธรรมหลายหน่วยงานช่วยกันทำการอนุรักษ์และพยายามสืบทอดต่อเยาวชนอย่างต่อเนื่อง พบได้จากการออกเก็บข้อมูลภาคสนามหลายพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นอำเภอแม่สะเรียงจากงาน *ปอยสว่างลอง* วัดศรีบุญเรือง การสืบทอดการตีกลองก้นยาวกับการฟ้อนโต การฟ้อนดาบของคณะทุ่งโป่ง อำเภอปาย การสืบทอดการฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำและการตีกลองก้นยาวของอำเภอปางมะผ้า

จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีนักเรียนจำนวนมากที่เข้าร่วมกิจกรรมและมีความสามารถตีกลองกันยาวและแสดงฟ้อนนก ฟ้อนโต ฟ้อนดาบได้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้กลองกันยาวซึ่งกำลังจะสูญหายไป จากวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่กลับมามีบทบาทและอยู่กับวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ต่อไป

ขนาดของกลองกันยาวจะเห็นได้ว่ามีความหลากหลายเรื่องของขนาด แต่มีความพ้องกัน ๑ อย่างก็คือเรื่องของความยาวหรือส่วนที่เป็น “ก้นกลอง” (ส่วนที่ต่อจากไหกลอง) จะมีความยาวหรือสูงมากกว่ากลองทั่ว ๆ ไปโดยมีความสูงตั้งแต่ ๑.๒ เมตร ไปจนถึง ๓ เมตร

ลักษณะทางกายภาพของกลองกันยาว วิธีการประสมวงและลีลาการตีกลองสรุปได้ว่า ลักษณะทางกายภาพของกลองกันยาวมีความเหมือนกันในทุก ๆ พื้นที่ ความแตกต่างมีเพียงเรื่องของความสูงและขนาดของหน้ากลองเท่านั้น สำหรับการประสมวงทุกพื้นที่มีลักษณะการประสมวงในรูปแบบเดียวกันทั้งสิ้น แตกต่างกันเพียงเรื่องของการตีโหม่งแบบ ๑ คนต่อโหม่ง ๑ ใบ ซึ่งเป็นแบบดั้งเดิมและมีการพัฒนาทำเป็นราวเพื่อตีคนเดียวพบมากในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนการพัฒนาทำเป็นหีบพบในจังหวัดเชียงใหม่ เรื่องของลีลาการตีกลองกันยาวจะมีการนำปลายลำโพงของกลองแตะไว้ที่พื้น คนตีกลองจะโยกตัวไปตามจังหวะและมีการหมุนกลองไปด้วย

เสียงของโหม่งนั้นส่วนใหญ่จะต้องห่างกันเป็นเสียงคู่ ๕ และเสียงคู่ ๔ ถือเป็นเสียงที่เป็นขนบนิยม และหากเป็นคณะที่มีความเข้าใจและมีความละเอียดเรื่องการคัดเลือกเสียงโหม่งแล้วเสียงของโหม่งมักจะห่างกันดังนี้เสมอ

ลีลาการตีกลองกันยวามักตีกลองทั้งหลายไม่มีการกำหนดท่าทางหรือลีลาแบบตายตัว มักเป็นการโยกตัวไปตามจังหวะและนิยมทำการหมุนตัวไปตามจังหวะของการตีกลอง แต่ทำที่นิยมนำมาแสดงกันคือการหมุนกลองไปตามจังหวะโดยเอาส่วนปลายลำโพงของกลองแตะไว้ที่พื้นดังภาพการสาธิตของครูทั้ง ๓ ท่าน ได้แก่ ครูพัน ยาระณะ ครูต่างคำ จ่างยอดและครูสุทัศน์ สนิธพทองซึ่งได้ให้ข้อมูลและสาธิตท่าทางไปในแนวทางเดียวกัน

ศัพท์สังคีตของการตีกลองกันยาวแตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ ผู้วิจัยทำการประมวลและสรุปได้เป็นเสียงหลัก ๆ ปรากฏดังนี้

เสียง “กะ” หมายถึงการใช้ปลายนิ้วของมือซ้ายงอนิ้วแล้วตีกลองไปบนหน้ากลอง

เสียง “เป็” หมายถึงการใช้มือซ้ายตีลงบนหน้ากลอง พอเสียงดังแล้วกดห้ามเสียง

เสียง “ยุบ” หมายถึงการใช้ปลายนิ้วของมือซ้ายและมือขวา งอนิ้วแล้วตีกลองไปบนหน้ากลอง

เสียง “เป็ง” หรือเสียง “เป็” หรือเสียง “เป็ง” หรือเสียง “เท็ง” หรือเสียง “เพ็ง” หมายถึงการใช้ฝ่ามือขวาตีลงบนหน้ากลองแล้วปล่อยมือขึ้นกลางอากาศ

เสียง “เป็ง” ดีแบบเดียวกับเสียง “เป็ง” แต่ตีเบาว่าเล็กน้อยและก่อนที่จะตีเสียงเป็งด้วยมือขวา จะใช้นิ้วมือซ้ายแตะหน้ากลองไว้ก่อนแบบเบา ๆ อย่างรวดเร็ว

เสียง “ปะ” การใช้มือขวาตีลงบนหน้ากลองด้วยเสียงดังแล้วกดมือเอาไว้ทันที

เสียง “ตื๊บ” หรือเสียง “ปื๊บ” หมายถึงการใช้มือขวาตีลงบนหน้ากลองไม่แรงนัก แล้วกดห้ามเสียงลงทันที

เสียง “ถิ่ง” หรือเสียง “ทิ่ง” หรือเสียง “อิ่ง” หรือเสียง “โอง” เป็นการกำมือแล้วทุบลงบนหน้ากลอง

คำเรียกภาษากล่องเป็นจินตนาการจากเสียงกลองที่ได้ยินเพื่อให้ง่ายต่อการสืบทอดและการบอกเล่าจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง คนตีกลองจะพยายามตีเสียงของกลองให้คล้ายกับเสียงที่ร้องหรือเสียงที่ได้ยิน โดยแต่ละคนมีวิธีการแตกต่างกันไปบ้าง แต่หลักการโดยพื้นฐานจะเหมือนกัน การตีจะสลับมือตีซอด้ในลักษณะเก็บเพิ่มพยางค์เข้าไปโดยเวลาร้องเป็นเสียงกลองจะละไว้ในฐานที่เข้าใจด้วย

สำหรับหน้าที่ในการขึ้นต้นการบรรเลงในแต่ละครั้งนั้น บางพื้นที่ใช้ฆ้องหรือโหม่งขึ้นก่อน บางพื้นที่ถือเป็นหน้าที่ของคนตีกลองและฉาบซึ่งเป็นเครื่องนำ โดยจะเป็นกลองขึ้นก่อนหรือว่าฉาบขึ้นก่อนก็ได้ หลังจากนั้นฆ้องหรือโหม่งจึงตีตามเข้ามาเป็นลำดับสุดท้ายโดยฉาบจะตีตามกลอง เพราะฉะนั้นประเด็นเรื่องเครื่องดนตรีชิ้นใดเป็นเครื่องนำ จึงไม่มีกำหนดไว้เป็นที่แน่นอน ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่กลองกันยาวเป็นกลองที่ดีสำหรับคนพื้นถิ่นและอยู่ในวิถีชีวิต เพราะฉะนั้นจึงแล้วแต่ผู้บรรเลงแต่ละคณะว่าจะมีความสะดวกอย่างไร บางครั้งนักดนตรีเองก็มิได้รู้จักกันมาก่อน มาพบกันในงานประเพณีและร่วมกันบรรเลงเลย เพราะฉะนั้น จึงไม่อาจกำหนดไว้ได้ล่วงหน้า

อัตราความเร็วในการตีกลองประกอบการฟ้อนนกกิ้งกะหล่า โดยเฉพาะจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งมีชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่อาศัยอยู่เป็นส่วนมากที่สุดจะตีกลองแนวช้ากว่าชาวไทยใหญ่แท้ ๆ (ซึ่งเป็นข้อมูลมาจากครูต่างคำ จางยอด) สำหรับการฟ้อนนกและฟ้อนโต จะใช้อัตราที่ตรงข้ามกัน แต่สำหรับก้าลาย ก้าแลว และการตีกลองกันยาวของชาวเชียงใหม่ในทุก ๆ การแสดงจะใช้แนวเร็วทั้งหมด สำหรับการกำหนดอัตราความเร็วสำหรับการตีแนวช้า แนวปานกลางและแนวเร็วแตกต่างกันอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับที่ตั้งแนวของฆ้องหรือโหม่ง

การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนนกกิ้งกะหล่า มีการแบ่งกระสวนทำนองขึ้นต้นให้มีความห่างในระยะที่เท่า ๆ กัน เป็นช่วง ๆ และพบว่ามีการทอนกระสวนทำนองกลองเป็นชุด ๆ การตีกลองมีชื่อเรียกกันทั่วไปว่า “กลองปื๊บ” หรือ “เป็๊บ” คือมักเป็นการตีเปิดให้เสียงกังวานดังออกก่อนหลังจากนั้นเป็นการกดห้ามเสียงนั่นเอง

การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนโต พบว่าศิลปินทุกคนให้ข้อมูลกระสวนทำนองแตกต่างกันออกไปอย่างสิ้นเชิง อาจกล่าวได้ว่ากลองกันยาวเป็นกลองที่อยู่ในวิถีชีวิตและเป็นการตีต้นสดหรือกระสวนทำนองจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับการแสดง ณ เวลานั้น ๆ อาจสรุปได้เพียงว่า การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนโตนั้นมีความแตกต่างไปจากการตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนนกกิ้งกะหล่าตรงที่มีการตี “ลูกสั้น” หรือการกำมือทุบหน้ากลองให้กังวานเสียงไปท้ายกลองประกอบในกระสวนทำนองกลองด้วยเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้การตีกลองยังมักใช้เสียง “เป็ง”

และเสียง “ตื๊บ” มาประกอบเป็นกระสวนทำนองเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการแสดงโตม้งมีการส่ายหัวไปมาตลอดการแสดง เพราะฉะนั้นช่วงเวลานั้นเองนิยมตีด้วยเสียง “ตื๊บ” ด้วยพยางค์เสียงถี่มาประกอบ และช่วงม้วนตัวไปมาหรือช่วงขยับขา ขยับตัวจะตีเสียง “เป็ง” เป็นส่วนใหญ่

การตีกลองกันยาวกับการฟ้อนดาบและฟ้อนมือ ประเด็นแรกพบว่าการขึ้นต้นจะมีกระสวนทำนองกลองแบบตั้งหลัก กล่าวคือจะมีการเว้นวรรคเป็นช่วง ๆ ประเด็นที่สองการดำเนินกระสวนทำนองกลองนั้นขึ้นอยู่กับทำรำตามธรรมชาติของการตีกลองกันยาว หากแต่มีการเพิ่มการตีลูกสั้นหรือการทุบกลองในลักษณะ “การลักจังหวะ” เป็นส่วนใหญ่ และมีการตีลูกสั้นแบบ “ตรงจังหวะ” เข้ามาร่วมด้วย ประเด็นที่สามการเลือกกระสวนทำนองใช้ในแต่ละพื้นที่นั้น มีทั้งการนำกระสวนทำนองเดียวกันไปใช้ประกอบทั้งการฟ้อนมือและฟ้อนดาบ และมีบางพื้นที่แยกกระสวนทำนองให้แตกต่างกันระหว่างการฟ้อนมือและฟ้อนดาบ ประเด็นที่สี่กระสวนทำนองกลองสำหรับการตีประกอบการฟ้อนมือและฟ้อนดาบจะมีการเล่นหน้ากลองที่เรียกว่า “การชักหน้ากลอง” หรือการตีเสียง “ตี้ว ติ้ว” และประเด็นสุดท้ายสำนวนการลงจบสุดท้ายจะเหมือนกันกับการตีประกอบการฟ้อนนกถึงกะหล่ำและทั่วไป

กระสวนทำนองกลองกันยาวที่นำมาตีประกอบการเหล่านั้นจะใช้กระสวนทำนองที่ไม่มี ความซับซ้อนและมักจะมีลักษณะลงตัวกล่าวคือเป็นกระสวนทำนองที่มีจำนวนห้องเท่า ๆ กัน บรรเลงซ้ำกัน มีการทอนกระสวนทำนองการตีกลองจากช้าไปหาเร็ว มีลักษณะการตีในรูปแบบ “การลักจังหวะ” ไปตลอดชุดทำนองและมีการตีสำนวนปิดท้ายชุดทำนอง การเลือกใช้กระสวนทำนองนำมาจากการตีประกอบการฟ้อนนก ฟ้อนโตและฟ้อนดาบนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

จากการออกเก็บข้อมูลภาคสนามพบกลองที่มีความสำคัญอีกชิ้นหนึ่ง ได้แก่ กลองมองเซิง เป็นกลองที่มีเอกลักษณ์ ลักษณะเสียงที่เป็นรูปแบบเฉพาะตน และมีความสำคัญมากแม้จะไม่เท่ากับกลองกันยาว จึงมีความน่าสนใจที่จะทำการศึกษารวบรวมเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับเยาวชนสืบไป

รายการอ้างอิง

เอกสาร

ณรงค์ สมิตธิธรรม. ๒๕๔๕. **ดนตรีพื้นบ้านคนเมืองเหนือ.** (เอกสารชุดลำปางศึกษาลำดับที่ ๓)

สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏลำปาง. ลำปาง: จิตวัฒนาการพิมพ์.

ณรงค์ สมิตธิธรรม. ๒๕๓๕. **ดนตรีพื้นบ้าน.** สื่อเสริมหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ภาคเหนือ

ฝ่ายการพิมพ์ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ. ลำปาง

ประสิทธิ์ เลียวศิริพงศ์. ๒๕๓๒. **ดนตรีไทใหญ่กับประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง.**

โปรแกรมวิชาดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. ๒๕๔๘.

ประสิทธิ์ เลียวศิริพงศ์. **ประวัติและผลงานของผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ เลียวศิริพงศ์.**

เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการดนตรีเรื่อง ปัญหาการเรียนการสอนดนตรีของไทย.

(เอกสารอัดสำเนา)

มาลา คำจันทร์และชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. ๒๕๔๘. **นิทานพื้นบ้านล้านนา ชุดที่ ๑.** โครงการสื่อ

พื้นบ้านเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เชียงใหม่:

บริษัทนพบุรีการพิมพ์.

ศักดิ์ รัตนชัย. ๒๕๔๖. **จดหมายเหตุลำปาง ๑/๒๕๔๖.** ปีที่ ๓๑ ฉบับ ๓๑๒ – ๓๑๓.

สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำปางและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง กลุ่มส่งเสริมกิจกรรมทาง

วัฒนธรรม. ๒๕๔๘. **คู่มือ ตีทองปู่จานครลำปาง.** เอกสารประกอบการประชุมเชิง

ปฏิบัติการให้แก่คนตีทองปู่จานครในวัดจังหวัดลำปางประจำปี ๒๕๔๘. ลำปาง:

จิตวัฒนาการพิมพ์.

สนั่น ธรรมธิ. ๒๕๓๗. **ฟ็องเชิง : อิทธิพลที่มีต่อการฟ็องในล้านนา.** เอกสารวิชาการชุดล้านนา

ศึกษา ลำดับที่ ๖ ของโครงการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่.

เชียงใหม่: โรงพิมพ์สันติภาพรินทร์.

สมัย สุทธิธรรม. ๒๕๓๑. **ปอยส่งลอง.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ต่างคำ ่างยอด. ๒๕๔๘. **การฟ็องนกกิ่งกะหล่ำ.** เชียงใหม่: บริษัทนพรัตน์การพิมพ์.

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๐. **ประวัติหมู่บ้าน อำเภอขุนยวม จังหวัด**

แม่ฮ่องสอน. เอกสารประกอบการเรียนการสอน (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๐. **ประวัติหมู่บ้าน อำเภอปางมะผ้า จังหวัด,**

แม่ฮ่องสอน. เอกสารประกอบการเรียนการสอน (เอกสารอัดสำเนา)

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๐. **ประวัติหมู่บ้าน อำเภอปาย จังหวัด**

แม่ฮ่องสอน. เอกสารประกอบการเรียนการสอน (เอกสารอัดสำเนา)

- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๐. ประวัติหมู่บ้าน อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน
จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เอกสารประกอบการเรียนการสอน (เอกสารอัดสำเนา)
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๐. ประวัติหมู่บ้าน อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัด
แม่ฮ่องสอน. เอกสารประกอบการเรียนการสอน (เอกสารอัดสำเนา)
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๐. ประวัติหมู่บ้าน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัด
แม่ฮ่องสอน. เอกสารประกอบการเรียนการสอน (เอกสารอัดสำเนา)
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๐. ประวัติหมู่บ้าน อำเภอสบเมย จังหวัด
แม่ฮ่องสอน. เอกสารประกอบการเรียนการสอน (เอกสารอัดสำเนา)
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดลำปาง. มปป. ลำปางในพงศาวดารไทยถิ่นเหนือ.
ลำปาง: จิตวัฒนาการพิมพ์.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๕. ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
พิมพ์ครั้งที่ ๑ ตามโครงการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
งบประมาณยุทธศาสตร์จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเจริญวัฒน์
การพิมพ์.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๔๘. ศิลปะการแสดงฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ ศิลปะดนตรี
พื้นบ้านวงตอยอฮอห์น (ตามโครงการภูมิบ้านภูมิเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน)
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ๒๕๕๑ การฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ. เอกสารประกอบ
โครงการถ่ายทอดศิลปะการแสดงสู่เยาวชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประจำปี ๒๕๕๑.
จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
แม่ฮ่องสอนและสภาวัฒนธรรมอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (เอกสารอัดสำเนา)
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน. มปป. ก้า : ศิลปะการต่อสู้และฟ้อนรำของชาวไต
(ไทใหญ่) (เอกสารอัดสำเนา)

ภาษาอังกฤษ

Ward Keeler. 1998. "Ozi" (The Garland Encyclopedia of world Music Volume IV:
Southeast Asia) Garland Publishing, INC. A member of the Taylor and Francis Group
New York and London.

สัมภาษณ์

แก้ว ท้าวศิริ, สัมภาษณ์ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๑.

ญาณสัมประยูต. พระครู, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑.

ดำรง ชัยเพ็ชร์, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒.
 ถนอม ชัยอินทร์, สัมภาษณ์ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๑.
 ทวี คณะนงศรี, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๒.
 บุญพบ วัฒนวงศ์, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑.
 ประสิทธิ์ เลียวศิริพงศ์, สัมภาษณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๒.
 ประเสริฐ เกิดมงคล, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑.
 ประเสริฐ ประดิษฐ์, สัมภาษณ์ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๑.
 ป๊ะ ยอดเมืองนาย, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑.
 พัน ขาระณะ, สัมภาษณ์ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๒.
 มงคล เดียงซารี, สัมภาษณ์ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๒.
 มานพ ประเสริฐกุล, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑.
 ละหม่อม ผลจำเริญ, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑.
 เลิศชัย คงมณี, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑.
 ศรีชื่น แสงสาย, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑.
 ศักดิ์ สักเสริญ, สัมภาษณ์ ๑๖ มกราคม ๒๕๕๒.
 สมนึก บุญหล่อ, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑.
 สมบุญ เลิศชัชวาลย์, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑.
 สมบูรณ์ อินทจักร, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑.
 สายทอง จันทร์เต็ม, สัมภาษณ์ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๑.
 ต่างคำ จางยอด, สัมภาษณ์ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒.
 สุทัศน์ สิ้นรพทอง, สัมภาษณ์ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๒.
 สุรศักดิ์ กมลศรี, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑.
 หมื่น ยาวเรศ, สัมภาษณ์ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑.
 อุดม รุ่งเรืองศรี, สัมภาษณ์ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒.
 อนุศิษฐ์ธีรคุณ. พระครู, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑.
 อนุสรณ์ปัญญาคุณ. พระครู, สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๑.
 อธิการอินตา อินทวิโร. พระ, สัมภาษณ์ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๒.

(ภาคผนวก)

ประวัติครูต่างคำ จางยอด

ครูต่างคำ จางยอด ถือเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทใหญ่คนสำคัญในปัจจุบัน เกิดวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๐ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๗ คน เป็นพี่สาว ๕ คน พี่ชาย ๑ คน และครูต่างคำ จางยอดเป็นบุตรชายคนสุดท้อง ปัจจุบันถือบัตรผู้ไม่มีสัญชาติไทยเลขที่ ๖ - ๕๕๐๘ - ๕๐๑๒๒ - ๘๐๑ พักอยู่บ้านเลขที่ ๒ / ๘ หมู่ ๑๓ ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ครูต่างคำ จางยอด เป็นชาวจังหวัดน่านเกิดที่เมือง “จ้อคแม” ซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของรัฐน่าน ติดกับเมืองสืปอ มีความสามารถในการพูดภาษาไทยใหญ่ ภาษาพม่า ภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี

ครูต่างคำ จางยอดเริ่มศึกษาวิชาการต่างๆ ที่วัดบ้านจอง เมืองจ้อคแม ขณะที่ศึกษาเล่าเรียนนั้นอยู่ในเพศบรรพชิต โดยเรียนภาษาพม่าและภาษาไทยใหญ่ไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ยังศึกษาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ภาษาบาลี การเขียนกลอน ทำนองเพลงพื้นบ้านและที่สำคัญคือครูต่างคำ ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาที่เรียกว่า “บั้งสา” หรือ “พั้งสา” (เป็นการอ่าน “แหล่งกะหลวง”) ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมชั้นสุดยอดของชาวไทใหญ่ การเรียนบั้งสาจะมีเรียนเฉพาะในวัดเท่านั้นจึงจะมีความสามารถอ่านได้ คล้ายๆ กับเป็นหลักสูตรในวัด

“แหล่งกะหลวง” ชาวไทใหญ่เรียกกันว่า “ฮอลิค” เป็นลักษณะคติสอนใจจะอ่านในงานปีใหม่ วันพระ งานเทศกาลต่างๆ งานขึ้นบ้านใหม่ นิยมมากที่สุดคือการอ่านในงานอวมงคล ทำให้

หลายคนเข้าใจว่า “แหล่งกะหลวง” จะอ่านเฉพาะงานอวมงคล จริง ๆ แล้วงานมงคลก็นิยมอ่าน เพื่อให้คนฟังร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ทำให้คนอ่านน้อยลงและเริ่มสูญไป ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีเหลือเพียงประมาณร้อยละ ๑ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น

ครูสำอาง จางยอด เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ เมื่อเข้ามาประเทศไทยแล้ว ได้ทำการเผยแพร่วัฒนธรรมไทใหญ่จนเป็นที่แพร่หลาย

ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดเชียงใหม่มอบรางวัลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม

ปัจจุบันครูสำอาง จางยอด ได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรในสถาบันการศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา โดยตลอด งานหลักที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำคือการสอนด้านวัฒนธรรมให้กับเยาวชนและผู้สนใจทั่วไป ณ “โสมเขียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา” จังหวัดเชียงใหม่

(เรียบเรียงประวัติจากคำสัมภาษณ์วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๒)